

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní obchod

Transformace ekonomiky Korejské republiky

Diplomová práce

Vypracovala: Bc. Lucie Finková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Petr Pavlík M.A. CSc

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Transformace ekonomiky Korejské republiky“ vypracovala samostatně. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne 9. 5. 2010

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své rodině za neutuchající podporu v průběhu celého mého studia.

Obsah

Obsah	4
Seznam zkratk	6
Úvod.....	7
1 Základní charakteristika a výchozí podmínky pro transformaci	10
1.1 Vývoj korejské ekonomiky do roku 1945, základní charakteristika korejské společnosti.....	10
1.2 Rozdělení země a jeho vliv na ekonomiku Jižní Koreje	13
1.3 Zahraniční pomoc a importní substituce – strategie v letech 1953 – 1960	15
1.4 Shrnutí	20
2 Éra Pak Čong-huiho – „zázračný ekonomický růst“	21
2.1 Období 1963 – 70(71) – industrializace orientovaná na export.....	23
2.2 Strategie těžkého a chemického průmyslu 1973-80.....	26
2.3 Makroekonomické shrnutí v rámci prvních čtyř plánů	29
2.4 Hnutí Semaui ~ Nová vesnice.....	30
2.5 Pracovní síla, odbory.....	33
2.6 Fenomén čebol – tažná síla růstu x korupce	34
2.7 Externí faktory	36
2.8 Shrnutí	38
3 Osmdesátá léta – Čon Tu-hwan, období stabilizace a deregulace.....	40
3.1 Hlavní stabilizační opatření.....	41
3.2 Liberalizace finančního systému.....	42
3.3 Liberalizace v oblasti zahraničního obchodu.....	43
3.4 Vnější faktory.....	46
3.5 Makroekonomický přehled (1979-1987)	47
3.6 Shrnutí	47
4 Od prezidenta Ro Tche-u až k asijské finanční krizi.....	49

4.1	R&D, věda a technologie a obchodní politika Jižní Koreje.....	50
4.2	Deregulace čebolů.....	52
4.3	Trh práce – růst síly odborů, sociální politika.....	54
4.4	Makroekonomický přehled – 1987-1997	55
4.5	Shrnutí.....	56
5	Ekonomická krize v letech 1997 – 1998 - příčiny, reakce, obnova	58
5.1	Příčiny propuknutí krize v Jižní Koreji.....	58
5.1.1	Celkové oslabení ekonomiky.....	58
5.1.2	Nevhodná vládní politika a špatné reakce na varovné signály	60
5.2	Reakce na krizi, obnova a restrukturalizace ekonomiky.....	62
5.2.1	Reforma finančního sektoru.....	63
5.2.2	Reforma korporací	65
5.2.3	Reforma trhu práce a veřejného sektoru	66
5.3	Makroekonomické shrnutí	67
5.4	Shrnutí.....	67
6	Korejská ekonomika v novém miléniu.....	69
6.1	Ekonomika Jižní Koreje v průběhu druhé poloviny funkčního období prezidenta Kim Te-džunga.....	69
6.2	Vývoj ekonomiky před vypuknutím ekonomické krize, administrativa prezidenta Ro Mu-hjona	71
6.3	Světová krize 2008 a korejská ekonomika.....	73
6.3.1	Opatření k řešení krize.....	74
6.3.2	Makroekonomické shrnutí a výhled korejské ekonomiky	76
	Závěr	78
	Seznam použité literatury	82
	Přílohy.....	85

Seznam zkratk

CPI	Consumer Price Index / index cen spotřebitelů
FSC	Financial Supervisory Commission / Finanční dozorčí komise
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade / Všeobecná dohoda o clech a obchodu
KOTRA	Korea Trade-Investment Promotion Agency / Korejské agentura na podporu obchodu a investic
KTA	Korean Trade Association / Korejská obchodní asociace
MMF	Mezinárodní měnový fond
MOFE	Ministry of Finance and Economy / Ministerstvo financí a ekonomie NPL Non-performing loans
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development / Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
PPI	Product Price Index / index cen výrobců
PZI	přímé zahraniční investice
R&D	Research and Development / věda a výzkum
UNKRA	The United Nation Korea Reconstruction Agency / Agentury Spojených národů pro rekonstrukci Koreje
USAMGIK	The United States of America Military Government in Korea / Vojenskou správu armády Spojených států v Koreji
WTO	World Trade Organization / Světová obchodní organizace

Úvod

Korejská ekonomika zažila v průběhu 20. století nevídaný boom. Z prosté feudální společnosti založené na zemědělství se zařadila mezi nejvyspělejší země světa. Pro korejský národ to bylo období řady zkoušek a příkoří, který si musel vytrpět. Více než třicet let zemi okupovalo Japonsko. Následovalo rozdělení poloostrova na Jižní a Severní Koreu a korejská válka, která zpustošila zemi a ekonomiku do té míry, že se musela začít budovat téměř od začátku. Od padesátých let do počátku devadesátých let se pak v zemi s malými přestávkami vystřídalo několik autoritářských režimů. Prezident Pak Čong-hui nastartoval v šedesátých letech transformaci ekonomiky a zahájil tak oslňující ekonomický růst, jehož výsledkem bylo zařazení Jižní Koreje k nejvyspělejším ekonomikám světa. Přitom ještě po válce patřila tato země mezi nejchudší. Samozřejmě se v průběhu svého vývoje musela vyrovnat i s řadou nepříznivých událostí. Mezi ty nejvýznamnější patřila asijská finanční krize z let 1997-98, která ekonomiku hluboce zasáhla a odhalila její značné nedostatky nakumulované z předcházejícího vývoje. V současnosti se země musí vypořádávat zejména s následky globální ekonomické krize. Zdá se však, že se Jižní Korea stala natolik silnou ekonomikou, aby tuto výzvu překonala.

Cílem mojí diplomové práce je shrnutí problematiky rozvoje a transformace ekonomiky Korejské republiky. Přestože si uvědomuji, že na téma jihokorejské ekonomiky a jejího „zázračného růstu“ byla vydána již řada publikací a článků, pokusím se přispět k vytvoření uceleného pohledu na toto téma. Ve své práci se nebudu věnovat pouze minulosti, ale v závěrečné části se pokusím zpracovat i současný stav a prognózy budoucího vývoje. V rámci diplomové práce budu zpracovávat široké časové období začínající japonskou okupací, takže účelem není podrobná analýza jednotlivých transformačních kroků, ale spíše souhrnný přehled vývoje, který mapuje korejskou ekonomiku až do současnosti. Kvůli tradičně velmi úzkému propojení ekonomiky a politiky v Koreji budu vždy stručně zmiňovat i politické události relevantní pro dané období. Pozornost budu také věnovat fenoménu čebolů, velkých rodinných korporací, které se staly symbolem korejského úspěchu a později i korupce a neefektivity, a dalším specifikům korejské ekonomiky.

Hlavním cílem mojí práce je vysvětlení ekonomických principů a podstaty vývoje. Přestože je korejská transformace někdy označována termínem „zázrak na řece Han,“ v práci se pokusím objasnit, že rychlý ekonomický růst byl logickým výsledkem souhry vnitřních a vnějších událostí, které formovaly celkový vývoj. Každá kapitola se zaměřuje na problematiku

relevantní a určující pro dané období a je doplněna údaji o základním makroekonomickém vývoji. Určujícím prvkem pro rozdělení kapitol je změna ve vedení země.

První kapitola vysvětluje výchozí podmínky transformace a základní charakteristiku ekonomiky. Považuji za důležité přiblížit ekonomickou situaci za japonské okupace, kdy byly podle řady autorů postaveny základy pro další vývoj, a pokusím se nad tímto do jisté míry polemizovat. Dále zmíním rozdělení země a vliv americké správy, pod jejímž vedením proběhly určité reformy. Největší pozornost bude věnována zahraniční pomoci, která v poválečném období pomohla Koreji překonat nepříznivé výchozí podmínky ekonomického rozvoje. Zaměřím se na efektivitu poskytnuté pomoci a ekonomický výkon v padesátých letech pod vedením prezidenta I Sung-mana.

Druhá kapitola už zpracovává samotný počátek ekonomické transformace, který zahájil Pak Čong-hui. Popisují zde koncept ekonomických plánů, na kterých byl rozvoj postaven. Pokusím se vysvětlit, že růst nebyl jen výsledkem správně zvolené ekonomické politiky – exportní strategie, ale byl také pozitivně ovlivněn vnějšími událostmi, ve kterých se světová ekonomika v té době nacházela. Kapitola je členěna do několika hlavních částí. První nastiňuje vývoj do roku 1970 (71), kdy byla za hlavní strategii stanovena industrializace založená na exportu výrobků zpracovatelského průmyslu. Na ní navazovala strategie těžkého a chemického průmyslu. Celé období pak můžeme charakterizovat silnými zásahy státu do ekonomiky. V této kapitole rovněž seznamuji podrobněji s čeboly, které právě v tomto období získaly svou obrovskou sílu a staly se jedním z hlavních nástrojů státu pro následný ekonomický růst. Nezanedbatelný byl pro toto období i vývoj situace na venkově a hnutí „Nová vesnice.“ Přestože zemědělství postupně ztrácelo na významu, tvořilo vzhledem k počtu obyvatel, kteří s ním byli stále spjati, nedílnou součást ekonomiky. Dále se v této kapitole věnuji pracovní síle, jednomu z hlavních faktorů úspěchu korejské ekonomiky.

Třetí kapitola se soustředí na osmdesátá léta, kdy se k moci dostal prezident Čon Tu-hwan. Důraz je kladen na reakci vlády na zpomalení ekonomiky a recesi, která nastala v roce 1980. Přiblížím deregulační a stabilizační opatření, která byla v tomto období zahájena, a zaměřím se především na liberalizaci finančních trhů a zahraničního obchodu. Část kapitoly popisují tzv. fenomén „three-low,“ díky kterému ekonomika dosahovala opět rekordních temp růstu.

Čtvrtá kapitola začíná s nástupem Ro Tche-ua, jehož vláda předznamenala změnu režimu v Koreji a jehož následník Kim Jong-sam se stal prvním civilním prezidentem. V této

kapitole popisují období do počátku asijské ekonomické krize, kdy došlo ke změně ve struktuře průmyslové výroby. Vláda začala vynakládat značné finance na R&D, zaměřila se na nové technologie a výrobu hi-tech produktů, tedy do výrobků, kterými je Korea v současnosti proslavená. Součástí této kapitoly je i nástin dalších deregulačních kroků, jež administrativně uskutečnila, a to především v oblasti čebolů. Zabývám se zde i situací na trhu práce, která prošla v tomto období znatelnou změnou vzhledem k uvolnění činnosti odborů.

Celá pátá kapitola přináší analýzu krize, která postihla Koreu v druhé polovině roku 1997. V první části se pokusím shrnout příčiny jejího propuknutí v Koreji. Jmenovitě se jednalo o dlouhodobé oslabení ekonomiky, snížení mezinárodní konkurenceschopnosti korejských vývozu a nezdravé finanční prostředí. Samotná asijská finanční krize šířící se z Thajska do ostatních států byla považována spíše za spouštěcí mechanismus. V druhé části kapitoly se pokusím zpracovat reakci vlády na krizi, která spočívala především v nutné restrukturalizaci finančního a podnikového sektoru, trhu práce a veřejného sektoru. Korea se nacházela do roku 2001 pod dohledem Mezinárodního měnového fondu, v jehož spolupráci zahájila příslušnou fiskální a monetární politiku. Budu se věnovat i překvapivě rychlému zotavení ekonomiky a příčinám této skutečnosti.

Šestá kapitola pak seznamuje s korejskou ekonomikou v novém miléniu. V první části ještě nastíním poslední roky prezidenta Kim Te-džunga v úřadě, kdy vláda sice pokračovala v reformních snahách, ale restrukturalizace se celkově zpomalila. V další podkapitole se již budu věnovat zejména reformě penzijního systému, který se vzhledem k prudkému stárnutí korejské populace stal alarmující otázkou tohoto období. V závěru této kapitoly se pokusím analyzovat současný stav ekonomiky zasažené globální krizí a výhledy do budoucnosti.

Při zpracování této práce jsem využívala metodu historicko-analytickou a popisnou, která nejlépe posloužila k uchopení dané problematiky.

Pro přepis korejských jmen a slov v textu jsem použila českou populární transkripci. V textu je uvedeno pro pojmenování Korejské republiky označení Jižní Korea nebo pouze Korea.

1 Základní charakteristika a výchozí podmínky pro transformaci

V této kapitole se pokusím objasnit specifika korejské ekonomiky a faktory, které se podílely na jejím utváření. V období před Korejskou válkou se zaměřím především na vliv Japonska jakožto mocnosti, která tehdy ještě jednotnou Koreu okupovala po více než třicet let, a ekonomickou strukturu Koreje. Zmíním také, jaký ekonomický vliv měl rozpad země na dva státy. V další části kapitoly přiblížím situaci, v níž se ekonomika Korejské republiky nacházela po skončení Korejské války, a směr, kterým se země vydala pod vedením prezidenta I Sung-mana. Rovněž se budu zabývat mírou ekonomické závislosti země na zahraniční pomoci.

1.1 Vývoj korejské ekonomiky do roku 1945, základní charakteristika korejské společnosti

Korea, resp. Korejská republika, prošla v průběhu 20. století značným vývojem, kdy se ekonomika, původně založená na zemědělství, transformovala do jedné z nejsilnějších průmyslových mocností. Přestože zásadní transformace ekonomiky začala probíhat až v období po skončení Korejské války, resp. s nástupem prezidenta Pak Čong-huiho, je nutné si přiblížit, na jakých hodnotách je korejská ekonomika založena a jak se vytvářely podmínky umožňující proměnu hospodářství.

Korejský poloostrov byl po staletí tradičně izolovaný, přičemž hlavní kontakt s okolním světem zprostředkovávaly obchodní a kulturní styky s Čínou. Korea byla zajímavá nejenom pro Čínu, ale i pro další asijské kmeny (Mongolové)¹ a především Japonsko². Země podepsala v roce 1876 s Japonskem první mezinárodní smlouvu, jež byla pro Koreu nerovnoprávná a znamenala faktický konec politiky izolace pro celý korejský poloostrov. Na ni následně navazovaly další nerovnoprávné smlouvy s ostatními mocnostmi. Na přelomu 18. a 19. století byli největšími hráči, kteří měli zájem zasahovat do vnitřních záležitostí Koreje, Čína, Japonsko a Rusko. Po čínsko-japonské válce (1894-1895) a rusko-japonské válce (1904-

¹ R. 1259 v období Korja byla přijata dočasná mongolská nadvláda, která trvala až do pol. 14 stol.

² První pokus Japonska o nadvládu Koreje v 16. století – *imdžinská válka*.

1905), ze kterých Japonsko vyšlo vítězně, mu víceméně nic nebránilo ve vytvoření protektorátu (1905) a následné anexi Koreje v roce 1910.³

V tomto pro Koreu turbulentním období dochází k rozpadu feudálního systému a ke změně tradičního třídního společenského uspořádání. Jisté zárodky kapitalismu patrně před pádem císařství byly s nástupem Japonska potlačeny a šance Koreje vytvořit moderní svobodnou kapitalistickou společnost byla na dlouhou dobu zmařena.⁴ Do jaké míry Japonsko formovalo korejskou ekonomiku, přiblížím v následující části.

Pro Japonsko byla Korea strategicky důležitá z hlediska dalších výbojů na pevnině, dále jako zdroj nerostných surovin, zemědělské produkce a odbytiště japonských výrobků. Kromě toho představovala levnou pracovní sílu lákající investory do lehkého průmyslu, později stavebního či chemického průmyslu⁵. Z tohoto důvodu bylo důležité vytvořit v Koreji stabilní monetární, finanční a daňový systém, rovněž sociální infrastrukturu jako železnici, přístavy, telegraf, elektrickou síť atd., aby zde Japonci mohli rozvíjet své zájmy. Dále byl za japonské okupace uskutečněn celkový soupis a právní kodifikace půdy. To zásadně ovlivnilo život většiny obyvatel Koreje, jejichž jedinou obživou bylo v té době zemědělství. Následkem zmíněné kodifikace ztratila řada drobných rolníků půdu, protože nemohli písemně prokázat její vlastnictví. Naopak tradiční feudální vládnoucí třídě bylo právo na pozemky ponecháno. (Systém vlastnictví půdy sice dostal jistý řád, ale stalo se tak na úkor chudých rolníků.) Japonci tedy v Koreji představili koncept moderního soukromého vlastnictví půdy, které se ale vztahovalo pouze na omezenou vrstvu obyvatelstva. Z Koreje se postupně stala kolonizovaná kapitalistická společnost.⁶

Na poloostrově se nacházela naleziště některých strategických nerostných surovin jako uhlí nebo železné rudy. Císařství zpočátku prodávalo koncese na těžbu těchto surovin zahraničním partnerům s cílem získat přístup k moderním technologiím, znalostem a kapitálu. Za japonské okupace, především za 2. světové války, se těžební průmysl stal klíčovým. Složení průmyslové výroby a jeho změny v letech 1930 – 1939 charakterizuje Tabulka 1 v příloze.

³ ECKERT, Carter J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, Michael, WAGNER, Edward W. *Dějiny Koreje*, s. 147-176.

⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 46-47.

⁵ ECKERT, Carter J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, Michael, WAGNER, Edward W. *Dějiny Koreje*, s. 223

⁶ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 48.

Největší nárůst zaznamenal chemický průmysl a výraznější pokles naopak zaznamenal potravinářský průmysl.

V oblasti obchodních aktivit byli Korejci samozřejmě oproti japonskému obyvatelstvu žijícímu v Koreji diskriminováni. Tzv. Zákon o společnostech z roku 1911 reguloval možnost zakládání společností Korejci, a přestože byl tento zákon ve 20. letech, tedy v době celkového uvolnění společnosti, zrušen, měly japonské společnosti nadále značné výhody. Zvláště od roku 1931, kdy spolu s invazí do Mandžuska nastolilo Japonsko v Koreji plán totální asimilace a represe.⁷

Přesná data týkající se korejské ekonomiky včetně průmyslové produkce v období japonské okupace nejsou bohužel k dispozici. Určitý růst můžeme usuzovat pouze z celkového objemu produkce, jehož průměrný roční růst byl zhruba 3%. Jestliže v letech 1910/12 až 1938/40 dosahoval průměrný roční růst populace 1,6%, lze z tohoto údaje vyvodit, že čistý růst objemu produkce na osobu činil cca. 1,6%.⁸ Je potřeba zmínit, že tato čísla byla značně závislá na růstu výroby japonského zboží v Koreji, který byl možný pouze díky vkladu japonského kapitálu, technologií a managementu. Na druhé straně došlo během japonské okupace ke snížení životní úrovně korejského obyvatelstva, a to především s přihlédnutím ke skutečnosti, že se snížila spotřeba rýže na jednoho obyvatele a snížení reálných mezd v Soulu.⁹

Při hodnocení působení Japonska na korejskou ekonomiku, resp. společnost, je třeba brát v úvahu výše zmiňované skutečnosti. Přestože Japonci v zemi vytvořili fungující infrastrukturu a další průmyslová odvětví, průmyslový růst dosažený za japonské okupace a strukturální změna byly zanedbatelnými ve smyslu jejich „přínosu“ pro korejské obyvatelstvo a budoucí ekonomický růst.¹⁰ Naopak japonská nadvláda měla přímo negativní vliv na modernizaci Koreje. Znemožnila zemi získávat potřebné zkušenosti na mezinárodním trhu a

⁷ ECKERT, CARTER J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, MICHAEL, WAGNER W. EDWARD. *Dějiny Koreje*, s. 194-195.

⁸ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 5-6.

⁹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 51.

¹⁰ Tamtéž, s. 51,52.

zkušenost samostatného vedení země, což můžeme považovat i za jednu z příčin politické nestability po roce 1945 a následného rozdělení země.¹¹

1.2 Rozdělení země a jeho vliv na ekonomiku Jižní Koreje

Po skončení 2. světové války a osvobození od japonské koloniální nadvlády země čelila ekonomické stagnaci, která byla způsobena několika významnými faktory. Jednalo se především o rozdělení poloostrova¹², ekonomický blok ze strany Japonska a odliv jeho kapitálu, podnikatelů a dalších specialistů. Země bojovala také s hyperinflací způsobenou rychlou expanzí nabídky peněz.

Rozdělení Koreje podél 38. rovnoběžky znamenalo fakticky vznik dvou ekonomik, jejichž produkce byla vzájemně komplementární. Na severu se soustředila těžba nerostných surovin, těžký a chemický průmysl a většina elektráren. Na jihu pak převládal lehký průmysl a zemědělství. V roce 1940 vykazoval jih vyšší celkový objem produkce než sever, ale vzhledem k vysoké hustotě obyvatel na jihu, přesahoval tento údaj přepočtený na obyvatele necelou polovinu produkce na severu.¹³

Významným aktérem se v Jižní Koreji staly Spojené státy americké, pro něž měla Korea v době studené války strategický význam. Ve snaze zabránit prosazení komunistické ideologie na jihu země, podporovaly zkorumpovaný diktátorský režim prezidenta I Sung-

¹¹KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 7.

¹² V srpnu 1945 bylo rozhodnuto o vytvoření dvou okupačních zón, sovětské na severu a americké na jihu. SSSR ponechal volný průběh sociální revoluci uskutečňované prostřednictvím místních lidových výborů, byla provedena radikální pozemková reforma. Zároveň SSSR kontroloval vysokou politiku v Pchjongjangu. Americká okupační vláda vytvořila naopak pravicově orientovanou Vojenskou správu armády Spojených států v Koreji (USAMGIK), do které postupně dosazovala Korejce, kteří původně kolaborovali s Japonci. Začala likvidovat lidové výbory, ve kterých viděli potenciální nebezpečí. Přestože oficiálně existovala snaha vytvořit jednotnou prozatímní vládu prostřednictvím sovětsko-americké smíšené komise, okupační síly přímo v Koreji nakonec podpořily separátní orgány v Soulu a Pchjongjangu. USA pak v září 1947 postoupily otázku na OSN a v květnu 1948 proběhly na jihu pod dohledem Komise OSN volby. 15. srpna byla vyhlášena Korejská republika v čele s prezidentem I Sung-manem. Na severu, kam komise OSN neměla přístup, proběhly volby v srpnu a 9. září vznikla Korejská lidově-demokratická republika v čele s premiérem Kim Il-songem.

¹³ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 8.

mana, který disponoval politickou autonomií. Američané zasahovali pouze do vojenských otázek a ekonomické rekonstrukce.¹⁴

Zásadní událost pro následný vývoj Koreje představovala pozemková reforma, která definitivně změnila tradiční sociální strukturu společnosti. Na severu proběhla rychlým, radikálním způsobem a severokorejský vůdce Kim Il-song si jejím prostřednictvím získával popularitu lidu a tím také podporu pro prosazování své politické moci. Na jihu, kde byl její průběh zdoluhavější a oproti severu ne tak radikální, k jejímu uskutečnění také nakonec došlo.¹⁵ Proti hlavním bodům zmíněné reformy se v Jižní Koreji postavili především bohatí vlastníci půdy, kteří si následně na USAMGIK (Vojenská správa armády USA v Koreji) vynutili řadu ústupků. V březnu 1948 byla provedena pouze částečná reforma, v rámci které byla zkonfiskována půda patřící původně Japoncům (zhruba 11,6% veškeré obdělávané půdy). Další etapa byla vyhlášena v březnu 1950 už pod záštitou nové vlády. V důsledku vypuknutí korejské války však reforma nebyla dokončena podle plánu a k její realizaci došlo postupně v průběhu války.¹⁶ O její prosazení se zasadily zejména Spojené státy, které se obávaly šíření komunistické ideologie mezi nespokojenými obyvateli.¹⁷ Reforma měla důležitý vliv na zvýšení produktivity zemědělství v poválečné Koreji a na spokojenost venkovského obyvatelstva, které představovalo většinu.

Souběžně s pozemkovou reformou byla provedena i privatizace japonského majetku. Na jihu byla zahájena už v roce 1945 americkou vojenskou vládou a v roce 1950 ji dokončila oficiální jihokorejská vláda. Při privatizaci se uplatnila metoda předkupních práv. Předností při získávání majetku disponovala vrstva obyvatel, která již v minulosti zastávala řídicí pozice v továrnách nebo na statkách. Kupci tak mohli získat majetek za zlomek jeho skutečné ceny. Tato skutečnost vedla k tomu, že se na nejvyšších pozicích opět objevili původně projaponští obchodníci a velkostatkáři a ostatní skupiny obyvatel zůstaly v nerovném postavení. Potřeba provést privatizaci rychle a bez zbytečných průtahů převýšila potřebu uskutečnit ji spravedlivě.¹⁸

¹⁴ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 6.

¹⁵ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.9.

¹⁶ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 55.

¹⁷ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.11.

¹⁸ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 53

1.3 Zahraniční pomoc a importní substituce – strategie v letech 1953 – 1960

Korejská válka¹⁹ měla pro celou zemi, včetně ekonomické situace, ničivé následky. Celková škoda byla přibližně odhadnuta na dva biliony amerických dolarů a hrubý národní produkt na obyvatele činil v roce 1953 pouhých 67 amerických dolarů, což bylo méně než před začátkem války. Korea se vlivem válečných událostí a ekonomické destrukce zařadila mezi nejchudší země světa. Poválečná zemědělská produkce byla ve srovnání s předválečným stavem nižší o 27%.²⁰ Ekonomika se navíc potýkala s vysokou inflací, nereálnými směnnými relacemi a vysokou nezaměstnaností.

Aby nedošlo ke kolapsu korejské ekonomiky, bylo nutné zapojit do obnovy země zahraniční pomoc spočívající z velké části na americké podpoře. Tato skutečnost ovlivnila ekonomiku dvojím způsobem.²¹ Z krátkodobého hlediska plnily poskytnuté finance svůj účel (a to i přes to, že byly často zneužívány I Sung-manem a jeho kabinetem pro dosažení politických a osobních cílů). Z dlouhodobé perspektivy se však pomoc projevila neefektivně. Zvláště v oblasti zemědělství zabránila implementaci účinných opatření. Prezident I se více než o ekonomický rozvoj zajímal o opětovné sjednocení Korejského poloostrova a nerealistické plány na společnou korejskou ekonomiku.²² Vlivem změny ve struktuře hospodářství založené na importní substituci²³ a rozvoji lehkého průmyslu došlo v tomto období k mírnému růstu ekonomiky.²⁴

Jak jsem již zmiňovala výše, plynula většina pomoci z USA. Američané sledovali v oblasti své vlastní zájmy. V období studené války považovali za nutné, aby se I Sung-manův režim udržel u moci a do vedení se nedostali komunisté. Korea představovala antikomunistický nárazníkový stát a ekonomická rekonstrukce země byla významným předpokladem pro zajištění politické stability.²⁵ Američané se stavěli skepticky k I Sung-manově touze sjednotit Koreu jakýmkoliv prostředky a označovali ho za despotického vůdce. Paradoxně to byla

¹⁹ Korejská válka trvala od 25. června 1950 do 27. července 1953, kdy byla podepsána dohoda o příměří.

²⁰ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 122.

²¹ Tamtéž, s. 126

²² Tamtéž, s. 126, 146.

²³ importní substituce – přednostní rozvíjení těch odvětví zpracovatelského průmyslu, jejichž produkce přispívá k výrobě výrobků, které do té doby byly dováženy (v počáteční fázi jde především o zboží spotřební povahy)

²⁴ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 127, 128.

²⁵ HYUG BAEG IM. *The US role in Korean democracy and security since cold war era*, s. 4.

právě jejich finanční pomoc, která zaručovala prezidentu I takovou moc. Osobně rozhodoval o všech ekonomických otázkách, obsazoval důležité byrokratické posty, kontroloval armádu i policii.²⁶ V žádném případě nebyl pouze loutkou v rukách Američanů. Na domácí scéně se opíral o silnou základnu svých stoupenců. Patřili mezi ně především zemědělci, kteří mu připisovali provedení zemědělské reformy (sám I byl ale ve skutečnosti na začátku proti ní). I přes existující opozici, jež představovala střední třída ve městech, intelektuálové a studenti, byl legitimním vůdcem Koreje až do roku 1960.²⁷²⁸

V Koreji se v 50. letech začala vytvářet nová vrstva obyvatel, kterou můžeme označit jako „závislé kapitalisty“. Tvořili ji ti, kteří získali monopolistická privilegia (viz privatizace japonského majetku) a mohli tak těžit ze státní politiky a pobídek. Stejně jako politická elita vzešli z původní vrstvy jangbanů²⁹ a při privatizaci získali výše zmiňovaná předkupní práva.³⁰ V této době byly zakládány první čeboly³¹, které se v následujících letech staly tažnou silou ekonomického růstu Koreje.³² Devět z deseti největších korejských čebolů začaly podnikat právě v tomto období a stát, jejich patron, byl zásadním stimulem jejich růstu. Stát nejenže umožňoval akvizice podniků a továren, ale především zajišťoval dodávku surovin pro výrobu, poskytoval nižší úroky na půjčky, daňové výhody atd. Bohužel bylo toto prostředí absolutně nepřátelské pro malé a střední podnikatele. Průmyslová struktura orientovaná na velké podniky nebyla výsledkem přirozené tržní soutěže, ale důsledkem vládní politiky, která nebrala v úvahu dlouhodobé plány pro vytvoření efektivní průmyslové struktury a alokace zdrojů.³³

²⁶ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.30

²⁷ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.25-26.

²⁸ K svržení I Sung-manova režimu dochází jako následek studentských povstání v Soulu 19. dubna 1960. Na jeho svržení se podílela souhra několika faktorů. Jednak USA už odmítali dále tolerovat jeho otevřeně represivní režim, proti Iovi se postavilo i vojenské velení a jednak to, že se k demonstrujícím studentům přidali i univerzitní profesori. 26. dubna se tak k moci dostala prozatímní vláda v čele s ministrem zahraničí Ho Čongem. Byla vyhlášena nová ústava a došlo k relativně svobodným volbám a k moci se dostala demokratická strana, prezidentem se stal Jun Po-son a premiérem Ho Čong. Přestože Čang a jeho strana začali uskutečňovat jisté reformy, v některých oblastech, které by zasahovaly velké podnikatele a vysoké vojenské důstojníky, si počínaly nedůsledně. Navíc se země nacházela v ekonomicky nejistém období (devalvace měny→nárůst cen). V roce 1961 byla druhá republika svržena armádou. Viz. *Dějiny Koreje*, s.257.

²⁹ Jangbanové – tradiční privilegovaná vrstva obyvatel za dynastie I

³⁰ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 328.

³¹ tradiční korejská podniková struktura, typ konglomerátu, dále viz Kapitola 2.5

³² LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.33

³³ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 331.

Můžeme tedy říci, že propojení mezi USA, prezidentem a „závislými kapitalisty“ znamenalo samo o sobě překážku v dynamickém rozvoji korejské ekonomiky.³⁴ Ta byla v padesátých letech charakteristická tímto spojenectvím, které vytvářelo hierarchickou strukturu moci. Na vrcholu pomyslného trojúhelníku stály USA, uprostřed se nacházel prezident společně se státní byrokracií a základnu představovali závislí kapitalisti. Tato struktura neiniciovala žádnou snahu o industrializaci, rozvoj infrastruktury, stimulaci podnikatelského prostředí nebo akumulaci kapitálu. Jediné, čemu se v tomto prostředí dařilo, byla korupce.³⁵

Zahraniční pomoc

Už v průběhu korejské války v letech 1950-52 obdržela Jižní Korea zahraniční pomoc dosahující 330 miliónů amerických dolarů. Pocházela jednak od různých amerických organizací a dále od Agentury Spojených národů pro rekonstrukci Koreje (UNKRA – The United Nation Korea Reconstruction Agency). Během poválečné rekonstrukce se celková částka poskytnutá od UNKRA vyšplhala na 120 miliónů amerických dolarů a oficiální pomoc Spojených států dosáhla 1 745 miliónů amerických dolarů. Zahraniční pomoc financovala v tomto období více než 70 % dovozů, které přestože byly oceňovány nadhodnoceným směnným kurzem, tvořily v průměru pouze 11 % hrubého národního produktu.³⁶

Zahraniční pomoc USA bylo možné rozdělit do čtyř kategorií:

- a) asistence, ze které se financoval dovoz zboží (kromě importu amerických zemědělských komodit),
- b) asistence v rámci projektů obecně využívaných k financování investičních projektů,
- c) technická podpora – američtí technici a experti a výcvik Korejců v zahraničí,
- d) fond PL 480 určený na dovoz přebytkových zemědělských komodit z USA.

Pomoc v rámci bodů a) a b) tvořila většinu americké podpory. Mezi Koreou a Spojenými státy existovaly spory týkající se alokace fondů v rámci jejich užití a kategorie. Američanům bylo často vyčítáno, že dostatečně neinvestovali do výstavby průmyslové infrastruktury a že

³⁴ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 20.

³⁵ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 26.

³⁶ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 13.

většinu pomoci představoval dovoz spotřebního zboží (především potraviny a tabák) a surovin nutných pro výrobu v lehkém průmyslu (např. bavlna).³⁷ Hodnota investičního zboží představovala méně než 14% veškerých importů, které do země putovaly v rámci programů pomoci v letech 1953-61.³⁸ Američané si představovali, že budoucnost korejské ekonomiky by měla být založena na zdravé a expandující zemědělské základně, a byli skeptičtí k názoru, že by se Korea měla v budoucnu zaměřit na průmyslovou výrobu.³⁹ Snahou USA bylo především zvládnutí poválečné inflace a zajištění alespoň minimální životní úrovně běžnému obyvatelstvu. Na druhou stranu cílem korejské vlády bylo obnovit produkční kapacity, které byly zničeny v průběhu války, udržet si silnou armádu a zvýšit míru domácí spotřeby. Tyto cíle vyžadovaly vysokou míru investic a domácí spotřeby a byly přirozeně limitovány omezenou nabídkou zdrojů. Korejská vláda se tedy snažila maximalizovat objem příjemců zahraniční pomoci a alespoň v krátké době snížit toto omezení. Přestože se obě strany shodovaly na dlouhodobém cíli samostatného růstu, krátkodobé záměry se rozcházely. V roce 1957 se americké straně podařilo prosadit program finanční stabilizace, který zabránil nekontrolovatelné expanzi peněžní nabídky. Tuto cenovou stabilitu se podařilo udržet až do roku 1960.⁴⁰

Ekonomická politika období rekonstrukce

V roce 1953 dosahoval jihokorejský HNP 47, 9 biliónů korejských wonů v současných tržních cenách a HNP na obyvatele 67 amerických dolarů v současných cenách.⁴¹ Pro porovnání můžeme uvést, že v roce 1961 byl HNP na obyvatele pouze 82 amerických dolarů⁴², což ukazuje relativní stagnaci ekonomiky. Protože neexistují příslušná data, není možné tento výsledek porovnávat s dřívějším obdobím. V roce 1953 celkové výdaje na spotřebu představovaly 91% HNP a tedy pouhých 9% připadalo na úspory. Hrubé domácí investice se v roce 1953 pohybovaly kolem 15% HNP, ale hrubé fixní investice činily pouze 7% HNP. A protože hrubé domácí investice nebyly ani 0,6% HNP, znamenalo to, že 90%

³⁷ často se pro označení základních surovin dovozu používá výraz „three whites“ = cement, cukr a mouka

³⁸ STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 126.

³⁹ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.23.

⁴⁰ Tamtéž, str. 14-15.

⁴¹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 11.

⁴² LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 138.

tvorby hrubého fixního kapitálu muselo být financováno zahraničními úsporami.⁴³ V tomto období došlo i k poklesu celkové míry úspor a investic.⁴⁴

V průběhu období poválečné rekonstrukce se korejská čistá obchodní bilance nacházela ve značném deficitu, ale běžný účet byl většinou v rovnováze, především díky transferům ze zahraničí. Problém představovaly zejména směnné relace. Vzhledem k tomu, že domácí inflace vysoce přesahovala inflaci hlavních obchodních partnerů, byl oficiální směnný kurz téměř vždy nadhodnocen, a to i přes časté devalvace wonu. Došlo k vytvoření komplikovaného systému směnných kurzů, který se používal pro komerční účely. Oficiální směnný kurz nebyl pro obchod směrodatný.

Co se týče exportů a importů, snažila se vláda omezit importy zaváděním vysokých cel a dalších kvantitativních restrikcí. Tato opatření podporovala rozvoj spotřebního průmyslu – zpracování potravin a textilu, a tím posilovala importní substitute v těchto oborech. V období rekonstrukce můžeme sledovat klesající tendence exportu, přestože systém směnných relací byl spíše příznivý pro vývoz a vláda sama zaváděla opatření, která by ho podporovala. Jedním z důvodů tohoto slabého výkonu byly nedostatečné produkční kapacity, které zamezovaly zvyšování exportu.

Úroková míra daného období byla držena na nízké úrovni, aby snižovala náklady kapitálu na investování, ale naopak nepomohla zvýšení domácích investic. Průměrný růst ekonomiky v tomto období činil přibližně 4% a byl tažený zejména rychlým růstem výroby v potravinářském a textilním průmyslu.⁴⁵

Základním makroekonomickým cílem tohoto období byla ekonomická stabilizace a rekonstrukce, která by bez přílivu zahraničních financí nebyla možná. Ani přes časté kritiky vůči nízké ekonomické efektivitě této pomoci ji nelze upřít pozitivní výsledek.

⁴³ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 11.

⁴⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 138.

⁴⁵ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 12,13.

1.4 Shrnutí

Korea byla až do konce devatenáctého století izolovaná země se zahraničními styky omezenými pouze na sousední země (především Čínu a Japonsko). Právě přítomnost Japonska, jako mocnosti, která Koreu na počátku dvacátého století kolonizovala, formovala počátky ekonomické transformace korejského hospodářství. Během koloniální nadvlády Japonska došlo k rozpadu tradičních společenských vrstev a statkářská aristokracie ztratila svou politickou moc. Po rozdělení poloostrova a provedení pozemkové reformy a privatizace majetku byl tento proces dokončen. Fakticky si ale původní velkostatkáři udrželi svou ekonomickou moc a pouze ji transformovali do průmyslových odvětví. Rozdělení poloostrova a následná korejská válka měla pro zemi a ekonomiku fatální následky. Jižní Korea se v té době řadila mezi nejchudší země světa. Po rozdělení spadala jižní část poloostrova do americké sféry vlivu a USA se staly nejdůležitějším korejským partnerem a podílely se na poválečné stabilizaci a rekonstrukci země. Přestože do země proudily masivní finanční fondy, ekonomika se rozvíjela velmi pomalu. Přispíval k tomu i I Sung-manův rigidní režim a neochota vytvářet dlouhodobé plány rozvoje. Zásadní kroky, které umožnily rychlý růst ekonomiky, byly uskutečněny až po roce 1961 se změnou ve vedení země.

2 Éra Pak Čong-huiho – „zázračný ekonomický růst“

Zásadní etapa pro ekonomiku Jižní Koreje nastala s nástupem Pak Čong-huiho do čela státu. K moci se dostal 16. května 1961 prostřednictvím vojenského puče, který provedla frakčně rozdělená armáda.⁴⁶ V průběhu jeho vlády prošla Korea několika politickými režimy.⁴⁷

Prezident Pak ospravedlňoval uskutečněný převrat a následný diktátorský režim právě potřebou růstu ekonomiky a národní prosperity.⁴⁸ Po celou dobu své vlády se v oblasti ekonomiky soustředil na růst tažený exportem, který uskutečňoval pomocí ekonomických plánů. Ve svých rukách soustředil moc nad sférou politickou, sociální i ekonomickou.⁴⁹

Masivní růst ekonomiky, který Korea zažívala za Pakovy vlády, nebyl pouze výsledkem správně zvolené ekonomické politiky. Byl také ovlivněn řadou specifických okolností, které formovaly podmínky, v nichž se země v dané době nacházela. Jednou z nich byla normalizace vztahů s Japonskem v šedesátých letech. To následně zemi poskytlo značnou finanční a technickou podporu.⁵⁰ Dále Korea dokonale zúročila svou přítomnost ve válce ve Vietnamu a získala jejím prostřednictvím další finanční prostředky. Koreji pomohla i všeobecná situace, v níž se nacházela světová ekonomika šedesátých let.⁵¹ V neposlední řadě stála za ekonomickým úspěchem Pakova diktatura, která zajišťovala politickou stabilitu. Ta se následně stala základním předpokladem pro pružnost ekonomického plánování a schopnost rychle reagovat na nové okolnosti.⁵²

Pro uskutečnění Pakových plánů byla zásadní zejména reforma směnného kurzu, ke které došlo v letech 1964-65. Prostřednictvím této reformy vláda devalvovala korejský won a

⁴⁶ Pak byl spoluorganizátorem puče spolu s Kim Čong-pchilem, kteří reprezentovali osmou třídu vojenské akademie, nespokojené mladší důstojníky, kteří naráželi na zkorumpované vedení. *Viz Dějiny Koreje*, s. 260.

⁴⁷ Od května 1961 do roku 1963 vládl prostřednictvím vojenské junty, bylo vyhlášeno stanné právo, uskutečněny čistky v armádě, ve vládě a v jiných společenských kruzích, které byly pro režim nežádoucí. Od roku 1963 do roku 1972 v Koreji fungoval stranický systém, na jehož základě byl Pak zvolen prezidentem 3. republiky. Na konci roku 1972 byla přijata nová ústava *jusin* a vyhlášena 4. republika, kterou se prezident Pak opět vrátil k přísnému autoritářskému systému. Tento diktátorský režim, který byl založen na využití nátlaku a podpoře celé řady institucionálních, společenských a mezinárodních sil, vydržel až do roku 1979, kdy byl Pak zavražděn.

Viz. Dějiny Koreje, s. 260-264.

⁴⁸ STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 129.

⁴⁹ Tamtéž, s. 130.

⁵⁰ Tamtéž, s. 131.

⁵¹ KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development*. (Summaries of Class Notes), s. 8.

⁵² KUZNETZ, Paul, „Causes, consequences, Relevance: Korea's Industrialization,“ in Chang Yun-shik, Lee, Steven, Hugh (eds.). *Transformations in Twentieth Century Korea*, s. 94.

přijala systém floatingu, plovoucího kurzu, jenž měl umožnit pružně reagovat na tržní nabídku a poptávku. Avšak dalšími zásahy vlády na směnném trhu byl tento systém změněn na crawling peg⁵³. Po této reformě vláda zrušila ad hoc nástroje, jež využívala pro podporu exportu před jejím uskutečněním, a vyhlásila nová rozsáhlá opatření pro podporu exportu, která již byla kompatibilní s novým systémem směnného kurzu.⁵⁴

Dále bylo využíváno souboru administrativních nástrojů, které celou strategii podporovaly. Jednalo se o:

- a) systém cílování exportu, v rámci kterého byly stanoveny roční cíle exportu, obvykle podle komoditních skupin a destinací, a skutečně dosažené výsledky pak byly s těmito cíly porovnávány,
- b) podporu vládní organizace KOTRA (Korea Trade Promotion Association), která se zaměřila na marketingové aktivity v zahraničí,
- c) měsíční konference (Monthly Export Promotion Conference, později Monthly Trade Promotion Conference), které sloužily k šíření vládní strategie na podporu exportu a prostřednictvím kterých mohly být pružně řešeny nově vzniklé problémy přímo na nejvyšší úrovni.⁵⁵

Jedním z hlavních nástrojů industrializace a hospodářské politiky byla také podpora čebolů (viz Kapitola 2.5). Ty, společně s bankami a vládou, tvořily jakýsi pomyslný trojúhelník propojený velmi pevnými vazbami. Mezi těmito jednotkami tak protékala řada strategicky důležitých informací a finančních toků, což způsobovalo, že malé podniky byly diskriminovány ve smyslu přístupu k úvěrům nebo podnikatelským příležitostem.⁵⁶

⁵³ crawling peg – systém pevného nominálního kurzu s pravidelnými, předem ohlášenými úpravami centrální parity vůči referenční měně.

⁵⁴ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 16.

⁵⁵ Tamtéž, s. 17.

⁵⁶ STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 155.

2.1 Období 1963 – 70(71) – industrializace orientovaná na export

Rapidní růst korejské ekonomiky za Pakovy éry můžeme rozdělit do dvou fází. V té první, které začala v roce 1963 a trvala až do roku 1970-71, se prezident spolu s vládou snažili podpořit rychlý růst exportu výrobků zpracovatelského průmyslu. V další fázi, trvající do roku 1979, se naopak soustředili na budování těžkého a chemického průmyslu.⁵⁷

V roce 1961 byla zřízena Ekonomická rada plánování (Economic Planning Board). Bylo rozhodnuto, že se ekonomický růst bude uskutečňovat na základě dlouhodobého plánování. Důvod implementace těchto plánů spočíval nejenom v jeho uplatnění jako nástroje růstu, ale zároveň pro Koreu představovaly nutnou podmínku získání hospodářské pomoci od USA a půjček od Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Jako základní strategie byla přijata industrializace zaměřená na export, která byla podpořena zavedením úspor z rozsahu, rozvinutých zahraničních technologií a manažerského know-how a zlepšením výrobní produktivity. Na úspěch této strategie měla významný vliv skutečnost, že Korea disponovala velkým množstvím kvalifikované a levné pracovní síly. Její odbornost se dále zvyšovala investicemi do vzdělání a lidského rozvoje.⁵⁸ Ve snaze přilákat zahraniční kapitál do strategických odvětví nabízela Korea garance investorům a umožnila, aby domácí banky mohly poskytovat preferenční půjčky těm společnostem, které do daných odvětví investovaly. Pro Paka bylo zásadní napojení na bankovní instituce, a proto jen na počátku šedesátých let znárodnil (přestože byly v padesátých letech privatizovány).⁵⁹

Při plánování se prezident víceméně spoléhal na domácí odborníky. Do plánování zasahovalo šest sekcí – politické vedení, plánovací kancelář, rozpočtové oddělení, statistické oddělení, média a skupiny odborníků (viz Graf 1). Jak je z grafu patrné, na nejvyšším postě se nacházelo politické vedení, které celý proces řídilo. Specialisté poskytli odborné znalosti a plánovací techniky a tři vládní agentury (plánovací, rozpočtová, statistická) vzájemně spolupracovaly. Centrální role náležela plánovací kanceláři, pod kterou se nacházelo

⁵⁷ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 76, 77.

⁵⁸ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 282.

⁵⁹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 21

rozpočtové a statistické oddělení.⁶⁰ Tyto tři agentury byly součástí Ekonomické rady pro plánování, jež měla na starosti ekonomické plánování, implementaci vládní politiky, tvorbu rozpočtu, řízení zahraničního kapitálu, výzkum a další související oblasti. Disponovala rozsáhlými pravomocemi a autoritou.⁶¹ Důležitá byla také úloha médií, která ovlivňovala priority cílů a zastupovala zpětnou vazbu.

V rámci prvního plánu se vláda zaměřila především na výstavbu průmyslu pro výrobu syntetických látek, obuvi a dále poskytla finance na rekonstrukci infrastruktury jako takové. V tomto období šlo tedy spíše o přípravu základů pro exportní strategii, která byla naplno implementována až v rámci druhého plánu. Změny v průmyslové struktuře a podíly exportu na HDP můžeme sledovat v příloze v Tabulce 2 a 3. Lehký průmysl postupně ztrácel ve prospěch těžkého průmyslu. Podíl obchodu na HNP dosahoval v prvním plánu něco přes 26%, ale už v období druhého plánovacího plánu se této údaj zvýšil na 36%.

V druhém pětiletém plánu vláda pokračovala nastoupenou cestou a oficiální podpora byla zaměřena do sedmi odvětví – strojírenství, stavba lodí, textilní průmysl, elektronika, petrochemie, barevné kovy a ocelářství.⁶²

V rámci první fáze proběhly celkem dvě kola pětiletých ekonomických plánů (Viz Tabulka 4). Jak můžeme v tabulce vidět, došlo v tomto období k jejich nadprůměrnému splnění. V letech 1962 – 66 byla plánovaná míra růstu ekonomiky 7,1%, zatímco ve skutečnosti ekonomika rostla tempem 7,8% a v období druhého pětiletého plánu 1967-71 to bylo dokonce 9,6% oproti plánovaným 7%.⁶³

V průběhu první fáze vláda uskutečnila řadu specifických reforem, ale ty nejdůležitější z nich směřovaly na podporu exportu výrobků zpracovatelského průmyslu nebo na podporu zvýšení míry úspor a investic. Je třeba si uvědomit, že Korea byla na počátku šedesátých let stále silně závislá na pomoci Spojených států. Když prezident USA J. F. Kennedy pohrozil jejím snížením, pokud Korea nenastoupí cestu demokracie, musel Pak začít hledat jiné alternativy zdroje devizových příjmů. Těmi se stal, pokud přihlédneme ke skutečnosti, že Korea

⁶⁰KIM, INCHUL. Korea's Economic Development.(Summaries of Class Notes), s.14.

⁶¹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s.62.

⁶²KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 21.

⁶³ KIM, INCHUL. Korea's Economic Development.(Summaries of Class Notes), s.7.

nedisponuje velkými zásobami nerostných surovin a export rýže byl od pozemkové reformy také zanedbatelný, právě export zboží zpracovatelského průmyslu.

Mezi další reformy, které vláda v šedesátých letech provedla, patřila reforma finančního systému. Jejím cílem bylo získat kontrolu nad inflací a zvýšit nízkou míru úspor, která v letech 1963-64 dosahovala v průměru pouze 10% HDP. Za tímto účelem byla v roce 1965 zvýšena nominální úroková míra.⁶⁴ Vývoj úrokové míry nám naznačuje Tabulka 5 v příloze. Úroková míra jednoletých vkladů byla v roce 1965 zvýšena z 15 % na 26,4 %, což se znatelně projevilo v celkových úsporách, které se ke konci roku 1966 téměř zdvojnásobily. Aby vláda mohla bez problému implementovat své záměry, došlo k institučním změnám v bankovním sektoru a způsobu jmenování osob na důležitých finančních postech. Vše se stalo přímo podřízené prezidentu Pakovi, resp. vládě.⁶⁵

Mezi jednotlivé nástroje na podporu exportu výrobků zpracovatelského průmyslu patřila výše zmiňovaná devalvace wonu v roce 1964 a celý balíček pobídek. Ten obsahoval jednak půjčky exportérům na základě preferenční báze nebo preferenční přístup k exportním licencím. Exportérům bylo povoleno importovat více nerostných surovin, než potřebovali pro reexport, a tento přebytek se použil na výrobu určenou pro chráněný domácí trh. Podrobný přehled nástrojů na podporu exportu je uveden v příloze Tabulce 12.

Přestože v této době proběhly určité pokusy o liberalizace importů, obecně lze říci, že korejský trh byl silně chráněn. I když došlo ke snížení položek, které bylo zakázáno dovážet, platilo, že dovoz zboží zpracovatelského průmyslu byl zakázán, vyjma toho zboží, které nebylo možné v Koreji vyrobit v dostatečném množství. Oficiální strategií byla sice podpora exportu, ale simultánně se aplikovala i strategie importní substituce.⁶⁶ Pokud se podíváme na strukturu importu (viz Tabulka 6) je patrný dlouhodobý nárůst dovozu kapitálového zboží (např. strojů). Na konci šedesátých let se podílely 32% na celkových importech. Rostl i dovoz výrobního zboží, které bylo většinou určené k dalšímu zpracování. Pokles dovozu

⁶⁴ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 78.

⁶⁵ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 63.

⁶⁶ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 79.

zaznamenala oblast potravin, nápojů a tabáku. Většina importů pak pocházela z USA a Japonska (zvláště po urovnání vzájemných vztahů).⁶⁷

Výkon ekonomiky mezi lety 1961-73 byl přes veškeré potíže nevídaný, zvláště s přihlédnutím k předcházejícím ekonomickým výsledkům. Ekonomika rostla v průměru tempem 8,7%, tedy zhruba dvakrát rychleji než v předchozím období. Země se stále potýkala s vysokou inflací, která byla nicméně nižší než v předchozím období. Došlo také k velké změně v struktuře hospodářství (Viz Tabulka 2).⁶⁸ Klesal podíl zemědělství na úkor průmyslu a služeb a v rámci výrobní struktury se zvyšoval svůj podíl těžký a chemický průmysl.

Ekonomický růst však působil i sociální nepokoje. Přestože se podařilo všeobecně snížit chudobu, vytvořila se propast mezi rychle se industrializovanými městskými oblastmi a tradičními venkovskými oblastmi. Stejně disproporce se tvořily i mezi jednotlivými regiony (Pak například favorizoval svůj rodný region Tegu) a průmyslovými sektory.

Exportně orientovaná strategie se v šedesátých letech začala jevit vzhledem ke snižující se konkurenceschopnosti jako nedostačující. Problémy spočívaly na straně nabídky, tedy ve stagnující produktivitě a stagnujícím technologickém pokroku korejské ekonomiky. Vláda na tyto problémy většinou nereagovala a změnila preferovaný sektor z lehkého průmyslu, náročného na pracovní sílu, na těžký průmysl, vyžadující kapitál a technologii. Proč se k tomuto riskantnímu kroku Korea rozhodla, si přiblížíme v následující kapitole.

2.2 Strategie těžkého a chemického průmyslu 1973-80

Na konci šedesátých let se obchodní bilance nacházela v hlubokém deficitu. Pokračování v exportu produktů lehkého průmyslu, které bylo náročné na dovoz inputů, situaci by to neřešilo. Korea zároveň začala čelit obchodním bariérám na dovoz produktů náročných na lidskou práci ze strany rozvinutých zemí.⁶⁹ Záměrem vlády bylo vyřešit problém závislosti dovozu polotovarů a průmyslového zařízení (v první fázi této strategie nebyl na prvním místě export produktů chemického a těžkého průmyslu) a změnit průmyslovou strukturu.

⁶⁷ COLE, David C., LYMAN, Princeton, N. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 130.

⁶⁸ KRAUS, LAWRENCE B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 114.

⁶⁹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 21.

V neposlední řadě hrálo roli i Pakovo rozhodnutí začít budovat vlastní zbrojní průmysl, kterým by se Korea vymanila z přílišného vlivu USA.⁷⁰ Samy USA na základě Nixonovy doktríny⁷¹ proklamovaly, že v budoucnu nebudou přímo zasahovat do ozbrojených konfliktů v Asii. V této době došlo také ke snížení amerických pozemních jednotek v Koreji a ke zlepšení amerických vztahů s Čínou.

Přestože v roce 1973 světovou ekonomiku zasáhl první ropný šok, ekonomice Jižní Koreje se z něj nakonec podařilo profitovat prostřednictvím svých stavebních firem na Dálném Východě. To vládu silně povzbudilo, takže se mohla naplno zaměřit plně na rozvoj plánovaných strategických odvětví – ocelářství, petrochemii, loďářství, zpracování barevných kovů, strojírenství (včetně automobilového průmyslu) a elektroniku. Vláda se do nich snažila soustředit veškeré finance. Využila k tomu jednak finanční a fiskální nástroje, ale i depreciaci kurzu.⁷² Přes tlaky na inflaci vláda prosazovala expanzivní fiskální a monetární politiku. Dále mobilizovala technologie, pracovní sílu v relevantních oborech a podnikavost. Je zajímavostí, že například Světová banka byla proti tomuto kroku a namítala, že je pro Koreu příliš brzy rozvíjet tato odvětví.

Prvním krokem k zajištění dlouhodobého kapitálu bylo poskytnutí pobídek těm společnostem, které do strategických odvětví investovaly. Nebylo úplně snadné přimět firmy ke vstupu do těchto odvětví, vzhledem k nutnosti dlouhodobého investování a nepředvídatelné návratnosti investic. Čebolům byly přímo nabízeny jednotlivé projekty spolu s balíkem pobídek, včetně daňového zvýhodnění. V praxi to vypadalo například tak, že když společnost Hyundai začala vyrábět tankery, vláda poskytla výhody pro dovozce ropy, kteří využívali k dopravě právě jejich lodě. Pokud tyto pozitivní podněty nebyly účinné, přiklonila se vláda k variantě vyhrožování, tzn. že ukončila podporu v jiných oblastech jejich podnikání.⁷³ Strategické financování představovalo 50,2% všech půjček, které banky v letech 1977-80 poskytly, a

⁷⁰ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 143.

⁷¹ Nixonova doktrína – prezident USA Nixon v ní prohlásil, že v oblasti bezpečnosti by se asijské státy měly spoléhat více na sebe a USA se nebudou nadále přímo účastnit ozbrojených konfliktů.

⁷² LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 144.

⁷³ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 82.

investice do zařízení pro těžký a chemický průmysl představovaly 76% veškerých investic do výrobního sektoru v letech 1974-79.⁷⁴

Dále vláda podnikla kroky pro zvýšení náboru studentů technických a inženýrských škol a založila několik výzkumných institucí na podporu výzkumu a rozvoje oborů těžkého a chemického průmyslu.⁷⁵

První ropný šok

Pro korejskou ekonomiku znamenal první ropný šok značný otřes. Jižní Korea, jako čistý dovoze ropy, negativně pocítila masivní nárůst ceny ropy a s ním spojený růst úrokových měr ve světě. Vláda musela na situaci rychle reagovat. Následky nesli i běžní občané, protože reálné mzdy klesly o 6% v roce 1974 a na stejné úrovni se držely i v roce 1975. Vláda se rozhodla nezpomalovat růst ekonomiky a dodržet plány rozvoje těžkého a chemického průmyslu. Byla zvolena tři základní opatření.

- a) agresivní exportní strategie, diverzifikace produktů a trhů, zvýšení konkurenceschopnosti na základě devalvace wonu v roce 1974,
- b) založení stavebních (konstrukčních) firem v zahraničí, především na Dálném Východě
- c) půjčky na zahraničních trzích za účelem zvýšení domácích investic.⁷⁶

Korea se snažila přenést se přes pokles v příjmech prostřednictvím rychlejšího růstu. Nakonec se ukázalo, že tato strategie byla úspěšná, a země získala větší konkurenceschopnost na zahraničních trzích. Přesto první ropný šok stál Koreu kolem 7 % HDP⁷⁷ a částečně se zpozdlila implementace třetího plánu.

Otázkou zůstává, zda lze v konečném důsledku strategii zaměřenou striktně na těžký a chemický průmysl považovat za úspěšnou. Řada projektů byla úspěšně dokončena, byla také zlepšena průmyslová struktura. Na druhou stranu ekonomika trpěla neefektivní alokací zdrojů,

⁷⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 287.

⁷⁵ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 22.

⁷⁶ KRAUSE, LAWRENCE B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 118.

⁷⁷ Tamtéž, s. 117.

přílišnou expanzí čebolů a s ní související ekonomickou koncentrací.⁷⁸ Například produkty lehkého průmyslu ztratily svou konkurenceschopnost kvůli nedostatku kapitálu v jejich odvětví. Naopak bylo provedeno několik investic do zařízení pro těžký průmysl, které nebyly nikdy efektivně využity. Firmy, které takto investovaly, pak nemohly splácet půjčky a to zatěžovalo výkazy bank a vládní rozpočty. Míra návratnosti kapitálu (založená na mezinárodních cenách) pro těžký a chemický průmysl byla v roce 1970 8,3%, v roce 1975 14,9%, v roce 1978 14,8% a v roce 1983 14,8%. Oproti tomu míra návratnosti u lehkého průmyslu ve stejných letech byla 13,3%, 22%, 22,9% a 14,3%. Ekonomická efektivita v oblasti těžkého a chemického průmyslu byla nižší než v lehkém průmyslu.⁷⁹ Samozřejmě došlo k růstu závislosti na zahraničí v důsledku přílivu zahraničního kapitálu. Opět se zvýšily inflační tlaky a bilance se dostala do značné nerovnováhy. Na konci sedmdesátých let ekonomiku ještě zasáhl druhý ropný šok, následná světová recese, špatná úroda a vypjatá domácí politická situace, což mělo za následek, že se země v roce 1980 dostala do krize. Prezident Pak ještě osobně uznal, že ekonomika potřebuje stabilizaci, ale dříve než mohl taková opatření zahájit, byl v listopadu 1979 zavražděn.

2.3 Makroekonomické shrnutí v rámci prvních čtyř plánů

(Dané ukazatele můžeme sledovat v příloze v Tabulce 2, 3 a 7)

V průběhu prvních čtyř plánů Korea dosáhla s výjimkou posledního období vyšších růstů, než bylo plánováno. Pokud toto porovnáme se situací ekonomiky v padesátých letech, došlo k ohromnému pokroku. Rychlý růst byl ale dosažen na úkor ekonomické stability a až do konce sedmdesátých let byl provázen vysokou inflací. Index cen výrobců (PPI) rostl v letech 1950-79 zhruba 20% každý rok.⁸⁰ Závrtně se také zvyšovaly ceny nemovitostí, což hluboce zasahovalo do života všech Korejců. Tento růst byl způsoben především nedostatečnými investicemi do rozvoje realit, protože většina financí byla soustředěna do průmyslu. Mezi rokem 1977 a 1978 se cena půdy zdvojnásobila a během let 1965 a 1978 vzrostly ceny domů třicetkrát a cena půdy určená ke stavbě obytných domů se zvýšila sedmdesátdevětkrát.⁸¹

⁷⁸ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 144.

⁷⁹ KRUEGER, ANNE O., „Korean Industry and Trade Over Fifty Years,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 318.

⁸⁰ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 152.

⁸¹ CLIFFORD, Mark L. *Troubled Tiger. Businessmen, Bureaucrats and Generals in South Korea*, s. 132.

Podívejme se nyní na bilanci, úroveň exportů a importů a míru závislosti na zahraničí. Sama exportní strategie, která byla v daném období aplikována, předurčovala masivní rozvoj zahraničního obchodu. Do poloviny sedmdesátých let rostly exporty meziročně o 40%. I poměr exportu a importu na HNP vzrostl v období mezi prvním a čtvrtým plánem z 26,2% na 70,6%. Exportní strategie měla také za následek rychlý nárůst dovozu kapitálového zboží a obchodního deficitu, což následně implikovalo masivní nárůst zahraničního dluhu.⁸²

V oblasti rozdělení příjmů na základě Giniho koeficientu⁸³ je patrné, že rychlý hospodářský růst byl doprovázen zhoršením redistribuce příjmů. Hodnota Giniho koeficientu vzrostla z 0,3439 v roce 1965 na hodnotu 0,3891 v roce 1980. Toto je přirozený důsledek tehdy aplikovaného principu „růst na prvním místě, přerozdělení později“ a nevyvážené růstové strategie. Míra nezaměstnanosti ve sledovaném období klesala v důsledku vzniku nových pracovních míst. Dlouhodobý trend růstu reálných mezd se nacházel pod úrovní růstu reálného HNP, s výjimkou konce šedesátých a sedmdesátých let. Tato skutečnost byla způsobena nedostatkem vysoce kvalifikované pracovní síly v oblasti těžkého a chemického průmyslu.⁸⁴

Jak jsem již zmiňovala výše, došlo i ke kvalitativnímu zlepšení průmyslové struktury. Do konce čtvrtého plánu sledujeme nárůst sekundárního sektoru na 30% a přirozený pokles primárního sektoru. Podíl lehkého průmyslu k těžkému a chemickému průmyslu se snížil z 65,9% v prvním plánu na 47,1% v plánu čtvrtém.

2.4 Hnutí Semaui ~ Nová vesnice

V další podkapitole se zaměříme na situaci v zemědělství. Přestože docházelo k postupnému snižování podílu zemědělství na tvorbě HDP, byl tento sektor vzhledem k počtu obyvatel žijících na venkově nezanedbatelný. Po těsně vyhraných volbách v roce 1971 si prezident Pak uvědomil, že si nemůže dovolit ztratit podporu venkovského obyvatelstva. Navíc bylo jasné, že Američané brzy ukončí potravinovou pomoc. Zahájil tak reformu zemědělství a

⁸² LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 153.

⁸³ Giniho koeficient – charakterizuje rozložení bohatství a důchodů, hodnoty koeficientů leží v intervalu $<0,1>$, přičemž hodnota 0 značí maximálně spravedlivé rozdělení a hodnota 1 jeho opak

⁸⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 154,155.

rozvoj venkova v rámci hnutí Semaui (v českém překladu hnutí Nová vesnice),⁸⁵ které se později pod reformami juseon rozšířilo do všech sfér společnosti.

Hlavní funkcí venkova v období rozvoje ekonomiky bylo především poskytovat dostatek levného obilí a levné pracovní síly. Přestože pozemková reforma uspokojila rolníky, zůstala jejich situace značně nevýhodná. Potravinová pomoc z USA tlačila ceny domácích obilovin dolů, a tak se jejich výkupní hodnota nacházela pod tržní cenou. V letech 1967-68 představoval dovoz rýže 6% celkové spotřeby, ale v roce 1970-71 to bylo 25%. Stát podporoval dovoz rýže v rámci programu PL480 (americké přebytky), protože za ně nemusel platit devizami. Z tohoto důvodu se životní podmínky obyvatel venkova zhoršovaly. Reálné příjmy zde mezi roky 1963 a 1967 klesly o 15%. Příjem na obyvatele na venkově byl v roce 1970 o 1/3 nižší než ve městě.⁸⁶

Ekonomické a politické okolnosti přiměly Paka začít situaci na venkově řešit. Rozvoj zemědělství byl zařazen do třetího rozvojového plánu a bylo na něj vyčleněno více financí. Kampaň na podporu venkova byla zahájena již v roce 1970. Oficiálním cílem bylo vyhlášeno znovunalezení a obnova soběstačnosti a nezávislosti korejského lidu a snaha vzbudit v nich touhu po národním rozvoji skrze zlepšení sebe samých. Objevovala se hesla jako „týmová práce, pilnost, svépomoc.“

V rámci počáteční fáze byl na venkov distribuován přebytek cementu. To vzbudilo sympatie a podnítilo snahu místní správy. Vláda se snažila o mechanizaci zemědělství, zavedení výnosnějších rýžových sazenic, ale i o zlepšení vzhledu venkova. Vládní fondy byly rozdělovány na základě speciálního principu. Vesnice byly státem rozděleny do třech kategorií – základní, svépomocné a soběstačné a tím se i stimulovala soutěživost mezi nimi. Přirozeně nejvíce peněz získaly poslední dvě skupiny.⁸⁷ V tomto ohledu byl projekt podobný strategii uplatňované v průmyslu, tedy upřednostňování a poskytování pobídek těm podnikům, které působily ve strategických odvětvích. A stejně tak pokud jednotlivý farmář odmítl účastnit se hnutí, byli za to tvrdě postiženi.

⁸⁵ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 147.

⁸⁶ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 109.

⁸⁷ KIM HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, str.134.

Stát odhadl, že během první periody (4/1970-6/1971) hodnota projektů dosáhla 32 miliónů amerických dolarů a účastnila se ho aktivně více než polovina venkovské populace. Z tohoto údaje nicméně nevyplývá efektivita celého programu. Nejvíce z něj profitovali bohatí farmáři, kterým příjem vzrostl téměř třikrát více než chudým tradičním rolníkům (méně aktivní účastníci hnutí).⁸⁸

Přestože hnutí v počáteční fázi zlepšilo život na vesnicích tím, že snížilo propast mezi městským a venkovským příjmem, postupně se tato nerovnost začala opět prohlubovat a hnutí se stalo neoblíbeným a neefektivním. Umožnilo, aby se opět společnost hierarchizovala. Hlavním problémem bylo, že se rozhodnutí prováděla z centra a často nebyla podložena dostatečnými znalostmi problému. Například, když se rozhodlo o pěstování nové odrůdy rýže, která měla sice přinést větší výnosy, ale která nebyla odolná proti škůdcům, a tak úroda v letech 1979 a 1980 skončila katastrofálními výsledky.⁸⁹ I přesto, že byl ve třetím plánu stanoven cíl rozvoje zemědělství, většina investic šla do průmyslu a i sám prezident Pak viděl venkov spíše jako hlavní zdroj pracovní síly.

Obyvatelé venkova reagovali přirozeně na nerovnováhu mezi městskými a venkovskými příjmy tak, že se masivně stěhovali do měst. V šedesátých a sedmdesátých letech zažila Korea jednu z největších vln urbanizace na světě. Zatímco v roce 1960 tvořila populace žijící na venkově 62% celkového obyvatelstva Jižní Koreje, v roce 1970 to bylo pouze 45% a v roce 1980 už jen 28%.⁹⁰

Po přijetí reforem *jusin* se s nimi hnutí Nová vesnice ztotožnilo a rozšířilo je do všech sfér společnosti s cílem mobilizovat obyvatelstvo pro podporu národního zájmu – „pilně pracovat a přispět k vytvoření prosperujícího státu.“ Vytvořila se nová struktura, např. Městské semaul hnutí nebo Semaul hnutí v továrnách, která se podílela na vzdělávání pracovníků a jejich správném začlenění do společnosti. Každý občan tedy příslušel do nějaké části této struktury. Paradoxně právě pracující lid, který získal vzdělání od státu, se nakonec postavil proti Pakovu autoritářskému režimu.

⁸⁸ KIM HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 136

⁸⁹ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 110.

⁹⁰ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 111.

2.5 Pracovní síla, odbory

V oblasti práv a podmínek pracujícího lidu prošla Korea řadou změn. Levná pracovní síla představovala stavební kámen, na kterém Korea vystavěla svůj růst. Základní charakteristikou politiky zaměstnanosti v období vlády Pak Chong-huiho byl důraz na nízké mzdy, opomíjení práv pracujících, téměř neexistující odbory a nespravedlivé rozdělování mezd. Tuto dobu výstižně charakterizuje tehdejší heslo – „růst na prvním místě, rovnost a spravedlnost později.“

Ještě v padesátých letech se Korea potýkala s relativně vysokou nezaměstnaností. Ve čtyřicátých letech založené odbory neplnily svou funkci a po vojenském puči v roce 1961 přišli pracující o zbytek svých základních práv. Vojenská vláda reorganizovala firemní odbory do odborů podle průmyslových odvětví, čímž je zbavila veškeré moci,⁹¹ a sdružila je pod zastřešující organizaci – Sdružení korejských obchodních odborů (Federation of Korean Trade Unions). Z vnějšku se oficiální korejská legislativa této oblasti zdála relativně progresivní. Zákony byly vytvářeny na základě amerického práva. Ve skutečnosti stát potlačoval jakékoliv pokusy o změnu systému a stranil velkým korporacím, pro které pracovní odbory představovaly největší nebezpečí. Na počátku 70. let, po protestní sebevraždě pracovníka textilní továrny, se začala vzdouvat vlna nespokojenosti a stávek. Stát na to reagoval jejich tvrdým potlačením a po přijetí nové ústavy v roce 1972 byla oficiálně zakázána svoboda sdružování, kolektivního vyjednávání a kolektivní akce. Strůjci a účastníci jakýchkoliv povstání byli označeni za komunisty a byl s nimi zahájen proces.⁹² Nejvíce nespokojenosti pociťovali pracovníci lehkého průmyslu, který byl nejnáročnější na pracovní sílu. Většinu zaměstnanců této oblasti tvořily svobodné ženy, které se za práci přistěhovaly z venkova. Jejich pracovní podmínky patřily k nejotřesnějším. Přestože jejich pracovní doba byla delší než u mužů, dostávaly zapláceno dvakrát méně.

Vláda prosazovala zejména extenzivní růst, navyšování zaměstnanosti a udržování co nejnižších mezd. Na konci šedesátých let se ukázalo, že i přes tyto opatření korejské výrobky ztrácejí svou konkurenceschopnost. Mzdy dělníků dosahovaly nižší úrovně než v ostatních rozvojových státech a jejich růst zaostával za růstem produktivity. Horší byly jen podmínky

⁹¹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 235.

⁹² LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 99.

v zemědělství.⁹³ Na konci sedmdesátých let začal trh práce vykazovat určité změny, protože se na základě rozvoje chemického a těžkého průmyslu, se dostavil nedostatek kvalifikovaných pracovníků pro dané obory. Tento nedostatek měl od konce sedmdesátých let za následek prudké zvýšení mezd technicky vzdělaných pracovníků, čímž se ale dále prohlubovala propast mezi mzdami pracovníků lehkého průmyslu a těžkého a chemického průmyslu a rozdíly ve mzdách mužů a žen.⁹⁴

2.6 Fenomén čebol – tažná síla růstu x korupce

Čeboly se začaly formovat už v padesátých letech, ale teprve v období Pakovy vlády se z nich stala nedílná součást rychlého ekonomického růstu a industrializace Jižní Koreje. Pak plánoval řídit ekonomický rozvoj prostřednictvím těchto státem ovlivňovaných korporací, které představovaly zásadní předpoklad stabilních dlouhodobých plánů.

Základní formace těchto korporací vycházela ze čtyř kroků: 1) získání kontroly nad továrnami vlastněnými Japonci po osvobození, 2) zpracováním „three white’s“ (cement, cukr, mouka) v padesátých letech, 3) využitím „vietnamského boomeru“ (viz Kapitola 2.6), 4) účasti v Pakových plánech industrializace. Ve všech těchto bodech byla zásadní podpora ze strany státu.⁹⁵

Poté, co se Pak dostal k moci, chtěl od počátku demonstrovat svůj postoj vůči nejvyšším manažerům čebolů, jenž založil na konfuciánském vztahu učitel-žák.⁹⁶ Navíc potřeboval provést viditelné kroky v boji s korupcí, kterou při převzetí moci sliboval vymýtit. Jako důkaz nechal zavřít desítky manažerů nebo jim byl zabrán majetek, který nashromáždili za předchozího režimu. Fakticky se ale jednalo o divadlo pro obyvatele, v němž Pak demonstroval sílu státu. Většina obchodníků byla propuštěna ihned po podepsání prohlášení, že své jmění darují na potřeby vlády k budování národní ekonomiky. Navíc s většinou z nich pak byly sjednány investice v prvním pětiletém plánu (reciprocitně obdrželi výhodné půjčky od vlády) a někteří z nich byli následně vysláni do zahraničí, aby zde vyjednali další půjčky.⁹⁷ Čeboly ale nefungovaly pouze jako loutka v rukou vlády, dokázaly si také diktovat své

⁹³ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 104

⁹⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 229.

⁹⁵ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 93.

⁹⁶ KIM HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 80.

⁹⁷ KANG, David C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 119.

podmínky, a to zvláště po upevnění své pozice. Vláda a čeboly tedy představovaly dvě strany, které se navzájem potřebovaly k přežití.

Stát od začátku pracoval na vytváření „korporátního blahobytu“. Čebolům byly například udělovány investiční licence, které zajišťovaly monopolistické výhody u daných komodit, byly jim prodávány státem vlastněné podniky, měly přednostní právo na zahraniční obchody a samozřejmě jim byly poskytovány výhodné úvěry, daňové úlevy a další finanční pobídky. Vzhledem k tomu, že stát ovládal veškeré banky, mohl tak kontrolovat přístup čebolů k financím. Pokud se společnost státu svým chováním (špatnými výsledky, odmítnutím investovat do přikázaného odvětví atd.) znelíbila, skončila většinou bankrotem (alespoň v počáteční fázi).

V souvislosti s čeboly je třeba zmínit i problematiku korupce, která existovala jak na straně vlády, tak na straně podniků, a obě strany vlastně propojovala. V předchozích částech jsem analyzovala ekonomickou i politickou podstatu Pakových rozhodnutí, tedy to, jakým způsobem vedl ekonomiku. Ve skutečnosti tato rozhodnutí byla často prováděna ne na základě ekonomické efektivity, ale na základě konexí či vlastního prospěchu. Podnikatelé upláceli politiky, získávali tak lepší podmínky, využívali levného kapitálu k co nejrychlejšímu růstu společností a tím si zajišťovali svou ekonomickou a politickou důležitost.⁹⁸ Potřebovali naopak finanční prostředky státní aparát, či politické strany, nejjednodušším způsobem, jak je získat, byly právě úplatky od velkých korporací. Manažeři často nazývali tyto úplatky jako dobrovolné příspěvky. Mezi nejštědřejší přispěvovatele v letech 1971-75 patřily Hyundai, Samsung, LG a Daewoo.⁹⁹

Důležitým faktorem byly konexe. Pokud měl podnik známosti v politických sférách, nemusel se obávat žádných postihů nebo přerušení poskytování výhod. Řada bývalých vojenských hodnostářů nebo pracovníků ve státní správě nacházela v čebolech velmi lukrativní zaměstnání výměnou za své konexe.

Proces přidělování státních zakázek a licencí byl dosti rigidní. Úředníci se často rozhodovali na základě minulých výsledků firem a jejich úspěšnosti. Pokud firma nějakou licenci získala už v minulosti, bylo více než pravděpodobné, že získá i další. Pro vládu to představovalo méně riskantní rozhodnutí bez ohledu na aktuální firemní výkonnost. Tímto způsobem se

⁹⁸ KANG, David C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 97.

⁹⁹ KANG, David C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 102.

firmy rozrůstaly, bohatí se stávali bohatšími a menší firmy neměly s velkou pravděpodobností šanci uspět. Společnosti se snažily expandovat, jak nejrychleji mohly, a získávat co nejvíce výhodných půjček bez ohledu na ekonomickou efektivitu. Vláda sice kontrolovala finance, ale vedení čebolů si bylo postupně jisté svými pozicemi, protože jakékoli sankcionování těchto silných konglomerátů by mělo negativní důsledek na ekonomiku jako takovou. Jejich ekonomickou sílu znázorňuje Tabulka 8 v příloze. V roce 1975 se pět největších společností podílelo na ekonomice 7% a dvacet největších společností vytvářelo téměř 15% ekonomické produkce. Ve výsledku disponovaly čeboly značně nevyužitými kapacitami a dosahovaly vysoké míry zadlužení. Jako příklad může posloužit automobilový průmysl a společnost Hyundai Motors, která v roce 1969 vyráběla pouze na 49% svých kapacit a v roce 1972 jen na 25,8%.¹⁰⁰ V roce 1964 bylo 38% veškerých bankovních půjček poskytnuto pouze devíti čebolům.¹⁰¹

2.7 Externí faktory

Mezi zásadní externí faktory, které umožnily rychlou industrializaci Jižní Koreje a formovaly ekonomický i politický vývoj Koreje, patřily válka ve Vietnamu, normalizace vztahů s Japonskem v šedesátých letech a situace světového obchodu jako taková.

Urovnání vztahů s Japonskem patřilo k Pakovým prioritám po jeho nástupu k moci. Přestože hlavní důvody byly ekonomické, důležitou roli sehrála i změna amerických pozic a postojů v Asii¹⁰² a skutečnost, že urovnání vztahů mezi oběma zeměmi od roku 1947 bylo součástí oficiální americké politiky v regionu. V důsledku snížení zájmu Američanů v regionu se Japonsko stalo hlavní ekonomickou mocností a bylo tak nuceno nést odpovědnost za ekonomický rozvoj regionu, tedy i v Koreji.

Jak jsem již uvedla dříve, Spojené státy na počátku šedesátých let oznámily snížení ekonomické pomoci pro Koreu. Mezi lety 1963 a 1964 klesla oficiální pomoc z 216,4 miliónů amerických dolarů na 149,3 miliónů, což byl největší pokles od roku 1953.¹⁰³ Pak tedy hledal dodatečné zdroje pro podporu svého prvního pětiletého plánu. Cesta k uzavření smlouvy

¹⁰⁰ KANG, DAVID C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 109

¹⁰¹ Tamtéž, s. 114.

¹⁰² Po roce 1969 s nástupem prezidenta Nixona a jeho nové zahraniční politiky, USA se distancovaly od přímých zásahů do konfliktů v Asii.

¹⁰³ KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 97.

s Japonskem ale nebyla vůbec jednoduchá. Pak narazil na silný odpor široké veřejnosti, především studentů, kteří demonstracemi vyjadřovali nejenom nesouhlas s jednáním s Japonskem, ale i odpor k režimu jako takovému. Uzavření tajné dohody mezi japonskou a korejskou vládou v roce 1962 pak vyvolalo vlnu odporu a demonstrace. Jednání se proto táhla až do roku 1965, kdy byla oficiálně podepsána smlouva stvrzující neplatnost anexe Japonskem a oficiální uznání Korejské republiky. Tato dohoda přinesla korejské ekonomice zhruba 800 miliónů amerických dolarů ve formě půjček, grantů a obchodních úvěrů v rozmezí deseti let. Do roku 1982 pak celková ekonomická pomoc dosáhla 4,4 biliónů amerických dolarů, z čehož 1,9 biliónů bylo ve formě půjček, grantů a technické pomoci. Japonsko se také stalo jedním z nejdůležitějších trhů pro korejské exportéry po Spojených státech. Změny v rozložení exportů v šedesátých letech můžeme vidět v příloze v Tabulce 9. Korea byla důležitým odbytištěm pro japonské výrobky (viz Tabulka 10) a také se inspirovala japonskými modely pro ekonomické plánování.¹⁰⁴

Přestože korejská vláda tvrdí, že účast korejských vojsk ve válce ve Vietnamu měla čistě ideologický podtext, tedy boj s komunistickými agresory, je třeba zmínit její nesporný ekonomický přínos, který se do roku 1968 vyšplhal na 380 miliónů amerických dolarů. Celková částka, kterou Korea dostala od USA za vyslání vojsk do Vietnamu mezi roky 1965-70 dosáhla 927 miliónů amerických dolarů.¹⁰⁵ Podíl a strukturu příjmů z účasti na válce ve Vietnamu nám zobrazuje Tabulka 11 v příloze. Jednak šlo o příjmy z komerčních vývozů, prodeje vojenského vybavení, dále příjmy za kontrakty na konstrukční služby a převody peněz civilistů a vojáků. V roce 1967 celkově tyto příjmy z Vietnamu tvořily téměř 20% příjmů běžného účtu a soukromých transferů.¹⁰⁶ Prezident Pak chtěl také vysláním korejských vojáků předejít stáhnutí amerických ozbrojených sil z Koreje kvůli nedostatku mužů ve Vietnamu. K jejich částečnému stažení nakonec na začátku sedmdesátých let došlo, a proto se Pak zaměřil na rozvoj zbrojního průmyslu. Řada korejských konglomerátů zažila během války první velkou konjunkturu a kontakty získané v této době pak využily při pronikání na mezinárodní trhy.

¹⁰⁴ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 147.

¹⁰⁵ KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, str. 101.

¹⁰⁶ COLE, David C.; LYMAN, Princeton N. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 135.

2.8 Shrnutí

Jižní Korea disponovala v šedesátých letech všemi předpoklady pro zahájení rychlého ekonomického růstu – oporu mezinárodního společenství, přístup k technologiím a know-how, přístup ke kapitálu, kvalifikovanou a levnou pracovní silou. Nové politické klima bylo také příznivé. Prezident Pak do svých rukou soustředil veškerou moc, a tak pro něj nebylo těžké prosazovat potřebné reformy. Byly sestaveny pětileté plány, které se v prvních třech cyklech dařilo nadprůměrně plnit. Byla zvolena strategie růstu taženého exportem. V prvním desetiletí se stát zaměřil na podporu lehkého průmyslu náročného na pracovní sílu. Později spolu s „utahováním“ režimu a novými reformami jusin se veškeré prostředky soustředily na vybudování těžkého a chemického průmyslu náročného na kapitál a technologii. Strategicky důležitý byl i rozvoj zbrojního průmyslu, který měl zemi pomoci dosáhnout soběstačnosti ve vojenské oblasti. Prezident Pak od začátku ve svých ekonomických plánech spoléhal na spolupráci s Čínou. Tato kooperace se prohloubila do té míry, že se na sobě oba aktéři stali závislými a vzájemně se potřebovali. Postupně se i Čína začala podílet na ekonomickém rozhodování. Na druhou stranu je stát dokázal usměrnit k dodržování oficiálních rozvojových programů pomocí řady ekonomických nástrojů. USA postupně snižovaly ekonomickou pomoc v oblasti, a tak Korea nutně potřebovala najít nový zdroj deviz. Zemi se podařilo v šedesátých letech normalizovat vztahy s Japonskem a dostat se tak k bohatému zdroji kapitálu, který měl pro rozvoj ekonomiky zásadní význam. Svou příležitost využili ve Vietnamu a při stavebním boomu na Dálném východě. Korea, resp. korejské podniky, si postupně budovaly v zahraničí síť kontaktů a dobré jméno. Domácí korejský trh byl vůči zahraničí relativně uzavřený, ale sama Korea disponovala relativně volným přístupem na zahraniční trhy. V druhé polovině sedmdesátých let se ekonomika dostala do potíží, způsobených vnitřními i vnějšími faktory. Čtvrtý pětiletý plán už se nepodařilo naplnit. Koreu sužoval vysoký zahraniční dluh, přílišná koncentrace kapitálu do těžkého a chemického průmyslu, příliš vysoká závislost na zahraničních technologiích, vysoká inflace a nevyrovnaná bilance. Navíc začala země v zahraničí narážet na ochranné bariéry a ekonomiku negativně ovlivnila rostoucí cena ropy. Ačkoliv došlo k všeobecnému nárůstu životní úrovně, stále více se zvyšovala propast mezi nejchudší (zemědělci, dělníci) a nejbohatší částí populace (podnikatelé). Obyvatelé začali projevovat nespokojenost s nerovným rozdělováním příjmů. Stále častěji docházelo k demonstracím a nepokojům. Než mohl prezident provést stabilizující reformy, byl v roce 1979 zavražděn. Přestože Pakovy ekonomické kroky ve finále destabilizovaly ekonomiku, dnes je období, kdy byl u moci,

vnímáno jako období zázračného ekonomického růstu a období zvýšení konkurenceschopnosti Koreje na světových trzích.

3 Osmdesátá léta – Čon Tu-hwan, období stabilizace a deregulace

Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, konec sedmdesátých let znamenal pro korejskou ekonomiku období stagnace. Zemi trápil značný zahraniční dluh a musela se vypořádat s velkou neúrodou. Ekonomický růst předchozích let byl doprovázen politickými represemi a společenskými nepokoji. Zpočátku se Pakovi dařilo přesvědčit obyvatele, že pro dobro země a ekonomický růst je nutné obětovat osobní svobodu, ale s tím, jak se zvyšovaly disproporce mezi jednotlivými vrstvami populace, lidé tuto nespravedlnost nebyli ochotni dále tolerovat. Přestože si prezident Pak odmítal přiznat, že ekonomika a celá společnost je vážně destabilizována, byl nucen začít přijímat opatření, která by ji ozdravila. Po Pakově smrti se mezi lidmi začala šířit naděje, že dojde k demokratizaci systému. Tyto naděje ale byly ukončeny dalším vojenským pučem na konci roku 1979. Do čela státu se dostal generál Čon Tu-hwan¹⁰⁷, pod jehož vedením byla započata částečná stabilizační a deregulační opatření jihokorejské ekonomiky.

Stejně jako předchozí vlády, i Čonův kabinet veřejně deklaroval boj s korupcí a společenskou očistu. Tímto bojem opět ospravedlňoval násilné převzetí moci. Od počátku své vlády musel čelit řadě obtíží. Jednak se jednalo o finanční skandály (do kterých byla mimo jiné zatažena i Čonova žena), dále o krvavě potlačené povstání v Kwangdžu, růst cen ropy a světová recese. Musel čelit veřejné nespokojenosti způsobené dalším omezením členství v pracovních odborech a veřejné kritice čebolů, které zneužívaly své moci a postavení.¹⁰⁸ Sám prezident nebyl velkým fanouškem těchto korporací, jež hrály tak důležitou roli v předchozím období.

V této kapitole se zaměřím na obsah reforem, které byly provedeny v osmdesátých letech, na jejich vliv na výkon ekonomiky a jaké další faktory se podílely na vyvedení jihokorejské ekonomiky z krize. V závěru zhodnotím celkový výkon ekonomiky v daném období.

¹⁰⁷ Čon Tu-hwan se k moci dostal vojenským převratem v prosinci 1979. On sám byl generálmajor korejské armády a po interních čistkách stál v jejím čele. Dále ovládl Korejskou bezpečnostní službu, vyhlásil stanné právo, rozpustil Národní shromáždění, zakázal stávky a jakékoliv politické aktivity. Samozřejmě toto vše rozpoutalo vlnu demonstrací a veřejných protestů. Nejkrvavěji bylo potlačeno povstání v Kwangdžu v květnu 1980, které se stalo stigmatem Čonovy vlády. Výsledkem akce byli tisíce mrtvých obyvatel města. Svůj postup k moci dovršil sestavením civilní vlády a v únoru 1981 byl v souladu s novou ústavou zvolen prezidentem páté republiky. Viz *Dějiny Koreje*, s. 270-272.

¹⁰⁸ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 139.

3.1 Hlavní stabilizační opatření

Prezident Čon a jeho kabinet se v prvních letech své vlády zaměřil na makroekonomickou stabilizaci spíše než na průmyslovou politiku. Ekonomika se v roce 1980 dostala do recese a po dlouhé době vykazovala záporný růst (-1,9 %) ¹⁰⁹, ztratila svou mezinárodní konkurenceschopnost, dále trpěla strukturální nerovnováhou mezi těžkým a lehkým průmyslem, nerovnoměrnou distribucí příjmů a vysokou inflací.

Prvním krokem v balíčku stabilizačních ekonomických opatření bylo omezení peněžní nabídky. Její růst v letech 1979 až 1981 byl snížen na roční míru 27% oproti 43% z let 1976-78. V následujících letech 1982-85 se roční růst peněžní nabídky podařilo snížit na 15%.¹¹⁰ Výsledkem toho bylo, že inflace vyjádřená indexem cen výrobců se pohybovala kolem hodnoty 1,6% v období 1982-87.¹¹¹

Další opatření se týkala vládního rozpočtu. Přestože se v letech 1980-82 rozpočtový deficit ještě více prohloubil kvůli podpoře ekonomiky v recesi, od roku 1983 vláda své výdaje snižovala. Podíl vládních výdajů na HNP klesl z 28% v období 1980-82 na 23% v letech 1987-88 a rozpočet se dostal do přebytku.¹¹² Hlavním krokem ke zlepšení vládního rozpočtu se stalo omezení poskytování dotací státem vlastněným podnikům.

Dále vláda iniciovala privatizaci komerčních bank a zrušila systém preferenčních úrokových měr pro strategická odvětví.

Od osmdesátých let můžeme také zaznamenat změnu ve struktuře průmyslu. Do středu zájmu se dostala odvětví náročná na technologie. Vláda si začala uvědomovat důležitost výzkumu a vývoje (R&D) a podnikla kroky na jeho podporu, především v oblasti zvýšení kapacit relevantních oborů ve školách. Byly dočasně zastaveny nové projekty v těžkém a chemickém průmyslu. Nicméně i nadále se prosazovala exportně orientovaná strategie a byly provedeny pouze menší změny ve struktuře vývozních artiklů. Stát podporoval strategicky důležitá exportní odvětví, čímž docházelo k nevyváženému ekonomickému růstu.

¹⁰⁹ The Bank of Korea, Economic Statistic System. Dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp, 6. 4. 2010.

¹¹⁰ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 145.

¹¹¹ Tamtéž, s. 192.

¹¹² Tamtéž, s. 145.

3.2 Liberalizace finančního systému¹¹³

Oproti sedmdesátým létům můžeme v osmdesátých letech sledovat snižující se zásahy vlády do finančního sektoru. Na druhou stranu nestačily k plné liberalizaci systému. Hlavní opatření zahrnovala:

- a) omezení přidělování státních půjček – v sedmdesátých letech tyto státem přidělované půjčky podnikům ve strategických odvětvích tvořily původně až 50% veškerých půjček. Zpočátku bylo jejich poskytování radikálně sníženo a do konce osmdesátých let se od nich upustilo téměř úplně;
- b) finanční deregulace – bylo zrušeno nebo zjednodušeno více jak sto pravidel, opatření a příkazů. Jako příklad si můžeme uvést zrušení vládou vytvořené dohody mezi bankami, která omezovala jejich vzájemnou konkurenci a zamezovala deregulaci různých poplatků;
- c) deregulace úrokové míry - od roku 1984 byly úvěry poskytovány na základě různých úrokových měr. Další podstatná deregulace úrokových měr pak byla provedena v devadesátých letech;
- d) privatizace komerčních bank – první privatizace bank začala už v roce 1973 a během osmdesátých let byly zprivatizovány další čtyři banky, tedy alespoň formálně. Maximální podíl jednoho akcionáře byl omezen na 8 %, aby bylo zabráněno koncentraci vlastnictví do rukou velkých konglomerátů. Vláda nadále zasahovala do managementu bank a především do jmenování na nejvyšší pozice;
- e) finanční globalizace, otevření kapitálových trhů – k otevření kapitálových trhů byla Korea donucena zejména zahraničními partnery, kteří začali na korejské exporty uvalovat preventivní omezení. Liberalizace kapitálových trhů probíhala velmi pomalu, protože se v této problematice projevovala typická korejská vlastnost, kterou byl korejský nacionalismus. Korejci se jen těžko smířovali se skutečností, že by cizinci mohli vlastnit korejský majetek.

V šedesátých a sedmdesátých letech hrály při rozvoji ekonomiky přímé zahraniční investice (PZI) pouze nepatrnou roli. Hlavním zdrojem zahraničního kapitálu, který

¹¹³ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 192,193.

byl nutný pro industrializaci, byly zahraniční půjčky, resp. zahraniční pomoc (do konce padesátých let pak vykazovala klesající tendenci). Závislost na zahraničních půjčkách způsobila, že se Korea na počátku osmdesátých let stala čtvrtou nejzadluženější zemí světa.¹¹⁴ I proto bylo strategicky důležité otevřít kapitálový trh. Od osmdesátých let se Korea snažila omezit pravidla týkající se přímých zahraničních investic například tím, že od roku 1984 přešla ke schvalování investic na základě negativního výčtu (seznamu obsahující oblasti, do kterých nebylo možné investovat). Vláda si uvědomila, že PZI měly zásadní význam pro transfer technologií. Míra liberalizace PZI dosáhla v roce 1987 v oblasti průmyslové výroby 97,5 %, celkově 79 %. V této době rostl i význam portfoliových investic. Nadále platilo pro cizince omezení vlastnit maximálně 10 % podílu v jakékoliv korejské společnosti.¹¹⁵ Jak můžeme vidět v Tabulce 13, velikost PZI v šedesátých letech byla zanedbatelná. Míra PZI na celkovém přílivu kapitálu byla v roce 1965 pouze 6 % a do roku 1984 tvořila jen 10 %. Už v dalších letech však můžeme sledovat prudký nárůst. V roce 1987 dosáhla 19 %, v roce 1988 už 31%, v roce 1989 38% a na počátku devadesátých let 67 %. Pokud se podíváme na strukturu PZI, více než 70 % mířilo do výrobní oblasti. Do zemědělství a těžebního průmyslu putovalo méně než 1 %. Většina investic v osmdesátých letech pocházela z Japonska. Za ním následovaly USA, které v předcházejících letech figurovaly na prvním místě.¹¹⁶ Přestože podíl PZI na celkových kapitálových tocích rostl vysokým tempem, jejich absolutní úroveň zůstávala relativně nízká. Snaha omezit přístup cizozemcům na domácí finanční trhy byla jedním z důvodů pomalého otevírání kapitálových trhů. Platilo tedy, že PZI nepředstavovaly hlavní zdroj kapitálových půjček, ale spíše prostředek importu nových technologií.

3.3 Liberalizace v oblasti zahraničního obchodu

Jak už jsem uvedla v předcházející kapitole, soustředil se stát v sedmdesátých letech pouze na rozvoj těžkého a chemického průmyslu a koncentraci kapitálu do těchto odvětví. Z tohoto důvodu ztratila Korea v oblasti exportu svou mezinárodní konkurenceschopnost.

¹¹⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 301.

¹¹⁵ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 86,87.

¹¹⁶ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 311.

Petrochemický průmysl patřil k odvětvím nejvíce zasaženým ropnými šoky. Řada projektů v oblasti výroby automobilů, strojů nebo výroby elektrické energie se stala přebytečná a neefektivní. Následkem toho pak společnosti v těchto oborech vykazovaly značné finanční ztráty. První plány na redukci přebytečných investic do těžkého a chemického průmyslu započala už Pakova vláda v květnu 1979. Hlavní kroky pak rozpracovala administrativa Čon Tu-hwana. Následující opatření, která byla aplikována v rámci pátého pětiletého plánu, měla pomoci stabilizovat ekonomiku a vyřešit znepokojivou situaci.

V první řadě se nová vláda snažila pozastavit nadměrné investice do těžkého a chemického průmyslu v období celosvětové recese a celkově restrukturalizovat investiční portfolio prostřednictvím fúzí a akvizic. Cílem restrukturalizace mělo být uskutečnění úspor z rozsahu, ale ve finále došlo pouze k posílení ekonomické koncentrace a monopolistické síly čebolů. Důraz se kladl na podniky v průmyslových odvětvích, které byly v předešlém období zanedbávány a jejichž ekonomické výsledky byly neuspokojující. Vláda ale ve svých opatřeních sklouzla opět jen k ochranářským a preferenčním zásahům, která nezlepšovala efektivnost ani konkurenceschopnost. Zadlužené podniky byly pouze transformovány jako dceřiné společnosti do silných čebolů.¹¹⁷

Na druhou stranu už od počátku osmdesátých let existovaly snahy regulovat čeboly a omezit jejich ekonomickou koncentraci. Např. v roce 1980 byl přijat zákon na podporu spravedlivého obchodu. Tyto změny se prosazovaly velice pomalu, protože v ekonomice stále existovala různá ochranářská opatření a podpory, které měly protichůdné účinky. Stále platila omezení na přidělování úvěrů. Čeboly si například mohly zvolit tři základní operace v určitém oboru, kde pro ně neplatily žádné limity na úvěry. Pro velké korporace existovaly příležitosti pro zneužívání systému a nedostatečná regulace následně přispěla k finanční krizi v roce 1997.¹¹⁸

Kvůli všeobecné nespokojenosti obyvatel se vláda alespoň formálně snažila restrukturalizovat systém podpory průmyslu. Původní opatření byla často kritizována kvůli nedostatku transparentnosti a libovolně zvoleným kritériím rozhodování. Vláda na toto reagovala vytvořením komise, která se výlučně věnovala této problematice. Komise měla při rozhodování a určování podmínek restrukturalizace dodržovat zákonem stanovená objektivní

¹¹⁷ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 288, 289.

¹¹⁸ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 337.

kritéria.¹¹⁹ Od roku 1985 zavedla jednotný zákon o rozvoji průmyslu. Částečně odstranila vstupní bariéry do odvětví a opatření, která bránila soutěživosti mezi podniky, a zavedla pravidla spravedlivé obchodní soutěže. Dále bylo sníženo množství daňových výjimek a byly podniknuty kroky v oblasti podpory malého a středního podnikání. Vláda ustoupila od politiky strategické podpory vybraných sektorů a zaměřila se na slibné menší a střední podniky působící v oblasti R&D. Bohužel byly tyto snahy často zmařeny pokračující expanzí čebolů. Velký pokrok lze nicméně sledovat v tom, že byl prosazován systém soukromého podnikání založený na tržní konkurenci.

Postupně byla rušena protekcionistická opatření, která zemi chránila před zahraničními dovozy na základě ochranné teorie dětského průmyslu. Dalším důvodem otevírání trhů bylo i zvýšení konfliktů se zahraničními partnery, především pak s USA. Spojené státy a další západní ekonomiky trápila v sedmdesátých letech stagflace¹²⁰ a chronický obchodní deficit. Požadovaly rovné podmínky se svými obchodními partnery, a proto byla na korejské exporty uvalena ochranná opatření. Pokud se podíváme na faktické kroky, které byly provedeny pro odstranění protekcionistických opatření, zjistíme, že už v roce 1978 byla zvýšena míra liberalizace na 61,8% tím, že bylo odebráno přes sto položek ze seznamu zakázaných produktů. V letech 1978 a 1979 následovalo druhé a třetí kolo liberalizace importů, a přestože byl průběh procesu zpomalen druhým ropným šokem, dosáhla v roce 1984 míra liberalizace 85 % a v roce 1988 už 95%.¹²¹ Hlavním motivem liberalizace dovozů do Jižní Koreje bylo zvýšení konkurenceschopnosti domácích firem spíše než zvýšení prospěchu spotřebitele.

V rámci pátého pětiletého plánu (1982-86) byl tedy jasně stanoven směr, kterým se měla ubírat ekonomická opatření. Původní systém podpory specifických průmyslových odvětví byl nahrazen podporou na základě funkčnosti, důraz se kladl na rozvoj technologií a lidských zdrojů. Dále se vláda snažila podporovat spravedlivý a volný trh tím, že odstranila určité dovozní restriktce a bariéry. Byla také poskytnuta dočasná podpora průmyslovým odvětvím a

¹¹⁹ AHN, CHOONG YONG, KIM, JOO-HOON, „The Outward-looking Trade Policy and the Industrial Development of South Korea,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 345.

¹²⁰ Stagflace – období nízkého nebo negativního růstu produktu a vysoké inflace

¹²¹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 288, 289

společnostem, které byly zásadní pro rozvoj národní ekonomiky, ale které nedisponovaly dostatečnou infrastrukturou a vybavením.¹²²

3.4 Vnější faktory

Na opětovném zvýšení konkurenceschopnosti a prudkém nárůstu produktu v druhé polovině osmdesátých let měly výrazný podíl vnější mezinárodní podmínky, tzv. „three-low“ fenomén - nízká cena ropy, nízká mezinárodní úroková míra a nízký směnný kurz (došlo k depreciaci korejského wonu k americkému dolaru o 35%). Tyto faktory nejenže zvýšily konkurenceschopnost korejského zboží, ale také vedly v období 1986-1988 k růstu exportu na roční průměr dosahující 31 % a tím bylo dosaženo přebytku běžného účtu platební bilance v hodnotě 28,6 biliónů amerických dolarů.¹²³

Tento náhlý úspěch s sebou přinesl i chybné kroky, které vláda provedla a které měly za následek postupné rozplynutí účinků fenoménu. Vláda s vidinou rychlých profitů zvýšila produkci lehkého strojírenství, aby tak rychle reagovala na vysokou zahraniční poptávku. V důsledku toho došlo ke zpomalení restrukturalizace korejských exportů. Chybně reagovala na zvýšení peněžní zásoby. Vláda jednoduše přinutila nebankovní finanční instituce, aby odkoupily vládou vydané monetární stabilizační dluhopisy, a byla tak absorbována přebytečná likvidita. Tímto krokem vláda opět silně zasáhla do finančních operací, které se zavázala liberalizovat. Došlo také k mírné depreciaci japonského yenu k americkému dolaru, které spolu s přebytkem platební bilance v období 1987-1989 způsobila, že korejský won aprecioval vůči americkému dolaru o 24 %.

Ke konci osmdesátých let „three-low“ fenomén postupně vymizel a korejská konkurenceschopnost na světových trzích se opět zhoršila. Je důležité připomenout, že opětovný růst korejské ekonomiky v druhé polovině osmdesátých let by měl být spíše připisován vnějším faktorům a nikoliv stabilizačním a strukturálním opatřením.

¹²² AHN, CHONG YONG, KIM, JOO-HOON, „The Outward-looking Trade Policy and the Industrial Development of South Korea,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 355.

¹²³ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 147

3.5 Makroekonomický přehled (1979-1987)

(viz Tabulka 2, 3, 4 a 14)

To, že se jihokorejská ekonomika dostávala do potíží, je patrné už od roku 1977, kdy se postupně snižoval ekonomický růst a naopak narůstala inflace. Ekonomika se dostala do recese na počátku osmdesátých let a v roce 1980 vykazovala záporný ekonomický růst. Vláda na tuto situaci reagovala stabilizačními opatřeními a už následující rok se růst dostal do kladných čísel. V roce 1981 vykazoval růst HDP 7,4% a v roce 1983 dokonce 12,2%. Čtvrtý pětiletý plán (1977-1981) se nepodařilo naplnit, průměrný ekonomický růst tohoto období činil pouze 5,8% oproti plánovaným 9,2%. Od roku 1978 byl také patrný nárůst inflace. Mezi roky 1978 a 1979 vzrostla o téměř o 7% a v roce 1980 se vlivem druhého ropného šoku vyšplhala na 38,9% (vyjádřená v PPI). Navyšoval se i vládní deficit. V roce 1980 dosáhl výše 2,23% HDP a v roce 1981 3,34% HDP.¹²⁴ Do roku 1981 narůstal i deficit běžného účtu jako důsledek růstu importů a zhoršených exportů vlivem apreciacie wonu. Deficity běžného účtu byly financovány přílivem zahraničního kapitálu.

V období ekonomické stabilizace v letech 1981-85 se podařilo snížit inflaci, která od roku 1983 nepřesahovala 1%. Snižoval se i deficit běžného účtu a v roce 1986 se bilance dostala do přebytku. V roce 1985 se Korea stala 13. největším světovým exportérem. Pátý pětiletý plán (1982-86) převyšoval očekávané výsledky. Průměrný růst dosáhl 8,6% oproti plánovaným 7,5%. Ve sledovaném období také došlo ke změně průmyslové struktury. Primární produkce v průběhu pátého i šestého plánu klesla a dostala se téměř na 10%. Co se týče výrobní struktury, došlo k růstu těžkého a chemického průmyslu na úkor lehkého.

3.6 Shrnutí

Ke konci sedmdesátých let se začalo ukazovat, že strategii ekonomického růstu taženého exportem a důraz kladený pouze na vybraná průmyslová odvětví (těžký a chemický průmysl), je třeba modifikovat. Korejské výrobky postupně ztrácely konkurenceschopnost na světových trzích, zemi zasáhl i druhý ropný šok a v roce 1980 se Jižní Korea dostala do recese. Nový prezident Čon Tu-hwan se musel vypořádat nejenom s ekonomickými problémy, ve kterých se země nacházela, ale i se sociálními nepokoji, které pramenily především

¹²⁴ KRUEGER, ANNE O., „Korean Industry and Trade Over Fifty Years,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 320.

z nespokojenosti obyvatel s nespravedlivým rozdělením příjmů a ze způsobu, jakým se Čon dostal k moci. Čonův kabinet se tedy na počátku osmdesátých let zaměřil na stabilizační opatření, díky nimž se podařilo snížit inflaci a vládní deficit. Dále se soustředil na liberalizaci finančního sektoru a zahraničního obchodu. Byly zprivatizovány bankovní instituce, deregulována úroková míra, upraven systém přidělování státních půjček a liberalizován kapitálový trh. Tyto změny probíhaly postupně a často se je nepodařilo dokončit. Řešily se i nadměrné investice do chemického a těžkého průmyslu, které ekonomiku zatěžovaly. Dalším cílem bylo snížení nadměrné monopolistické síly čebolů a podpora menších a středních podniků se zaměřením na moderní technologie a R&D. Důležitá byla i liberalizace importů, která se podílela na zvýšení konkurenceschopnosti domácí produkce. Od druhé poloviny osmdesátých let vykazovala ekonomika opět nadprůměrný růst. Tento úspěch ale musíme připisovat nejen stabilizačním a deregulačním opatřením, ale i vnějším faktorům, které ovlivňovaly domácí podmínky.

Obecně lze říct, že se korejská ekonomika v období vlády prezidenta Čona částečně restrukturalizovala, ale v mnoha případech byly reformy provedeny nedůsledně, což také přispělo k propuknutí finanční krize v devadesátých letech. Spolu s nástupem prezidenta Ro Tche-u pak Jižní Koreu čekaly další výzvy spojené se změnou politického režimu a vyhlídkami na demokracii.

4 Od prezidenta Ro Tche-u až k asijské finanční krizi

Přestože se výkon ekonomiky na konci Čonova funkčního období dostal do lepší kondice, musel prezident čelit velmi silným sociálním nepokojům. Šlo především o radikální studentské demonstrace levicové korejské mládeže, jejíž postoje a názory už neformovala trauma z japonské okupace nebo korejská válka, ale pocity sociální nespravedlnosti, reformy jusin nebo tragický incident v Kwangdžu. Objevovaly se i značné protiamerické nálady plynoucí z představ, že USA pomohly Čonovi při vojenském puči a sehrály roli i v potlačení povstání v Kwangdžu. Prezident situaci neřešil, naopak nespokojenost ještě rozdmýchal, když ukončil veškeré debaty na téma nová ústava a jako svého prezidentského nástupce si vybral Ro Tche-uho, který se také podílel na Čonově krvavém uchopení moci. Ro Tche-u ale celý národ překvapil předvolebním oznámením demokratických reforem¹²⁵ a v přímých prezidentských volbách v prosinci 1987 porazil své hlavní opoziční rivaly Kim Jong-sama a Kim Te-džunga a byl zvolen novým korejským prezidentem.¹²⁶ Tyto volby se staly rozhodujícím bodem v cestě za demokracií v Jižní Koreji.

V ekonomické oblasti pokračoval prezident Ro cestou liberalizace s cílem vyrovnaného ekonomického růstu. Prioritou nadále zůstala deregulace čebolů, snižování vládních zásahů, zemědělská reforma a další reformy finančního sektoru. Důležitým krokem bylo i uvolnění odborů a budování sociálního systému. V oblasti zahraniční politiky se dosáhlo významných kroků, které se následně promítly i do ekonomiky země. Země využila konec studené války a normalizovala své vztahy s Čínou, Ruskem a ostatními východoevropskými zeměmi, což bylo někdy označováno jako „Nordpolitik.“¹²⁷ Tyto kroky znamenaly následně nárůst obchodu a vzájemných investic mezi Koreou a výše jmenovanými zeměmi.¹²⁸ Důležitou událostí se staly také letní olympijské hry v Soulu v roce 1988. Celá akce symbolizovala uznání Jižní Koreje demokratickým státem mezinárodním společenstvím. Přestože makroekonomické ukazatele ještě nenaznačovaly žádné nebezpečí, můžeme už v tomto období hledat počátky nadcházející krize. Především nevhodně provedená liberalizace finančního sektoru a pokračující vysoká

¹²⁵ Ro Tchä-u ve svých reformách požadoval schválení přímých prezidentských voleb, obnovení občanských práv pro politické vězně, respektování lidských práv, zrušení cenzury tisku, podporu místní autonomie a politických stran a uskutečnění podstatných sociálních reforem. Tento program předložil prezidentovi Čonovi a požadoval jeho schválení. V případě, že by Čon odmítl, chtěl Ro rezignovat na všechny své funkce.

¹²⁶ ECKERT, Carter J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, Michael, WAGNER, Edward W. *Dějiny Koreje*, s. 274-278.

¹²⁷ obdoba západoněmecké Ostpolitik

¹²⁸ BEDESKI, Robert E., *The Transformation of South Korea*, s. 82.

míra zadlužení soukromého sektoru se staly jednou z hlavních příčin ekonomické destabilizace.

Další významnou událostí pro Jižní Koreu jako demokratický stát byly prezidentské volby v roce 1992, ve kterých poprvé po více než třiceti letech zvítězil civilista Kim Jong-sam. I za prezidenta Kima byla uskutečněna řada reforem. Od začátku svého působení deklaroval smělé plány transformace korejské společnosti, jež by byla plnohodnotným členem globalizovaného světa. Ty zahrnovaly další reformy finančního sektoru, reformy čebolů a trhu práce a restrukturalizaci veřejného sektoru. Cílem bylo i členství v OECD a dosažení magického 10 000 USD HDP/obyvatele. Bohužel tyto snahy převážil vágní přístup vlády a nedostatečně propracovaný plán na provedení změn. Vláda se domnívala, že stačí, aby se Korea otevřela okolním vlivům, a nově vzniklý liberální tržní systém se sám vypořádá se všemi obtížemi, které by mohly nastat.¹²⁹ Tento předpoklad se ukázal jako chybný. Bezesporu došlo k dílčím úspěchům. Jako jednu z nejdůležitějších změn můžeme jmenovat přijetí „systému skutečných jmen“ ve finančním sektoru, který odstranil předchozí systém umožňující anonymní držení bankovních účtů a tudíž podporu korupce. Dále pak došlo ke sloučení Ekonomické rady plánování s Ministerstvem financí, což pomohlo ke konzistentnější politice. Proběhla i další deregulace úrokových měr a liberalizace kapitálových trhů. Jižní Korea se také v roce 1996 stala členem OECD. Nicméně v tomto období se hromadily strukturální problémy, které se později v roce 1997 projeví v rámci krize. Smělé Kimovy reformy neskončily úspěšně a ekonomika nadále ztrácela svou konkurenceschopnost.

4.1 R&D, věda a technologie a obchodní politika Jižní Koreje

Jak jsem zmínila výše, byl v rámci průmyslové výroby od počátku osmdesátých let patrný odklon těžkého a chemického průmyslu k výrobkům náročným na vědu a výzkum. Dosavadní korejské exporty postupně ztrácely konkurenceschopnost na světových trzích, především vlivem růstu mezd od poloviny osmdesátých let. Na konci osmdesátých let růst mezd dokonce předstihl růst produktivity práce.¹³⁰ Korejské firmy na to reagovaly přesunem výroby náročné na práci do zemí jihovýchodní Asie a začaly se soustředit na kapitálově náročnou výrobu. Zpočátku většinu investic do tohoto sektoru uskutečňoval stát, ať už šlo o investice do

¹²⁹ McKAY, John, „The restructuring of the Korean Economy since 1986 and the Onset of the Financial Crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroad* s. 80.

¹³⁰ AHN, CHOONG YONG, KIM, JOO-HOON, „The Outward-looking Trade Policy and the Industrial Development of South Korea,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 357.

státních výzkumných institucí nebo výcvik a školení pracovníků. Firmy se spíše než na vytváření vlastních technologií zaměřovaly na kopírování těch zahraničních. V oboru zpětného inženýrství se korejské firmy značně vypracovaly a dokázaly přijímat nové technologie velmi rychle. Teprve od poloviny osmdesátých let si firmy začínaly postupně uvědomovat důležitost vývoje vlastních technologií. Jednak je k tomu přinutil externí tlak, protože zahraniční firmy si stále více chránily své know-how, patenty a technologie. Za druhé si začaly uvědomovat, že budoucnost zahraničního obchodu leží právě v hi-tech oborech (mikroelektronika, biotechnologie, nové materiály, informatika, atd.), protože tradičně vyvážené výrobky náročné na práci se stávaly čím dál méně konkurenceschopnými (vlivem růstu mezd a apreciace wonu). Strategie imitace byla nahrazena strategií inovací doprovázenou nárůstem investic do R&D. Pro porovnání, podíl výdajů R&D na HNP vzrostl z 0,77% v roce 1980 na 1,95% v roce 1990 a na 2,33% v roce 1993.¹³¹ Přes tento nárůst byly tyto údaje relativně nízké v porovnání s USA, kde podíl R&D výdajů na HNP činil v roce 1990 2,68%, a s Japonskem, kde podíl dosahoval 2,78%.¹³² Od roku 1990 se stát zaměřil na podporu vývoje klíčových technologií pro nová odvětví průmyslu. Na základě speciálního projektu se například státní výzkumné instituce a soukromé firmy společně podílely na výzkumu a vývoji technologií pro televizory s vysokým rozlišením, zdravotnických výrobků a automobilů nové generace, dále pak na nových materiálech pro elektroniku atd.

V roce 1990 vláda zahájila sedmiletý plán na podporu vyspělých technologií jako východisko pro růst v nadcházejících letech. Mezi hlavní cíle tohoto plánu patřily: restrukturalizace průmyslu a technická modernizace, implementace nástrojů a opatření, která by reagovala na změny mezinárodních ekonomických podmínek, uvolnění vládních restriktivních opatření, přechod k systému místní autonomie a prosazování sociálního systému, zvláště ve venkovských oblastech. Od devadesátých let se také jihokorejské firmy začaly zapojovat do mezinárodní sítě výrobků pro informační technologie a stávají se důležitými hráči v tomto oboru.¹³³

¹³¹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 43,44.

¹³² AHN, CHOONG YONG, KIM, JOO-HOON, „The Outward-looking Trade Policy and the Industrial Development of South Korea,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 360.

¹³³ BEDESKI, Robert E., *The Transformation of South Korea*, s.81.

Pro Koreu jako člena mezinárodního systému byly směřodlatné výsledky jednání Uruguayského kola GATT z roku 1994, jež přinesly uvolnění bariér světového obchodu. Korea se zavázala liberalizovat obchod s rýží, zakázat systém přímých podpor pro vývozy a nahradit ho novým systémem kompatibilním s pravidly WTO. Byla také vyřešena řada sporných bodů v oblasti obchodu s USA.

4.2 Deregulace čebolů

Stejně jako předchozí vláda i prezident Ro a následně prezident Kim se v rámci svých reforem snažil o deregulaci velkých korejských konglomerátů. Tyto snahy byly velmi populární mezi běžným obyvatelstvem, které kritizovalo čeboly a jejich vedení z nespravedlivého obohacování na úkor zbytku populace. Prezident ale musel také čelit otázce, do jaké míry je provedení těchto reforem možné. Na jednu stranu byl ekonomický růst tažen právě čeboly, které dokázaly akumulovat značný kapitál, vyhledávat nové exportní trhy nebo investovat do nových podnikatelských příležitostí. Na druhou stranu způsobovaly čeboly, resp. vláda neefektivní alokaci zdrojů. K reformě se muselo přistupovat velmi opatrně, protože velké zásahy do fungování čebolů by znamenaly ovlivnění celé ekonomiky. V roce 1989 čtyři největší jihokorejské čeboly odpovídaly zhruba polovině HNP.¹³⁴ Na konci roku 1996 pět největších čebolů vytvářelo 8% HDP celé ekonomiky.¹³⁵

Snahy předchozí vlády omezit růst čebolů neskončily úspěchem. Ještě na konci funkčního období prezidenta Čona se podařilo uskutečnit první důležitý krok při dekoncentraci ekonomické síly čebolů. Byl revidován zákon o regulaci monopolů a spravedlivé soutěži z roku 1980, který v novém znění zakazoval zakládání holdingových společností, vzájemné držení akcií mezi dceřinými společnostmi a omezoval pro čeboly možnost vlastnit majetek jiných společností. V roce 1987 byla vydána opatření na kontrolu poskytování úvěrů, která omezovala účast na bankovních půjčkách pro třicet největších čebolů.¹³⁶ Dále byl v roce 1988 představen návrh reformy finančního systému, který měl přispět k deregulaci úrokových měr, k vytvoření systému monetární kontroly prostřednictvím emise stabilizačních obligací,

¹³⁴ BEDESKI, Robert E., *The Transformation of South Korea*, s.86.

¹³⁵ TCHA, MOONJOONG, LEE MINSOO, SUH CHUNG-SOK, "The Korean Economy. Triumphs, difficulties, and triumphs again?" in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 5.

¹³⁶ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 45.

přiblížit půjčky malým a středním podnikům, poskytnout větší nezávislost korejské národní bance, internacionalizovat finanční trhy a zajistit spořicí vklady.¹³⁷

Na konci osmdesátých let nicméně vláda musela opět zvážit přístup k čebolům vzhledem k zhoršujícímu se výkonu ekonomiky. Došlo k apreciaci wonu a obchodní bilance se opět dostala do deficitu. Vláda oznámila, že se oficiální politika nebude snažit omezovat růst čebolů, ale spíše podporovat malé a střední podniky pro vytvoření rovnováhy na trhu. Vzhledem k závislosti exportů na čebolích byla opatření vůči konglomerátům omezena a stát se na ně opět při stimulaci ekonomiky spoléhal.

Na počátku devadesátých let se vláda snažila přimět čeboly k užší specializaci jejich oboru podnikání. Na tyto hlavní obory se pak nevztahovala plná vládní omezení. Ani tento zákrok však výrazně úspěšný nebyl.

V roce 1990 deset největších čebolů oznámilo, že sníží své vlastnictví nemovitostí, kvůli kterému byly často kritizovány. Společnosti samy reagovaly na nové politické a ekonomické klima a zahájily plán modernizace s cílem stát se světovými špičkami v relevantních oborech. Představovalo to především investice do hi-tech odvětví. Navíc navázaly obchodní styky se zeměmi bývalého komunistického bloku a navýšily možnosti odbytu korejského zboží.

Tyto okolnosti nijak nezlehčovaly fakt, že většina konglomerátů byla silně zadlužená. Na zadluženosti se podílel už výše zmiňovaný snadný přístup ke státem garantovaným půjčkám a k mezinárodnímu kapitálu, ke kterému měly po liberalizaci finančních trhů snadný přístup. V Tabulce 15 můžeme sledovat růst objemu mezinárodních kapitálových toků v Koreji, především krátkodobých portfoliových investic. Bohužel firmy těmito krátkodobými aktivy financovaly dlouhodobé investiční projekty a neuvědomovaly si nebezpečí těchto operací.

Přestože vláda neustále zdůrazňovala potřebu reforem čebolů a revitalizace sektoru malých a středních podniků, faktickým výsledkem bylo opětovné zvýšení síly konglomerátů. Navíc vláda ztratila svou schopnost do jisté míry ukáznit chování velkých firem, jenž disponovala v předchozím období.

¹³⁷ BEDESKI, Robert E., *The Transformation of South Korea*, s.86, 87.

4.3 Trh práce – růst síly odborů, sociální politika

Od roku 1987 se s příchodem demokracie uvolnila situace na trhu práce. Pracovníci se mohli svobodně sdružovat pod odbory a pořádat kolektivní vyjednávání a stávky. Odboráři měli pro vyjednávání o zvýšení mezd relativně dobré výchozí podmínky. Od poloviny osmdesátých let země trpěla nedostatkem pracovní síly, především mladých pracovníků v oborech náročných na práci (zpracovatelský průmysl). Jednak se snížila porodnost a stále více mladých lidí dávalo přednost studiu na vysokých školách a následné práci ve více kvalifikovaných oborech. Vysoký ekonomický růst v letech 1986-88 zároveň představoval impuls pro vyjednávání vyšších mezd.

Do dvou let se množství odborových organizací navýšilo téměř třikrát.¹³⁸ Ani vedoucí těchto organizací ani zaměstnavatelé neměli zkušenosti v podobném vyjednávání, což vedlo k řadě násilných sporů a nepokojů. Od roku 1990 se situace začala uklidňovat, snížilo se množství odborových organizací i jejich členů.¹³⁹

Růst mezd byl po roce 1987 mnohem rychlejší než průměrný růst mezi roky 1982-86. Rychleji rostly mzdy pracovníků zpracovatelského průmyslu, kde projevovaly odbory větší aktivitu. V letech 1988-91 rostly ročně zhruba o 40%. Po roce 1990 vláda firmám doporučovala, aby udržovaly alespoň jednociferný růst mezd. Vzhledem k nedostatku pracovní síly bylo pro firmy obtížné růst udržet a nominální mzdy tak nadále rostly v letech 1990-92 o 17% a v roce 1993 pak o 13%.¹⁴⁰ Vlivem zvyšujících se nákladů na práci ztrácela korejská výroba svou konkurenceschopnost, rostla inflace a zhoršovala se bilance. Další asijské země začaly Jižní Koreji konkurovat ve výrobě levného zboží. Korejští podnikatelé situaci řešili přesunem výroby do zahraničí a zvýšenými investicemi do nových technologií.

Nadále přetrvávaly spory mezi odbory a podniky a pracovní trh se stal velmi rigidní. Přestože se vláda pokoušela zastávat roli mediátora, až do propuknutí finanční krize v roce 1997 k žádné dohodě nedošlo.

¹³⁸ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 48.

¹³⁹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 238.

¹⁴⁰ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 48, 49.

Po roce 1987 se vláda také zaměřila na sociální politiku, do té doby v Koreji značně opomíjenou oblast. V Koreji stejně jako v dalších asijských státech zastupovala sociální systém rodina se silnými vazbami. S nástupem demokracie a se změnami v tradiční rodinné struktuře byla potřeba sociální rovnosti a sociálních služeb více alarmující. V roce 1987-91 se vládní výdaje na sociální politiku navýšily o 30% ročně.¹⁴¹ Většina těchto výdajů směřovala do výstavby nízkonákladových ubytovacích jednotek, do rozšíření zdravotnické péče a vytvoření národního systému pojištění. V oblasti sociální podpory chudých a sociálně slabších obyvatel systém zaostával. Většina příjemců výhod programu patřila k pracující střední třídě.

4.4 Makroekonomický přehled – 1987-1997

(viz Tabulka 2,3,4,15,16)

S nástupem prezidenta Ro Tche-u byl zahájen šestý ekonomický rozvojový plán, který se opět dařilo plnit nadprůměrně. Průměrný ekonomický růst dosáhl 10% oproti plánovaným 7,3%. Korejská ekonomika byla v roce 1987 stále pod vlivem mezinárodního „three-low“ faktoru a do roku 1988 narůstal přebytek běžného účtu. Snížila se i míra nezaměstnanosti, která klesla z 3,1% v roce 1987 na 2,4% na konci osmdesátých let. I inflaci se dařilo držet na nízké úrovni. Výhodné mezinárodní podmínky postupně vymizely a ekonomika se musela vyrovnávat s dalšími obtížemi. Časté nepokoje a stávky pracujících ochromovaly denní výrobu a došlo k prudkému nárůstu mezd. Ekonomika ztrácela konkurenceschopnost na mezinárodních trzích.

Prezident Kim Jong-sam a jeho administrativa ještě zahájili v roce 1992 sedmý rozvojový pětiletý plán, ale spolu s nástupem nového prezidenta byl nahrazen Novým pětiletým ekonomickým plánem (1993-97). Fakticky byl obsah nového plánu velmi podobný tomu původnímu. Nestanovoval přesné kvantitativní makroekonomické cíle, ale přechod od rozvojového plánování k indikativnímu. Byl stanoven cíl decentralizovat ekonomiku a vytvořit podmínky pro její fungování v globalizovaném světě. Korejská ekonomika jako celek už v tomto období vykazovala příznaky budoucích potíží.

Některé ukazatele se i v období před vypuknutím krize vyvíjely dobře. Průměrný ekonomický růst v letech 1994-96 přesahoval 8% a dařilo se udržet jednocifernou inflaci. I vládní deficit

¹⁴¹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 49.

byl nižší než 1% HDP a míra úspor dosahovala více jak 35% HDP.¹⁴² Nicméně ostatní ukazatele již naznačovaly budoucí problémy. V roce 1995 vykazoval obchodní deficit 2,2% HDP, ale toto číslo se v roce 1996 zvýšilo na 4,3%. Prudce se navýšil i deficit běžného účtu. V roce 1996 dosáhl úrovně 4,5% HDP. Toto lze přičíst k prudkému nárůstu dovozů, stagnujícím vývozům (především do Japonska a USA) a reálné apreciaci směnného kurzu. Zahraniční dluh se oproti předchozímu období téměř zčtyřnásobil. Od roku 1992 zažívala ekonomika zhoršení v oblasti obchodu, která byla způsobena především růstem importů. Ty v letech 1994-96 narostly o více než 20%. Navíc od roku 1996 se projevil prudký pokles vývozu, jenž byl způsoben především recesí v Japonsku a snížením poptávky po korejských exportech.

Pokud se ještě detailně podíváme na směnný kurz¹⁴³, můžeme vidět, že v nominálním vyjádření korejský won v letech 1990-96 deprecioval o více než 17,8%. Nicméně reálný kurz měl mezi roky 1993-95 tendenci apreciovat a právě toto posílení ovlivnilo konkurenceschopnost korejských firem a odrazilo se do bilance běžného účtu.

V rámci hospodářské struktury nadále klesal podíl primárního sektoru na 7% v roce 1994. Mezi roky 1991 a 1994 se mírně snížil podíl sekundárního sektoru a plynule narůstal podíl služeb.

4.5 Shrnutí

Od roku 1987 spolu se změnou společenského prostředí probíhala i liberalizace ekonomiky. Ve skutečnosti byly reformy hospodářství ohlášeny na počátku období uskutečňovány dosti pomalu a zároveň i proces demokratizace nebyl naplňován podle plánu. Deregulace čebolů byla prováděna nedůsledně a, jak se později v roce 1995 ukázalo, byl prezident Ro zapojen do korupční aféry, která odhalila propojení politických špiček a podnikatelské oblasti.

Prezident Kim Jong-sam zahájil velmi tvrdý protikorupční boj, včetně reforem na finančním trhu. Při jejich prosazování často narážel na odpor opozice a někdy i svých spolustraníků. On sám byl ve svých činech spíše motivován zvyšováním své popularity než obavami o ekonomickou stabilitu.

¹⁴² TCHA, MOONJOONG, LEE MINSOO, SUH CHUNG-SOK, "The Korean Economy. Triumphs, difficulties, and triumphs again?" in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 9.

¹⁴³ Ke směnnému kurzu blíže na straně 52, v podkapitole 5.1.2. Nevhodná vládní politika a špatné reakce na varovné signály

I přes nedůsledný průběh reforem a strukturální problémy v devadesátých letech můžeme tvrdit, že Korea nastoupila cestu správného vývoje. Přímé vládní zásahy do ekonomiky byly postupně nahrazovány zákony trhu a na základě celosvětového trendu se liberalizoval obchod se zbožím. Ekonomická struktura země byla srovnatelná s ostatními zeměmi s podobným příjmem na obyvatele. Mezi roky 1994 a 1995 země dosáhla magické hranice 10 000 USD HDP/obyvatele. Přičemž pokud se podíváme do minulosti, ještě v roce 1953 vykazoval tento ukazatel pouhých 67 USD na obyvatele. Korea se tak řadila mezi nejchudší země světa s podobnými příjmy jako např. Indie. Díky nadprůměrnému růstu ale Indii v druhé polovině šedesátých let předstihla a v roce 1995 byl HDP/ob. v Koreji dokonce třikrát vyšší.¹⁴⁴

Korea se nacházela na cestě stát se moderní tržně orientovanou ekonomikou. Ekonomický růst ale přerušila v roce 1997 asijská finanční krize, která byla důsledkem kombinace vnějších okolností a dlouhodobé kumulace vnitřních problémů korejské ekonomiky.

¹⁴⁴ Podrobnější srovnání nalezneme v Tabulce 23 v příloze.

5 Ekonomická krize v letech 1997 – 1998 - příčiny, reakce, obnova

I Jižní Koreu zasáhla na konci roku 1997 asijská finanční krize, která se šířila z okolních států. Tato krize postihla zemi na konci funkčního období prezidenta Kim Jong-sama. Prezident se snažil reformovat vládu a ekonomiku země, nicméně jeho snahy nebyly moc úspěšné a ukázalo se, že se ekonomika nachází ve značných strukturálních problémech. Následníkem Kim Jong-sama se stal Kim Te-džung, pod jehož vedením země ekonomickou krizi překonala.

V této kapitole se zaměřím na ekonomiku Jižní Koreje v devadesátých letech. Shrnu příčiny propuknutí krize v Koreji (některé už jsem naznačila v předchozích kapitolách), její důsledky na ekonomiku a především reformní snahy, které následovaly po jejím propuknutí a odeznění. Na závěr opět připojím stručné makroekonomické shrnutí výkonu ekonomiky.

5.1 Příčiny propuknutí krize v Jižní Koreji

Signály, že korejská ekonomika není v nejlepším stavu, existovaly již delší dobu před vypuknutím samotné krize. Ztráta mezinárodní konkurenceschopnosti korejské produkce, zhoršující se situace pro korejské vývozy na mezinárodním trhu, nezdravý finanční sektor, chybné kroky vlády a samotná jihoasijská finanční krize jako spouštěcí mechanismus krize uvnitř Koreje - všechny tyto faktory hrály nedílnou roli při propuknutí krize v zemi.

5.1.1 Celkové oslabení ekonomiky

Jedním z hlavních faktorů, který přispěl k tomu, že se Korea během relativně krátkého období stala jedenáctou největší ekonomikou světa v roce 1996 dle HDP, byla korejská pracovní síla.¹⁴⁵ S nástupem demokracie a následným uvolněním a liberalizací odborů došlo k prudkému nárůstu mezd, které předčilo i růst produktivity. Korea ztratila výhody plynoucí z levné pracovní síly. Kvůli síle odborových organizací a nepříznivým podmínkám na trhu práce se potřebné reformy na trhu práce neuskutečnily. Rigidní vzdělávací systém produkoval málo kreativních a vysoce zkušených pracovníků, kterých bylo v této době potřeba nejvíce. I nadále Korea patřila k zemím s nejdelší pracovní dobou a vysokými domácími úsporami, ale vzhledem k okolnostem se zhoršila mezinárodní konkurenceschopnost korejských firem.

¹⁴⁵ LEE, HYUN-HOON, „A ‚stroke‘ hypothesis of Korea's 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 56.

K dalším oslabujícím faktorům patřilo přílišné vměšování se vlády do ekonomiky. Zatímco se v šedesátých a sedmdesátých letech jevil tento postup jako účinný a v souladu s diktátorskými režimy, v devadesátých letech, kdy se korejská ekonomika stala větším a komplexnějším celkem, způsobovaly zásahy vlády neefektivnost, tvorbu nadbytečných kapacit a nevyváženost sektorů. V počátečních fázích industrializace bylo možné, aby ekonomika udržela extenzivní růst přes vážnou makroekonomickou a strukturální neefektivnost. S dalším rozvojem ekonomiky se pro udržitelný růst stalo nezbytným nastolit efektivní tržní mechanismus a snížit zasahování vlády do systému.

Státem podporované čeboly vykazovaly stále nižší ziskovost a staly se vysoce zadluženými a rigidními organizacemi, jejichž krach mohl ohrozit celou ekonomiku. Naopak se zvyšoval podíl dluhu na celkovém majetku těchto státem podporovaných korporací. Ukazatel podílu dluhu na celkovém majetku pro šest čebolů, které v letech 1997-98 zbankrotovaly, dosáhl v průměru neuvěřitelných 1877%.¹⁴⁶ Vláda také zasahovala do bankovního sektoru a například půjčky byly poskytovány nikoliv na základě solventnosti příjemce, ale na základě jeho vazeb na stát. Firmy byly hodnoceny spíše podle své velikosti než ziskovosti. Vládní zásahy do tržního mechanismu měly za následek rostoucí korupci a celkovou neefektivitu ekonomiky, a tudíž přispěly ke snížení konkurenceschopnosti podniků a bank a k větší zranitelnosti Koreje v globalizovaném světě.

Pro Koreu se zhoršila i situace na mezinárodním trhu. Jižní Korea profitovala v předchozích letech z příznivých okolností. Můžeme za ně považovat rozvojovou pomoc poskytovanou zemi v poválečném období, příznivé zacházení s méně rozvinutými ekonomikami (země mohly požívat relativně vysoké ochrany domácího trhu s ohledem na otevírání ekonomik v rámci GATT) nebo „three-low“ fenomén. Dále Korea dokonale využila příležitosti vzešlé z války ve Vietnamu nebo stavebního boomu na Dálném Východě. Od konce osmdesátých let začala korejská ekonomika čelit rostoucí konkurenci zahraničních firem, a to jak na domácích tak i zahraničních trzích. Ta byla způsobená liberalizací domácího trhu a rychlým růstem dalších asijských ekonomik, zejména Číny a dalších generací nově industrializovaných zemí jihovýchodní Asie.

¹⁴⁶ CHUNG UN-CHAN, „The Korean Economy before and after Crisis“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 30.

Korea jako signatář GATT¹⁴⁷, resp. člen WTO, byla vázána výsledky Uruguayského kola jednání GATT, které pro Koreu znamenalo povinnost otevírání domácího trhu. Liberalizaci urychlilo i členství v OECD. Výsledek těchto opatření bylo, že v roce 1996 bylo množství restrikcí a úroveň cel pro zpracovatelské výrobky v Jižní Koreji srovnatelné s většinou průmyslových zemí.¹⁴⁸

Pokud se vrátíme k rostoucí konkurenci ostatních asijských ekonomik, musíme zmínit Čínu, která od počátku osmdesátých let prosazovala tzv. politiku reforem a otevřených dveří. Mezi lety 1990 a 1996 rostly v Číně vývozy zpracovatelského průmyslu meziročně o více než 20% a Čína přímo konkurovala korejským firmám vyrábějícím textil, oblečení a elektroniku. Tento konkurenční boj ještě zostřovaly vývozy z Indonésie, Malajsie, Thajska nebo Filipín.¹⁴⁹ I proto tedy Korea musela změnit strukturu svého průmyslu a zaměřit se spíše na produkci hi-tech výrobků a investovat do strategických odvětví, jakými byla elektronika, biochemie nebo automobilový průmysl. Tato skutečnost následně dostala Koreu do pozice konkurenta japonských firem. Situace se ještě zhoršila v lednu 1994, kdy Čína devalvovala juan a japonský jen deprecioval vůči americkému dolaru.

5.1.2 Nevhodná vládní politika a špatné reakce na varovné signály

Vláda provedla v letech předcházejících krizi jisté kroky, které ještě zhoršily následky krize. Za všech okolností se snažila udržet silnou měnu a prosazovala stabilitu směnného kurzu. V devadesátých letech byl přijat tzv. „market average foreign exchange rate system.“ Šlo o systém řízeného floatingu, jenž byl založen na váženém průměru kurzu korejského wonu vůči americkému dolaru. Kurz byl určován tržními silami na mezibankovním trhu. Denní kolísání spotového kurzu korejského wonu vůči americkému dolaru bylo omezeno úzkým pásmem, které bylo v letech 1990-95 rozšířeno z 0,4% na 2,25%.¹⁵⁰ Z tabulky 14 je patrné, že reálný kurz v důsledku této politik v období před krizí aprecioval.

Jedním z důvodů, proč se vláda udržovala stabilní nominální směnný kurz, byla snaha udržet roční růst inflace v jednociferných hodnotách. Dále se domnívala, že silný won přinutí

¹⁴⁷ Korejská republika podepsala dohodu GATT v roce 1967.

¹⁴⁸ LEE, HYUN-HOON, „A ‚stroke‘ hypothesis of Korea's 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 58.

¹⁴⁹ LEE, HYUN-HOON, „A ‚stroke‘ hypothesis of Korea's 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 59

¹⁵⁰ International Economics, Historical Exchange Rate Regime of Asian Countries. Dostupný z: http://intl.econ.cuhk.edu.hk/exchange_rate_regime/index.php?cid=7, dne 18. 4. 2010.

korejské firmy zvyšovat svoji produktivitu a tudíž i mezinárodní konkurenceschopnost. Vláda zároveň chtěla prostřednictvím stabilní měny pomoci domácím firmám a bankovním institucím snížit jejich náklady na zahraniční dluhy, které byly většinou denominované v amerických dolarech. Možným důvodem těchto kroků byla také obava ze ztráty významné pozice (země dosáhla HDP/osobu ve výši 10000 USD) vlivem depreciace kurzu.¹⁵¹

Další pochybení představovala nedokonalá reforma finančních trhů. Liberalizace a deregulace finančních trhů v devadesátých letech proběhla ještě rychleji než odstranění obchodních bariér. To umožnilo, aby domácí soukromé banky získaly vysoké dolarové půjčky od zahraničních věřitelů k financování domácích investic. Problém ale spočíval v tom, že nebyly zavedeny potřebné nové nástroje regulace, a ve výsledku byla korejská ekonomika vystavena mnohem větší nestabilitě mezinárodních finančních trhů. Většinu kapitálových toků směřujících do země představovaly krátkodobé investice, které v devadesátých letech zaznamenaly prudký nárůst (viz Tabulka 15). Nicméně příliv přímých zahraničních investic nedosahoval takových výsledků a v čistých relacích vykazoval dokonce záporné hodnoty, což znamenalo, že Korea sama investovala více v zahraničí. Jak už jsem zmínila, chyběl dohled nad bankovními a finančními institucemi, obzvláště obchodními bankami. S vírou, že vláda nenechá zbankrotovat finanční instituce, si tyto banky půjčovaly nezajištěný krátkodobý zahraniční kapitál za nízké úrokové míry a naopak poskytovaly dlouhodobé půjčky při vysokých úrokových mírách. To vedlo zákonitě k nesouladu mezi dobou splatností půjček a k nerovnováze finančního sektoru.

Další pochybení provedla vláda přímo při reakci na symptomy nastávající krize. Můžeme říci, že tyto symptomy byly samotnými spouštěcími mechanismy krize v Koreji. Za vnitřní spouštěč lze považovat sérii bankrotů velkých korporací. Vláda se nedokázala vypořádat s platební neschopností čebolů, která nastala na počátku roku 1997. Původně tvrdila, že firmy budou muset čelit problémům pouze na základě tržních mechanismů, ale nakonec přistoupila k provádění protiopatření na záchranu krachujících podniků, čímž situaci ještě více zhoršila. Obzvláště její rozhodnutí přeměnit insolventní společnost Kia Motors (osmý největší čebol) na státní podnik vyvolalo značný zmatek a nedůvěru mezi zahraničními investory. Předtím, než se země obrátila s žádostí o pomoc na Mezinárodní měnový fond (MMF), sedm z třiceti největších čebolů v Koreji čelilo bankrotu. Následkem toho došlo k nárůstu nesplacených

¹⁵¹ LEE, HYUN-HOON, „A ‘stroke’ hypothesis of Korea’s 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 62,63.

půjček, které komerční banky poskytly. Na konci září 1997 hodnota těchto dluhů představovala cca. 7% HDP, tedy dvakrát více než na konci roku 1996.¹⁵²

Další chybu provedla při ovlivňování směnného kurzu. V červenci 1997 došlo ke kolapsu thajského bahtu a následně padla měna i v Indonésii, Malajsii, Singapuru a Hongkongu. Když začaly spekulativní útoky na korejský won v říjnu tohoto roku, vláda nadále udržovala úzké flukтуаční pásmo a vyplývala tak značné devizové rezervy.¹⁵³ Kdyby bylo flukтуаční pásmo rozšířeno dříve nebo by vláda přešla přímo na volný floating, mohl korejský won depreciovat postupně, což by následně pomohlo zmírnit rozsah krize. Korea čekala příliš dlouho, než požádala o pomoc MMF.¹⁵⁴ Devizové rezervy klesly až na hodnotu 7,3 biliónů amerických dolarů a země se téměř dostala do dluhového moratoria.¹⁵⁵ Depreciace kurzu zhoršila nejen už tak nedostatečnou mezinárodní konkurenceschopnost, ale také vyvolala obavy zahraničních investorů v Koreji. Investoři si začali uvědomovat, že se finanční trh nachází ve značných potížích díky nesplaceným půjčkám. V říjnu 1997 Hang Seng Index¹⁵⁶ zaznamenal na hongkongské burze prudký pokles, což vyvolalo paniku mezi investory a ty začali urychleně stahovat své investice a krátkodobé půjčky z Koreje. Došlo k další depreciaci wonu a burzovní index klesl na své desetileté minimum.¹⁵⁷

Všechny tyto chyby jen urychlily odliv kapitálu ze země a samotné propuknutí krize v Koreji.

5.2 Reakce na krizi, obnova a restrukturalizace ekonomiky

Nutná reakce na nastalou situaci spočívala již plně v rukách nové administrativy v čele s prezidentem Kim Te-džungem. Prezident začlenil do své agendy program strukturálních

¹⁵² LEE, HYUN-HOON, „A ‚stroke‘ hypothesis of Korea’s 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 65.

¹⁵³ 16. října 1997 vláda rozšířila denní flukтуаční pásmo z 2,25% na 10%, ale i toto bylo stále příliš úzké.

¹⁵⁴ Záchranný balíček od MMF obsahoval různá opatření a podmínky k překlenutí krize. Hlavními složkami byla finanční pomoc, měnová a fiskální politika a reformy finančního a podnikového sektoru. Původně byl přislíben úvěr v hodnotě 21 biliónů USD. Následně byl rozšířen na 58 biliónů USD. Přesto byl tento první program hodnocen jako nedostatečný. Na základě nového programu, který byl dohodnut v prosinci 1997, se vlády a centrální banky příspěvkových zemí dohodly s Koreou „překlopit“ bankovní úvěry a rozšířit jejich splatnost. Toto opatření přispělo k znovunabytí síly korejskému wonu. Pohledy na úspěšnost či neúspěšnost záchranného balíčku se různí.

¹⁵⁵ LEE, HYUN-HOON, „A ‚stroke‘ hypothesis of Korea’s 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 64.

¹⁵⁶ Hang Seng Index – burzovní index, který se skládá z akciových titulů největších společností, které se obchodují na hongkongské burze (Hong Kong Stock Exchange).

¹⁵⁷ LEE, HYUN-HOON, „A ‚stroke‘ hypothesis of Korea’s 1997 financial crisis,“ in Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). *The Korean Economy at Crossroads*, s. 65

reforem, který vyžadoval MMF. Prvním krokem, který bylo potřeba neodkladně provést, byla obnova důvěry mezi investory, stabilizace domácích finančních trhů a nutnost vyřešit krizi nedostatečné likvidity. Následovat měla hloubková strukturální reforma, která zahrnovala reformu finančního sektoru, reformu organizací, reformu veřejného sektoru a reformu pracovního trhu. Prezident po celou dobu svých reformních snah zdůrazňoval nutnost souběžného rozvoje tržní ekonomiky a demokracie. Vláda oznámila detailní program obsahující požadavky MMF v květnu 1998.

5.2.1 Reforma finančního sektoru

Finanční krize odhalila hluboké strukturální problémy korejského finančního sektoru a zdůraznila nutnost jeho celkové restrukturalizace. Tu můžeme rozdělit do dvou fází. V první fázi se vláda zaměřila na rychlou obnovu důvěryhodnosti finančních institucí tím, že zrušila finanční instituce v potížích a snažila se odstranit nesplácené půjčky. Za tyto akce bylo zodpovědné Ministerstvo financí a ekonomie (Ministry of Finance and Economy – MOFE) a Finanční dozorčí komise (Financial Supervisory Commission – FSC). V rámci druhé fáze, která začala v září 2000, byla zaváděna opatření nezbytná pro budoucí finanční stabilitu a zabraňující možné budoucí krizi. Cílem bylo také odstranit nerealizované nesplácené půjčky z bilancí bankovních a nebankovních institucí, zavřít zadlužené společnosti a zlepšit efektivitu finančního sektoru prostřednictvím zvýšení konkurence.

Mezi hlavní problémy finančních institucí patřila špatná kvalita aktiv a nepřiměřená kapitalizace. Bankrot nebankovních společností poškodil bankovní portfolia a investoři se po tomto zjištění začali obracet na instituce s kvalitnější bilancí. Bylo rozhodnuto, že finanční instituce budou hodnoceny podle jejich kapitálové přiměřenosti¹⁵⁸ a na základě výsledků z června 1998 se provedly odpovídající kroky.¹⁵⁹ Tabulka 17 nám demonstruje dosažené výsledky. Na konci roku 1998 bylo zavřeno celkem 139 finančních institucí, z toho pět komerčních bank, šestnáct obchodních bank a dva investiční fondy, některé banky a instituce se sloučily.¹⁶⁰ Vůči nebankovním institucím zvolila vláda ještě tvrdší postup. V důsledku toho

¹⁵⁸ Stanovena hranice kapitálové přiměřenosti na 8%.

¹⁵⁹ KIM IN JUNE, CHA BAEKIN, SONG CHI-YOUNG, „Reform and the Risk of Recurrence of Crisis“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 318, 319.

¹⁶⁰ AHN CHOONG YONG. Financial and Corporate Sector Restructuring in South Korea: Accomplishments and Unfinished Agenda. *The Japanese Economic Review*. December 2001, Vol. 52, No. 4, s. 452-470.

se uváděná čísla ještě navýšila a podle MOFE bylo od roku 1998 do května 2000 označeno za insolventní 448 finančních institucí z celkového počtu 2102.¹⁶¹

Další snahou bylo posílit dohled a regulaci nad bankami. Nová pravidla obsahovala požadavky na poskytnutí informací o hodnotě nesplácených půjček, o systému řízení úvěrů a rizik a o výsledcích auditu. Účetní bilance měla být zveřejňována dvakrát ročně a byly zavedeny vyšší tresty za poskytnutí falešných údajů. Všechna tato opatření přinesla zlepšení řízení výkonu a kvality aktiv institucí.¹⁶²

Kromě těchto kroků vláda poskytla finanční injekci finančním institucím, které se nacházely v potížích, dosahující v květnu 2002 hodnoty 156,3 triliónů korejských wonů. Tyto peníze byly určeny převážně k uhrazení pojištěných vkladů, na rekapitalizaci postižených finančních institucí (50% fondů) a na odkoupení nesplácených půjček (25% fondů). Většina těchto peněz byla získána prodejem státních dluhopisů. Vláda byla často za tuto podporu neživotaschopných institucí a za malou snahu o obnovu veřejných fondů kritizována. V reakci na tyto vládní zásahy byla v roce 2001 vytvořena komise, která se měla starat o jejich transparentnost a efektivitu a urychlit obnovu fondů.¹⁶³

Napumpování velkého množství veřejných financí do finančních institucí přispělo k dočasnému řešení problému s nesplácenými půjčkami (viz Tabulka 20), ale nedostatečná restrukturalizace čebolů způsobila, že od roku 2000 došlo k opětovnému nárůstu těchto dluhů. V roce 2001 objem nesplácených půjček opět částečně klesl, především díky druhé vlně uvolnění veřejných financí, lepší výkonnosti komerčních bank a větší odhodlanosti bank při odepisování špatných dluhů. Z tabulky je patrné, že nebankovní instituce se nacházely ve větších problémech než banky a jejich situace se do roku 2001 výrazně nezlepšila.¹⁶⁴

Jedním z hlavních důvodů pomalé restrukturalizace finančního sektoru byla neochota vlády rušit postižené banky. Proto hledala alternativní řešení. V rámci druhé vlny reforem byly prosazovány jak fúze bank v relativně dobrém stavu, tak konsolidace nevýkonných bank pod

¹⁶¹ KIHIL YOUNG WHAN. *Transforming Korean Politics: Democracy, Reform and Culture*, s. 196.

¹⁶² KIM IN JUNE, CHA BAEKIN, SONG CHI-YOUNG, „Reform and the Risk of Recurrence of Crisis“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 320.

¹⁶³ Tamtéž, s. 323.

¹⁶⁴ CHUNG UN-CHAN, „The Korean Economy before and after the Crisis,“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 42.

finanční holdingy. Tyto kroky ale finanční a ekonomické problémy nijak neřešily, pouze došlo ke snížení institucí a personálu.

5.2.2 Reforma korporací

Reforma čebolů byla provedena na základě tzv. agendy 5+3. Tato agenda obsahovala pět opatření, na kterých se prezident dohodl s vlastníky čebolů v lednu 1998. V roce 1999 ještě přibýly další tři body. Původních pět bodů zahrnovalo zvýšení transparentnosti řízení společností, snížení garance dluhů mezi dceřinými společnostmi, zlepšení kapitálové struktury a zaměření se na klíčové oblasti podnikání ve snaze zabránit neomezené expanzi čebolů přílišnou diverzifikací. Dále plán předpokládal zvýšení zodpovědnosti akcionářů a managementu. Tři doplňující opatření zakazovala čebolům vlastnit kontrolní podíly ve finančních institucích, provádět vnitřní transakce a zanechávat nepřiměřené dědictví po majitelích čebolů.

V únoru 1998 se majitelé třiceti největších čebolů dohodli s vládou na plánu snížit poměr dluhu k vlastnímu kapitálu. Byla stanovena hranice 200%, která byla závazná pro pět největších čebolů a která měla být dosažena do konce roku 1999.¹⁶⁵ Tento cíl se podařilo splnit čtyřem korporacím (kromě skupiny Daewoo¹⁶⁶).

Byl také zaveden program „Big Deals“, v rámci kterého mělo dojít k dobrovolné výměně dceřiných společností mezi čeboly za účelem soustředění se na klíčové oblasti podnikání čebolů. Pro příklad můžeme uvést, že skupina Daewoo souhlasila s převzetím Samsung Motors a na oplátku Daewoo Electronics mělo přejít do skupiny Samsung.¹⁶⁷ K této dohodě nakonec nedošlo kvůli kolapsu skupiny Daewoo.

Pozitivních výsledků bylo dosaženo i v oblasti vedení společností, kde bylo hlavním cílem především posílení práv minoritních akcionářů. Společnosti musely zaměstnat interního auditora nebo vytvořit auditovou komisi v závislosti na jejich velikosti. Bylo zavedeno právo akcionářů podávat návrhy, právo na kumulativní hlasování a byly revidovány účetní standardy společností.

¹⁶⁵ CHUNG UN-CHAN, „The Korean Economy before and after the Crisis,“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 35.

¹⁶⁶ Skupina Daewoo v listopadu 1999 ohlásila bankrot. Pobočky skupiny byly rozprodány, např. Daewoo Motors bylo odkoupeno v dubnu 2002 společností General Motors.

¹⁶⁷ KIHIL YOUNG WHAN. *Transforming Korean Politics: Democracy, Reform and Culture*, s. 197.

Vláda příliš nevěnovala pozornost restrukturalizaci malých a středních podniků, především protože jejich dluhy představovaly zanedbatelnou zátěž. Spíše než aby provedla strukturální změny, poskytla těmto podnikům záchrannou likviditu k zabránění jejich bankrotu a následnému propouštění zaměstnanců.

Výsledky reformních snah nebyly tak přesvědčivé, jak se zpočátku zdálo. Byly patrné jisté známky zlepšení struktury zadlužení a ziskovosti čebolů, tak jak nám to ukazuje Tabulka 18 a 19. Poměr dluhů k vlastnímu kapitálu třiceti největších čebolů klesl v roce 2000 na téměř 170%, ale zároveň došlo ke snížení zaměstnanosti. Ukazatele ziskovosti výrobního sektoru vykazovaly zlepšení míry úrokového krytí a podílu příjmů na celkovém majetku. Tyto změny lze přičíst jak reformám, tak rychlé obnově korejské ekonomiky po krizi. Agenda 5+3 spíše zabránila další expanzi čebolů, než aby přinutila insolventní firmy odejít z trhu. Jak se ekonomika postupně dostávala z krize, ubývaly snahy vlády podniknout zásadní restrukturalizační kroky. Do středu zájmu se opět dostala prorůstová makroekonomická politika, která odsunula reformy do pozadí. Případ krachu koncernu Daewoo, který měl na ekonomiku dalekosáhlé dopady, vládu podnítil k dalším ochranným krokům vůči velkým čebolům. Přestože vláda v roce 2000 vydala seznam firem, které měly být ke konci roku zrušeny, jednalo se především o menší firmy nižšího významu.

5.2.3 Reforma trhu práce a veřejného sektoru

Reformu trhu práce, jehož aktuální situace přispívala ke snižování konkurenceschopnosti korejských firem, bylo třeba provést už v druhé polovině osmdesátých let. Silné odbory a jejich neochota se dohodnout však odložily reformní snahy až na období po krizi. Už na začátku roku 1998 byla vytvořena trojčlenná komise tvořená z vlády, vedoucích odborů a zaměstnavatelů. Byl přijat nový zákoník práce, který například legalizoval dočasné hromadné propouštění z práce. Firmy naopak musely příslibit, že budou informovat odbory a pracovníky šedesát dní před propuštěním. Společnostem bylo umožněno přearaďovat pracovníky do jiných továren. Propuštění pracovníci disponovali právem na prioritní zaměstnání při opětovném nabírání pracovních sil. Vláda garantovala propuštěným pracovníkům šedesátidenní příjem a příslibila navýšení fondu zaměstnanosti. Dále byly zlegalizovány politické aktivity členů odborů.

Reformu veřejného sektoru představovalo především snižování stavů a reorganizace ministerstev a vládních agentur pro zvýšení efektivity jejich práce. Dalším cílem byla

privatizace a zlepšení vedení státem vlastněných podniků. Podle plánu bylo ohlášeno, že má být přímo zprivatizováno 38 ze 108 státních podniků, dalších 34 mělo postupně přejít do soukromého vlastnictví a šest z nich mělo být sloučeno. Do roku 2000 bylo zprivatizováno dvanáct státních podniků a pro ostatní byla přijata opatření na zvýšení transparentnosti a na přijímání vedení společností na smluvní bázi.¹⁶⁸ Přestože plány neproběhly rychlým tempem, staly se nedílnou součástí pokrizové obnovy ekonomiky.

5.3 Makroekonomické shrnutí

(viz Tabulka 15)

Korejská ekonomika se z krize dostala překvapivě rychle. Poté, co v roce 1998 zaznamenala negativní růst 5,7%, v následujících dvou letech opět dosáhla vysokých ukazatelů růstu, a to především díky obnoveným exportům a rostoucí domácí poptávce. Inflaci se dařilo držet na nízké úrovni (index cen výrobců vykazoval dokonce v roce 1999 negativní hodnoty) a nedošlo tak k předpokládané inflační spirále. Zlepšil se i příliv investic do země, v roce 2000 dosáhla úroveň portfoliových investic stejné úrovně jako před krizí. Hodnota PZI dokonce přesáhla hodnoty před krizí. Díky prudkému poklesu importů v roce 1997 se obchodní bilance dostala do plusových hodnot oproti deficitu předcházejícího roku. Nominální směnný kurz se po přechodu na volný floating také stabilizoval. Turbulence v podnikovém sektoru přispěly k růstu nezaměstnanosti a snížení mezd.

Devizové rezervy se oproti prosinci 1997, kdy dosahovaly méně než 4 miliardy USD, navýšily v prosinci 2001 na 100 miliard USD. Veřejné finance se po krizi nacházely ve špatném stavu. Deficit rozpočtu a vládní dluh strmě narostly, zejména kvůli vyšším výdajům nutným na stimulaci ekonomiky a podporu nezaměstnanosti. Veřejný dluh dosáhl v roce 1999 108 miliard korejských wonů, což odpovídalo asi 22% HDP.¹⁶⁹

5.4 Shrnutí

Krize, která Koreu zasáhla v roce 1997, měla pro ekonomiku devastující makroekonomické následky. Na druhou stranu odhalila slabiny ve struktuře ekonomiky, které způsobil předchozí nevyvážený růst, a odhalil nutnost reformace a restrukturalizace finanční a podnikové sféry a

¹⁶⁸ KIHIL YOUNG WHAN. *Transforming Korean Politics: Democracy, Reform and Culture*, s. 199.

¹⁶⁹ CHUNG UN-CHAN, „The Korean Economy before and after the Crisis“, in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 34.

trhu práce. Příliš rychlá deregulace finančního a bankovního sektoru bez vhodných regulačních opatření dostala sektor do potíží. Banky i nebankovní instituce prováděly rizikové obchody a nadměrně se zadlužovaly. Neefektivní čeboly, které nebyly schopné hradit své závazky, situaci jen zhoršily. Ekonomika se potýkala se ztrátou konkurenceschopnosti na zahraničních trzích a zpomalením dynamiky zahraničního obchodu. Nebyla dostatečně imunní proti vnějším šokům. Finanční krize, která začala v Thajsku a šířila se jako nákaza do dalších asijských ekonomik, tak jednoduše zasáhla i Jižní Koreu. Korejská ekonomika se však dokázala vypořádat s následky krize velmi rychle a už v roce 1999 opět vykazovala nadprůměrný růst. Zůstává otázkou, zde bylo možné toto zlepšení připsat reformním snahám, které vláda provedla, nebo silné expanzivní monetární a fiskální politice, globálnímu ekonomickému rozkvětu a slabému korejskému wonu. Rychlá obnova měla v jistém smyslu negativní dopad na restrukturalizační proces, který naopak zpomalila.

6 Korejská ekonomika v novém miléníu

Jihokorejská ekonomika se z finanční krize zotavila nečekaně rychle. Přestože byly následně započaty potřebné strukturální reformy pod vládou Kim Te-džunga, nepodařilo se je zcela naplnit. Kromě reformních snah bylo součástí vládního programu vytvoření společnosti založené na znalostech, boj s korupcí, politika usmíření se Severní Koreou (tzv. sluneční politika) a úsilí stát se aktivním členem globalizované společnosti. Sám prezident na konci svého funkčního období v roce 2002 přiznal, že jeho reformní snahy byly úspěšné jen z poloviny a omluvil se za toto národu.

Příznivý výkon ekonomiky, který započal v roce 1999, se začal na konci roku 2000 zhoršovat. V roce 2003 se novým korejským prezidentem stal Ro Mu-hjon, který navázal na předchozí administrativu a kterého čekaly podobné výzvy k řešení. Mezi nejvýznamnější patřily reforma penzijního systému, pokračování v reformách finančního a podnikového sektoru, udržení makroekonomické stability, reforma daňového systému. V roce 2008 stejně jako okolní svět Koreu zasáhla světová krize.

V této kapitole shrnu výkon ekonomiky v druhém období vlády prezidenta Kim Te-džunga. Přiblížím, jakým výzvám musela čelit nová vláda pod vedením Ro Mu-hjona, a největší pozornost budu věnovat světové ekonomické krizi, reakcí na ni a jejím důsledkům na korejskou ekonomiku.

6.1 *Ekonomika Jižní Koreje v průběhu druhé poloviny funkčního období prezidenta Kim Te-džunga*

Stejně jako jeho předchůdci, musel se i Kim Te-džung na konci svého funkčního období vypořádat se silnou kritikou z řad opozice a médií. Prezident dal jasně najevo, že i ke konci svého působení bude pokračovat v reformní agendě. Vláda stanovila v druhé polovině své administrativy dalších pět cílů. Jednalo se o dokončení reform čtyř sektorů, prosazování ekonomiky založené na znalostech, navýšení příjmů rodin se středním příjmem, vyvážený regionalismus a mezinárodní ekonomickou spolupráci, včetně spolupráce se Severní Koreou. Korejská ekonomika se měla stát konkurenceschopnější i na světovém trhu.¹⁷⁰ V rámci mezinárodní ekonomické spolupráce se plánovalo vytvářet dohody volného obchodu

¹⁷⁰ KIHIL YOUNG WHAN. *Transforming Korean Politics: Democracy, Reform and Culture*, s. 206.

s ostatními zeměmi. Velkých úspěchů bylo dosaženo především v roce 2007, kdy byla uzavřena dohoda o volném obchodu s USA, a v roce 2009 s Evropskou unií.

Bohužel zůstala velká část reformní agendy nenaplněna. V posledním roce se vláda dostala do mrtvého bodu, kdy už nebyly iniciovány nové kroky. Bylo to způsobeno především tím, že politické spektrum se spíše zabývalo nadcházejícími prezidentskými volbami a kampaní než prosazováním nových reforem. Vláda musela navíc čelit ekonomickému zpomalení a korupčním skandálům. Tyto skandály týkaly jak prezidentových spolupracovníků, tak přímo i členů jeho rodiny. Úplatkům se nevyhnul ani summit v roce 2000, na kterém se sešly hlavy Jižní a Severní Koreje. Kimova image bojovníka za sjednocení Korejí s „čistým štítem“ byla značně pošramocena.

Dalším alarmujícím tématem k řešení bylo stárnutí obyvatelstva a na to logicky navazující problematika penzijního systému. Penzijní systém z roku 1988 vykazoval značné nedostatky. Šlo především o nerovnováhu mezi příspěvky a dávkami, nedostatečný přístup chudých obyvatel k penzijnímu systému a obtížný přístup a zdanění příjmů samostatně výdělečných osob. Bylo třeba posílit roli soukromého sektoru, zvýšit příspěvky a vyrovnat nerovnováhu mezi nízkými příspěvky a vysokými dávkami. V této oblasti se ukázalo jako velmi obtížné prosadit potřebné kroky vzhledem k nevoli politických stran shodnout se na jednotném řešení. Ani Kimova administrativa v tomto bodě nebyla úspěšná a zákon se dočkal zásadní úpravy až v roce 2007.¹⁷¹

I narůstající vládní dluh zdůrazňoval potřebu nastolení zdravého fiskálního systému. Toto zadlužení bylo způsobeno především veřejným financováním restrukturalizace finančního sektoru. Zadlužení centrální vlády se v druhé polovině devadesátých let zvyšovalo. Z Grafu 2 je patrný rostoucí trend podílu dluhu na HDP, především po propuknutí krize. Aby se zabránilo dalšímu prohlubování dluhu, bylo také nutné zreformovat daňový systém.¹⁷²

Přesto lze období Kimovy vlády hodnotit i pozitivně. Byly položeny základy transparentní a konkurenceschopné korejské ekonomiky. Úspěchy byly dosaženy i v oblasti propagace Koreje na mezinárodní úrovni. V roce 2002 se v zemi konalo fotbalové mistrovství světa (společně s Japonskem) a asijské hry v Pusanu.

¹⁷¹ MOON, Hyungpyo. *The Korean Pension System: Current State and Tasks Ahead*. Dostupný z: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN026124.pdf>

¹⁷² OECD Economic Survey of Korea, 2001. Dostupný z: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/35/1831556.pdf>

Pokud se podíváme na makroekonomické ukazatele (viz Tabulka 21), vidíme, že se v roce 2000 země dostala do recese. Pokles výkonu začal už na konci roku 2000. Důvodem byla kombinace externích a interních faktorů. Jednalo se o nedostatečné implementování restrukturalizačních programů (způsobené nejenom silnou opozicí odborů), růst cen ropy a celosvětovou recesi, která způsobila snížení poptávky po korejských vývozech, a to především informačních a telekomunikačních technologiích. V roce 2001 rostla ekonomika jen 4% tempem, ale jak naznačují údaje z následujícího roku, podařilo se tento pokles překonat. Průběžně se dařilo snižovat nezaměstnanost. Od roku 2000 došlo k prudkému snížení přebytku běžného účtu, především kvůli zvýšení dovozu.¹⁷³ I pro další administrativu zůstalo výzvou pokračování v restrukturalizaci ekonomiky, stabilizace veřejných financí a penzijního systému a prosazování udržitelného růstu ekonomiky s důrazem na životní prostředí.

6.2 Vývoj ekonomiky před vypuknutím ekonomické krize, administrativa prezidenta Ro Mu-hjona

V únoru 2003 nastoupil do funkce prezident Ro Mu-hjon, který proklamoval, že vláda naváže na reformní program svého předchůdce, včetně politiky sbližování Korejí. Ro Mu-hjon představoval nový typ politika. Pocházel z chudých podmínek, stal se právníkem se specializací na lidská práva. Mezi jeho hlavní cíle patřilo zrovnoprávnění korejských regionů, reformovat a zefektivnit lokální politiku, která byla plná frakčních bojů a korupce, a stimulovat její ekonomiku. Záměrem bylo i zlepšení flexibility práce a zjednodušení mobility pracovní síly.¹⁷⁴

Po dobu svého působení v úřadu (do února 2008) musel Ro čelit řadě skandálů. Rok po svém zvolení byl obviněn z porušení volebního zákona. Na základě rozhodnutí ústavního soudu však nemusel svou funkci opustit a nakonec vzrostla i popularita jeho strany. Následná nepopulární opatření, např. jeho rozhodnutí vyslat vojáky do Iráku, jeho oblibu naopak snížila.¹⁷⁵ Navíc byl stejně jako jeho předchůdci zapleten do korupčních skandálů týkajících se jeho rodiny.

¹⁷³ OECD Economic Survey of Korea, 2001. Dostupný z: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/35/1831556.pdf>

¹⁷⁴ KIHIL YOUNG WHAN. *Transforming Korean Politics: Democracy, Reform and Culture*, s. 290, 300.

¹⁷⁵ BBC News. Obituary: Roh Moo-hyun. Dostupný z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2535143.stm>.

Pokud se zaměříme na postup restrukturalizace podnikové sféry, vidíme, že velké korporace zlepšily svůj stav. Snížil se podíl dluhů na celkovém majetku na úroveň nižší než 100%. Stále ale existovaly možnosti zefektivnění vedení společností, zlepšení transparentnosti, umožnění přístupu zahraničních partnerů do vedení společností. V oblasti malého a středního podnikání nebylo dosaženo velkých pokroků. Firmy byly závislé na vládních programech a garancích pro poskytnutí půjčky. Problémem v podnikové oblasti zůstalo vypořádání se s insolventními subjekty. Stále existovala vládní podpora dlužníků, která nevycházela z logického řešení problému, ale pouze z bezdůvodné podpory nezdravých podniků.¹⁷⁶

Reformní kroky bylo třeba provést i v oblasti sociální problematiky. Kvůli prudkému stárnutí populace (v roce 2050 se předpokládá, že populace starší 65 let bude tvořit 38,2% celkové populace)¹⁷⁷ se automaticky navyšovaly i veřejné výdaje na sociální podporu. Vláda se snažila omezit dopady stárnutí populace na ekonomiku podporou porodnosti, která byla nejnižší ze zemí OECD (viz Graf 3). Dalším krokem bylo posunutí hranice pro odchod do důchodu. Trend stárnutí populace se nejvíce projevil v penzijním systému, jehož novelizace byla schválena v červenci 2007. Především bylo potřeba zajistit finanční stabilitu systému. Hlavním krokem bylo snížení úrovně čerpané penze (1998-2007 – 60% průměrného měsíčního příjmu, 2008 – 50%, 2009-2028 – snížení o 0,5% ročně, po roce 2028 – 40%) při zachování stejné míry příspěvků (9% průměrného měsíčního příjmu).¹⁷⁸ Dále vláda představila příspěvky pro matky, které mají více než dvě děti, snížené dávky pro ty, kteří odejdou do předčasného důchodu, a naopak byly zvýšeny důchody pro obyvatele s podprůměrným příjmem. Přestože tato opatření přinesla pozitivní krok, stále existuje řada nedořešených úkolů. Samotné snížení penze je pro reformu z dlouhodobého hlediska nedostačující. V budoucnu bude třeba navýšit příspěvky a především představit systém soukromého penzijního připojištění.

V prvním roce, kdy byl prezident Ro u moci došlo ke značnému zpomalení ekonomiky (viz Tabulka 21). V roce 2003 dosáhlo roční tempo růstu pouze 2,8%, což bylo to způsobeno

¹⁷⁶ OECD Economic Survey of Korea, 2005. Dostupné z: http://www.oecd.org/searchResult/0,3400,en_2649_34569_1_1_1_1_1,00.html

¹⁷⁷ MOON, HYUNGPYO. Demographic Changes and Pension Reform in the Republic of Korea. ADBI Working Paper Series, April 2009, s. 5. Dostupný z: <http://www.adbi.org/files/2009.04.07.wp135.korea.pension.changes.reform.pdf>

¹⁷⁸ MOON, HYUNGPYO. Demographic Changes and Pension Reform in the Republic of Korea. ADBI Working Paper Series, April 2009, s. 7. Dostupný z: <http://www.adbi.org/files/2009.04.07.wp135.korea.pension.changes.reform.pdf>

především stagnací domácí poptávky. Pro vládu bylo výzvou navýšit ekonomický růst na průměrných 4-5%. Zásadním úkolem se stalo zlepšení produktivity (prostřednictvím zlepšení R&D, posílení tržní konkurence a restrukturalizací terciálního vzdělání), pokrok v restrukturalizačních reformách, udržení makroekonomické stability, ozdravení systému veřejných financí a podpora flexibility trhu práce. Přebytek běžného účtu dosáhl svého vrcholu v roce 2004 a od tohoto roku je patrný klesající trend. Dařilo se i postupně snižovat nezaměstnanost. Příliv zahraničních investic byl velmi nestabilní a svého maxima dosáhl v roce 2004.

Pokud bychom hodnotili, jak se ekonomika vypořádala s krizí roku 1998, tak z krátkodobého hlediska zažila překvapivě vysoký růst. Při pohledu na strukturální složení ekonomiky vykazoval stálý růst zejména sektor služeb (viz Graf 5). Jestli ještě v roce 1970 zaujímal 45% na HDP, v roce 1990 to bylo 50% a v roce 2005 56%. Z dlouhodobého hlediska se zemi nepodařilo obnovit předkrizovou úroveň růstu. Navýšila se nezaměstnanost a, jak je vidět z Grafu 4, klesla tvorba hrubého fixního kapitálu (pokles je možné vysvětlit nadbytečnými investicemi čebolů v období před krizí, navíc došlo k zpřísnění poskytování úvěrů bankami, k omezení možnosti rozložení rizika a firmy se pohybovaly v rizikovějších odvětvích).¹⁷⁹

6.3 Světová krize 2008 a korejská ekonomika

V únoru 2008 vystřídal Ro Mu-hjona ve funkci prezidenta I Mjong-pak. I Mjong-pak byl prvním korejským prezidentem se zkušenostmi v ekonomické sféře (působil ve funkci generálního ředitele Hyundai Construction). V zemi panovalo zklamání z předchozích prezidentů, a tak lidé vkládali do I Mjong-paka velké naděje. Jeho volební program byl velmi působivý. Přislíbil posílení růstu, snížení vysoké nezaměstnanosti mladých, zvýšení konkurenceschopnosti vůči Japonsku a Číně, reformu vzdělávacího systému, restrukturalizaci veřejného sektoru, přilákání zahraničních investorů, podporu domácích investic, boj proti korupci, zlepšení sociální péče seniorů a stabilizaci cen nemovitostí. V rámci ekonomického plánu „Korea 747“ bylo jeho záměrem zvýšit roční ekonomický růst na 7% a zdvojnásobit

¹⁷⁹ Republic of Korea: Selected Issues. IMF Country Report No. 06/381, October 2006. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06381.pdf>

příjem na obyvatele na 40 000 USD. Poslední číslo symbolizovalo cíl umístění Koreje jako sedmé největší ekonomiky světa.¹⁸⁰

Oproti předchozímu prezidentovi zaujímal tvrdší postoj vůči Severní Koreji. Proklamoval pragmatickou zahraniční politiku, která nebude založená na sentimentu a nacionalismu.

Bohužel tyto smělé plány a entusiasmus přerušila celosvětová finanční krize, kterou nastartovala americká hypotéční krize a kolaps investiční banky Lehman Brothers. Korea, jejíž ekonomika je značně provázána s americkou, musela očekávat, že se krize projeví i na ní. Zároveň byla silně zasažena poklesem exportů, na nichž byl ekonomický růst postaven. Krize omezila finanční toky, společně s nepříznivým růstovým očekáváním se snížil objem investičních plánů a došlo k odlivu kapitálu a následnému propadu korejského wonu vůči americkému dolaru (viz Graf 6). Kurz deprecioval až do počátku roku 2009. V druhé polovině roku 2008 došlo ke znatelnému poklesu výkonu ekonomiky, snížila se domácí poptávka i exporty a svého dna ekonomika dosáhla ve čtvrtém kvartálu 2008, kdy produkt poklesl oproti předchozímu čtvrtletí o 4,5% (viz Graf 7).¹⁸¹ Vzrostly spotřebitelské ceny, které byly ovlivněny mezinárodními cenami komodit a depreciačí korejského wonu. Balance běžného účtu zaznamenala poprvé od roku 1997 deficit 5,7 biliónů USD (viz Tabulka 21). Prudce klesly tržní úrokové míry.

6.3.1 Opatření k řešení krize

Vhodně zvolená monetární politika se ukázala jako zásadní pro udržení finanční tržní stability. Korea od finanční krize z roku 1998 prosazovala inflační cílování. Od září 2008 začala vláda uvolňovat svou monetární politiku. Většina východoasijských ekonomik včetně Koreje začala snižovat svou úrokovou míru, aby stimulovaly domácí finanční sektor. Od října 2008 začala centrální banka snižovat úrokovou míru, která se od roku 2009 dostala pod hranici 2% (viz Graf 8). Tato opatření poskytla domácím finančním institucím dostatečnou likviditu, jež byla

¹⁸⁰ JOO JAE WOO. *Korea's New President Facing New Challenges: „Korea 747,“ „Pragmatism,“ „Reciprocity“ and „New Diplomacy.“* EAI Background Brief No. 376, March 2008. Dostupný z: <http://www.eai.nus.edu.sg/BB376.pdf>

¹⁸¹ Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis. Asian Development Bank Publication, April 2010. Str. 162. Dostupný z: <http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>

podpořena dodatečnými opatřeními. Ta měla za následek tlak na růst inflace (viz Graf 9), ale během roku 2009 se ji podařilo udržet na stabilní úrovni v rozmezí 2-3%.¹⁸²

Jak už jsem uvedla výše, fungoval v Koreji od roku 1998 systém volného floatingu. Země kumulovala devizové rezervy, které pak mohla využít k ovlivnění směnného kurzu a tím i ke stimulaci exportů. Devizové rezervy sice na konci roku 2008 výrazně poklesly, ale od února 2009 jsme sledovali jejich rostoucí trend.¹⁸³ Tyto rezervy byly následně použity na stabilizaci finančního trhu. Dále se centrální banka snažila stabilizovat směnný kurz prostřednictvím směnných swapů, které uzavírala s centrálními bankami vybraných zemí, a prostřednictvím nabídky deviz.

V rámci fiskální politiky vláda představila balíček pobídek na podporu poptávky a růstu, obsahující snížení daní a podporu infrastruktury. Zvláštní důraz byl kladen na ekologická témata. Byl vypracován konkrétní projekt „Green New Deal“, podle něž měla vláda investovat více než 38 biliónů USD na podporu ekonomického růstu a tvorby pracovních míst. Podle plánu, který vláda oznámila v lednu 2009, měly být vládní výdaje určeny především na projekty týkající se změny klimatu, zlepšování systému recyklace, úspor energie, zabránění záplav nebo ochrany lesů.¹⁸⁴

Tříletý fiskální balíček (2008-2010) přijatý vládou dosahoval hodnoty 6,5% HDP z roku 2008 a obsahoval kombinaci různých daňových úlev a dodatečných výdajů. Příkladem daňových úlev byly daňové pobídky při výměně automobilů, které se odrazily na soukromé spotřebě od druhého čtvrtletí 2009. Dále vláda snížila daň z příjmu soukromých osob a společností. Vládní výdaje se zaměřily na zlepšení veřejné infrastruktury, pomoc obyvatelům s nižším příjmem a na podporu tvorby pracovních míst. Deficit rozpočtu se navýšil z 2% v roce 2008 na 3,9% v roce 2009.¹⁸⁵

¹⁸² Back On Track: An Outlook for The Korean economy in 2010 prepared by the Samsung Economic Research Institute. Invest Korea Journal. January - February 2010, 28, 1, s. 34-37

¹⁸³ Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis. Asian Development Bank Publication, April 2010. S. 64. Dostupný z:
<http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>

¹⁸⁴ Global Green New Deal. An Update for the G20 Pittsburgh Summit, September 2009. Dostupné z:
<http://www.unep.org/greeneconomy/LinkClick.aspx?fileticket=ciH9RD7XHwc%3D&tabid=1393&language=en-US>

¹⁸⁵ Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis. Asian Development Bank Publication, April 2010. S. 147. Dostupný z:
<http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>

Korea, stejně jako další východoasijské státy, se z celosvětového zpomalení dostala rychle. Už v roce 2009 zaznamenala Korea příznivý vývoj indikátorů a pozitivní odhady budoucího vývoje. Vládě se podařilo zavést vhodnou monetární a fiskální politiku, která pomohla Koreji dostat se „ze dna.“

6.3.2 Makroekonomické shrnutí a výhled korejské ekonomiky

(viz Tabulka 22)

Přes slabou zahraniční poptávku to byly právě exporty, které se staly hnacím motorem růstu v roce 2009 a které vyvažovaly nízkou domácí poptávku. Pozitivní vliv na růst měla i zvýšená vládní spotřeba v podobě fiskálních stimulů. Kladný vývoj exportů umožnily především vývozy do Číny a do dalších rozvojových zemí. Svou roli sehrála i dostatečná diverzifikace výroby. V roce 2010 se předpokládá ekonomický růst 4,3%. Spolu s obnovou světové ekonomiky se očekává růst vývozu, ale domácí poptávka by se měla v druhé polovině roku 2010 snížit kvůli omezení vládních stimulů. Fiskální výdaje by se měly oproti roku 2009 snížit o 3,3% . Přes toto ekonomické zlepšení ale pravděpodobně dojde k nižší tvorbě pracovních míst.¹⁸⁶

Soukromá spotřeba se zvýšila v druhé polovině roku 2009 díky nižším úrokovým mírám a daňovým úlevám. V roce 2010 se předpokládá zvýšení o 3,1%. Nicméně soukromé výdaje nebudou generovány v dostatečném množství, aby kompenzovaly omezení finančních stimulů v druhé polovině 2010. Celkové fixní investice klesly v roce 2009 na 0,2%, především kvůli špatným výkonům investic do zařízení. V roce 2010 se předpokládá vyšší nárůst investic do zařízení (hlavně do oblasti informačních technologií) než investic do výstavby. Investice do výstavby budou uskutečněny v rámci Green New Deal projektu.

Inflace se v roce 2009 snížila na 2,8% oproti 4,7% z roku 2008. Odráželo to pokles mezinárodních cen ropy a zboží a slabou domácí poptávku. V roce 2010 se předpokládá mírný nárůst na 2,9%. Jako vnější destabilizační faktory budou opět vystupovat ceny ropy a směnný kurz. Na domácí straně budou způsobovat inflační tlaky růst domácí poptávky a mezd.

Krise se odrazila i na nezaměstnanosti, i když míra nezaměstnanosti vzrostla z 3,2% v roce 2008 na 3,7% v roce 2009 především díky programům na podporu zaměstnanosti. V roce

¹⁸⁶ Back On Track: An Outlook for The Korean economy in 2010 prepared by the Samsung Economic Research Institute. Invest Korea Journal. January - February 2010, 28, 1, s. 34-37

2010 čekáme další zlepšení a pokles míry nezaměstnanosti na 3,4%. Nicméně tento pokles se připisuje zejména sezónním faktorům než zlepšení na trhu práce.

Obchodní přebytek se promítl do bilance běžného účtu, který se dostal v roce 2009 do kladných čísel. Tuto skutečnost způsobil hlavně pokles importů. Pro rok 2010 se předpokládá, že růst exportu dosáhne 14,5% díky celosvětové obnově a rozmachu vývozu, především lodí, polovodičů, plochých obrazovek a mobilních telefonů. Více než 25% vývozů bude určeno pro čínský trh. Růst importů se odhaduje na 21,8%. Protože dovozy budou opět růst rychleji než importy, předpovídá se obchodní přebytek, který bude ale oproti roku 2009 nižší. Přebytek běžného účtu by se měl v roce 2010 snížit na 18,7 miliard USD.

Směnný kurz vůči dolaru by měl nadále posilovat díky stabilizaci finančního sektoru.

Přestože se předpokládá roční růst HDP v roce 2010 vyšší než 4%, je předčasné hovořit o tom, že by se ekonomika vymanila z dopadů světové finanční krize. Vzhledem k slabé domácí poptávce existuje stále nebezpečí, že se ekonomika dostane opět do recese.

Prezident I Mjong-pak se v novoročním projevu 2010 vyjádřil o budoucím ekonomickém vývoji velmi pozitivně. Zdůraznil, jakých úspěchů země dosáhla při vypořádání se s krizí. Stala se devátým největším exportérem na světě a uzavřela dohody o volném obchodu s EU a Indií, jedněmi ze světově největších trhů. Zdůraznil potřebu tzv. „zeleného růstu“- růst v souladu s ochranou životního prostředí, a nutnost řešení otázek změn klimatu. Korea by se měla stát vedoucím aktérem při uplatňování politik přátelských k životnímu prostředí. V roce 2009 se Korea po dlouhých letech dostala do pozice čisté dárcovské země. Prezident přislíbil, že i v roce 2010 bude jeho administrativa usilovat o další oživení ekonomiky. Důraz bude kladen na vytváření nových pracovních míst a snahu změnit stereotypy vztahující se k práci v Koreji. Dalším cílem bude reforma vzdělávacího systému, který by měl být zdrojem kreativních a podnikavých jedinců. Za stěžejní otázku byla označena i podpora rovnovážného rozvoje všech regionů země.

Tento rok bude Korea hostující zemí setkání zemí G20. Tato událost představuje symbolický úspěch korejské ekonomiky a celého jejího národa, který se z jedné nejchudších zemí na počátku padesátých let minulého století dostal mezi nejvyspělejší země světa.

Závěr

Současná světová ekonomika se stále nachází ve stínu globální ekonomické krize z roku 2007, resp. 2008. Jižní Korea, jejíž ekonomika je tradičně založena na zahraničních exportech, tak patřila k nejvíce postiženým zemím. Jak ale naznačuje současný vývoj, zdá se, že tato moderní ekonomika, jež své základy formovala během minulého století, je dostatečně silná na to, aby krizi překonala. Podle posledních údajů probíhá ekonomická obnova dokonce rychleji, než se předpokládalo. Stejně jako korejský národ, prošlo i korejské hospodářství od počátku 20. století turbulentním vývojem, který jsem se v této práci snažila přiblížit.

K jednomu z prvních zásadních okamžiků v historii korejského hospodářství patřila okupace země Japonskem. Japonsko tehdy ještě sjednocenou Koreu kolonizovalo na více než třicet let a vytvořilo si na poloostrově svou průmyslovou základnu. V průběhu kolonizace došlo k narušení tradičního feudálního rozdělení korejské společnosti, byla vytvořena moderní infrastruktura a základy průmyslu. Bohužel sami Korejci se na tomto ekonomickém rozkvětu podíleli jen částečně a po osvobození se velká část kapitálu a know-how vrátila zpět do Japonska. Poté, co v roce 1948 došlo k rozdělení poloostrova a vzniku dvou nových států, se situace Korejské republiky z ekonomického pohledu ještě zhoršila. Většina průmyslové výroby zůstala na severu. Pozemková reforma, která byla pro zemědělský jih a uklidnění obyvatel zásadní, probíhala jen velmi pomalu. Tři roky trvající korejská válka celou zemi zdecimovala a její ekonomika se stala závislou na zahraniční pomoci. Role strategického partnera Koreje jak v ekonomické tak v bezpečnostní oblasti připadla na dlouhá léta Spojeným státům americkým. Je důležité připomenout efektivitu poskytnuté finanční pomoci, která sice z krátkodobého hlediska splnila svůj účel, ale v dlouhodobé perspektivě spíše zpomalovala tvorbu nových produkčních kapacit. V poválečném období rostla ekonomika nízkým tempem a průmyslová politika se soustředila pouze na exportní substituci. Zasluhou USA a jejich doporučení se podařilo stabilizovat inflaci. Bohužel země v rukách prezidenta I Sung-mana ještě nedokázala nastartovat transformační proces.

V následujících letech však Korea naplno využila všech příležitostí, které se jí naskytly. K moci se prostřednictvím vojenského puče dostal Pak Čong-hui, jenž si plně uvědomoval důležitost ekonomického růstu pro rozvoj země. I přestože vládl autoritářsky, jeho ekonomický přínos byl nesporný. Skutečnost, že ovládal všechny složky státu, byla po ekonomické stránce pozitivní. Pro své plány využil ekonomického plánování, které se stalo základem jím vedeného hospodářského růstu. Kromě finančního sektoru byly další nedílnou

složkou umožňující rychlý růst čeboly. Mezi těmito třemi složkami protékala většina peněz a informací. Toto propojení také samozřejmě vytvářelo „skvělé“ podmínky pro bujení korupce.

Pakovi se podařilo urovnat vztahy s Japonskem, což se v rámci ekonomického rozvoje ukázalo jako zásadní krok. Japonsko poskytlo zemi velké množství kapitálu a stalo se jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů. Dále se v době, kdy Spojené státy ohlásily snižování poskytování finanční pomoci, podařilo Koreji využít válku ve Vietnamu jako dodatečný zdroj deviz. Korea pro své exporty využila také přátelské mezinárodní prostředí, které zemi umožňovalo vyvážet svou produkci při zachování uzavřeného domácího trhu. Od konce sedmdesátých let zaměřil Pak svou strategii na rozvoj těžkého a chemického průmyslu. Veškeré státní pobídky byly směřovány do těchto odvětví. Přes řadu úspěšných projektů však docházelo k zvýšení ekonomické koncentrace a neefektivitě podniků.

Přestože země oslňovala nadprůměrným růstem ekonomiky a rostoucími příjmy, zvyšovala se i nerovnoměrnost v rozdělení příjmů a celková nespokojenost obyvatel. Situaci na venkově mělo urovnat tzv. Hnutí nová vesnice, které proklamovalo navrácení soběstačnosti v zemědělské výrobě a zvýšení životní úrovně venkovského obyvatelstva. Nespokojeným dělníkům byly oficiálně zakázány jakékoliv formy shromažďování a projevování nesouhlasu. Ekonomika se ale na konci sedmdesátých let dostala do potíží. Kromě vnitřních nepokojů zemi sužoval vysoký zahraniční dluh, nevyrovnání bilance, vyšší inflace a samozřejmě také druhý ropný šok a celosvětová recese ekonomiky.

I když prezident Pak Čong-hui dovedl korejskou ekonomiku do recese a způsobil hlubokou strukturální nerovnováhu průmyslu, dodnes je období jeho vlády vnímáno korejským lidem velmi pozitivně. Jeho nástupce Čon Tu-hwan chtěl navázat na Pakovu linii. Bohužel neoplýval takovým šarmem a ani další okolnosti pro něj nebyly příznivé. Jím uskutečněné převzetí moci proběhlo krvavým způsobem, jeho rodina byla propojena s korupčními skandály a všeobecně panovala mezi obyvateli negativní nálada. Po uchopení se moci zahájil Čon nutná stabilizační opatření. V roce 1980 zažila totiž ekonomika dokonce negativní růst a čtvrtý rozvojový plán zůstal nenaplněn. Čon si uvědomoval, že jednostranné zaměření na rozvoj těžkého a chemického průmyslu a koncentrace veškerého kapitálu do těchto odvětví, způsobilo ztrátu konkurenceschopnosti korejských výrobků na světových trzích. V osmdesátých letech proto vláda začala investovat finanční prostředky do vědy a výzkumu a uvědomovat si důležitost přesunu produkce do odvětví technologicky náročných výrobků.

Přesto tyto snahy pokračoval nevyvážený růst. Byla zahájena liberalizace finančního systému. Podstatným krokem se stala privatizace bank a otevírání kapitálových trhů pro zahraniční investory. Stejně tak jako k liberalizaci zahraničního obchodu v Koreji, byla k uvolnění finančního trhu Korea do značné míry přinucena zahraničními partnery. Čon se také pokusil regulovat neefektivní čeboly, ale jejich ekonomická síla mu nedovolila udělat zásadní opatření. Tyto korporace byly natolik silné a propojené s národní ekonomikou, že pokud by došlo k jejich bankrotu, mělo by to na ni zásadní vliv. Je třeba zdůraznit, že i Čonův režim byl čistě diktátorský, přestože v oblasti ekonomiky bylo patrné značné uvolnění. V druhé polovině osmdesátých let dosahoval hospodářský růst opět nadprůměrných hodnot kolem 8%. Tuto skutečnost nemůžeme připisovat ani tak stabilizačním a restrukturalizačním snahám vlády, jako spíše tzv. three-low fenoménu. Jednalo se o nízkou cenu ropy, nízké mezinárodní úrokové míry a nízký kurz korejského wonu vůči americkému dolaru. Tyto okolnosti však po určité době odezněly a ekonomika se opět musela potýkat se strukturálními problémy, které jí nadále sužovaly.

Prezident Ro Tche-u, který nastoupil po Čonovi, zahájil demokratické reformy ve společnosti. V rámci ekonomiky bylo jeho cílem pokračovat v liberalizaci ekonomiky a vyrovnaném hospodářském růstu. V devadesátých letech čekaly Koreu nové výzvy a překážky. Stala se členem OECD a dosáhla příjmu na obyvatele ve velikosti 10 000 USD. Normalizovala své vztahy s Čínou a zeměmi bývalého Sovětského svazu a získala tak strategické obchodní partnery. Novým zdrojem problémů se po uvolnění odborů stal trh práce. Mzdy narůstaly rychleji než produktivita a Korea ztratila v této oblasti svou komparativní výhodu. Některé korejské firmy dokonce přesunuly svou výrobu do jiných asijských zemí, kde byla levnější pracovní síla. Zhoršovalo se také zadlužení soukromého sektoru. Nestačilo pouze otevřít se světu a zavést tržní hospodářství, tak jak to vláda předpokládala. Ekonomika si žádala hlubokou restrukturalizaci.

Asijská krize v roce 1997, resp. 1998 zasáhla Koreu ve své plné síle. Korejskou ekonomiku oslabovala v té době řada faktorů – příliš zadlužené a neefektivní čeboly, ztráta výhod plynoucích z levné pracovní síly, nezdravý finanční sektor, rostoucí konkurence na mezinárodních trzích nebo přílišné zásahy vlády do ekonomiky. Jako člen WTO byla ekonomika dále nucena pokračovat v otevírání svého trhu zahraničním dovozci. Konkurence se tedy zvyšovala i na domácí scéně. Vláda následně špatně reagovala na sérii bankrotů čebolů, které ji opět přinutily nevhodně zasáhnout do vývoje státu. Stejně tak mělo

negativní důsledek umělé udržování silného korejského wonu. Po vypuknutí samotné finanční krize v dalších asijských státech, měla korejská vláda přistoupit k uvolnění směnného kurzu. Než požádala o pomoc MMF, ztratila téměř veškeré devizové rezervy. V rámci krize došlo i k prudkému odlivu investic, platebním neschopnostem a celkovému oslabení a zpomalení ekonomiky. Na ozdravném balíčku vláda spolupracovala společně s MMF. Po akutní stabilizaci se prioritou stala restrukturalizace finančního sektoru, podnikové a veřejné sféry a trhu práce. V rámci finančního systému bylo cílem zrušit finanční instituce s příliš velkým zadlužením, pomoci odstranit těžko vymahatelné dluhy z jejich portfolia, zvýšit konkurenci a posílit dohled a regulaci nad institucemi. Větších výsledků bylo v této oblasti dosaženo u bankovních institucí než u nebankovních. Vláda nepostupovala při jejich rušení dostatečně důsledně. Stejně tak v podnikové sféře bylo dosaženo jen částečných výsledků. Přestože řada podniků zanikla, nebo došlo k jejich sloučení, po bankrotu skupiny Daewoo si vláda opět neodpustila provést zásahy do ekonomiky, aby se tato skutečnost již neopakovala. Pozitivně lze hodnotit posílení transparentnosti práv akcionářů a nová pravidla pro vedení velkých korporací. Malé a střední podnikání nebylo v rámci pokrokových opatření prioritou. Ekonomika se z krátkodobého hlediska dostala z krize překvapivě rychle. Už v roce 1999 dosahovala vysokých růstů a obchodní bilance se dostala do plusových hodnot. Z dlouhodobého hlediska ale hospodářský růst nedosahoval takových hodnot jako před krizí.

Kromě stávajících problémů se vzhledem k prudkému stárnutí populace v novém miléniu stala alarmující otázka penzijního systému. Pro Koreu představuje tato problematika relativně čerstvé téma, které vzniklo vlivem narušení tradičních rodinných vazeb, kdy bylo zvykem, aby děti zajistily své rodiče ve stáří. Přestože byla v roce 2007 provedena rozsáhlejší reforma penzijního systému, zůstává tato otázka nedořešena.

Světová ekonomická krize z roku 2007(8) se nevyhnula ani korejskému poloostrovu. Zdá se ale, že se vhodně zvolená monetární a fiskální politika setkala s úspěchem. Prostřednictvím inflačního cílování byla dosažena tržní i finanční stabilita. Balíček fiskálních pobídek obsahoval jednak daňové úlevy a dále se zaměřil na rozvoj infrastruktury. Korea také následuje světový trend a prioritou se stal růst s důrazem na ochranu životní prostředí, do kterého plánuje investovat značné množství financí. Bude zajímavé sledovat další vývoj v zemi a zejména naplnění smělého I Mjong-pakova plánu „Korea 747“ do konce jeho funkčního období.

Seznam použité literatury

Monografie

BEDESKI, Robert E. *The Transformation of South Korea : Reform and reconstitution in the Sixth Republic under Roh Tae Wo*. London : Routledge, 1994. 197 s. ISBN 0-415-10604-4.

ECKERT, Carter J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, Michael, WAGNER, Edward W. *Dějiny Koreje*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 387 s. ISBN 80-7106-411-4.

CHA DONG-SE, KIM KWANG SUK, PERKINGS, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*. Seoul: Korean Development Institute, 1997. 781 s. ISBN 89-8063-032-8.

CHANG YUN-SHIK; LEE, Steven Hugh (Editors). *Transformations in Twentieth Century Korea*. London : Routledge, 2006. 380 s. ISBN 0-41538-065-0

CHUNG, Duck-Koo; EICHENGREEN, Barry (Editors). *The Korean Economy Beyond the Crisis*. Cheltenham : Edward Elgar, 2004. 372 s. ISBN 1-84376-603-5

CLIFFORD, Mark L. . *Troubled Tiger : Businessmen, Bureaucrats, and Generals in South Korea*. An East Gate Book. Armonk : M.E. Sharpe, 1994. 392 s. ISBN 0765601400.

COLE, David C.; LYMAN, Princeton N. *Korean Development : The Interplay of Politics and Economics*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1971. 287 s. ISBN 0674505638.

KANG, David C. *Crony Capitalism : Corruption and Development in South Korea and the Philippines*. Cambridge, MA : Cambridge University Press, 2002. 224 s. ISBN 978-0521004084.

KIHL, Young Whan. *Transforming Korean Politics : Democracy, Reform and Culture*. Armonk : M.E. Sharpe, 2005. 404 s. ISBN 0-7656-1427-8.

KIM, Hyung-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee : Rapid industrialization, 1961-79*. London : RoutledgeCurzon, 2004. 280 s. ISBN 0-415-32329-0.

LEE , JONG WON. *Success and Failure of the Korean Economy and its Prospects. : Lessons from a Developmental State*. Seoul : Heanam Pub., 2004. 477 s. ISBN 8986703564.

LIE, John. *Han Unbound : The Political Economy of South Korea*. Stanford : Stanford University Press, 1998. 276 s. ISBN 10:0804730555.

SOUKUP, Jindřich, et al. *Makroekonomie : Moderní přístup*. Praha : Management Press, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7261-174-4.

STEINBERG, David. *The Republic of Korea : Economic Transformation and Social Change*. Boulder : Westview Press, 1989. 218 s. ISBN 0865317208

SUH, Chung-sok; TCHA, Moon Joong (Editors). *The Korean Economy at the Crossroads*. London : RoutledgeCurzon, 2003. 337 s. ISBN 0415316022.

Skripta

HOLUB, Alois; FOLTÝN, Jaroslav; ORDUNUNG, Nikolaj. *Rozvojová ekonomika*. Praha : VŠE Fakulta mezinárodních vztahů, 1995. 128 s. ISBN 80-7079-423-2.

KIM INCHUL. *Korea's Economic Development*. Seoul: Sung Kyun Kwan University, 2009. 67 s.

Periodika

AHN CHOONG YONG. Financial and Corporate Sector Restructuring in South Korea: Accomplishments and Unfinished Agenda. *The Japanese Economic Review*. December 2001, Vol. 52, No. 4, s. 452-470

Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis. Asian Development Bank Publication, April 2010. Str. 162. Dostupný z: <http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>

HYUG, Baeg Im. The US role in Korean democracy and security since cold war era. *Int. Relations of the Asia Pacific* [online]. 2006, 0, [cit. 2010-01-20]. Dostupný z WWW: <<http://irap.oxfordjournals.org/cgi/reprint/lci134v1>>.

Back On Track: An Outlook for The Korean economy in 2010 prepared by the Samsung Economic Research Institute. Invest Korea Journal. January - February 2010, 28, 1, s. 34-37.

Internetové zdroje

The Bank of Korea, Economic Statistic System. Dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp

BBC News. Obituary: Roh Moo-hyun. Dostupný z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2535143.stm>.

Global Green New Deal. An Update for the G20 Pittsburgh Summit, September 2009. Dostupné z: <http://www.unep.org/greeneconomy/LinkClick.aspx?fileticket=ciH9RD7XHwc%3D&tabid=1393&language=en-US>

International Economics, Historical Exchange Rate Regime of Asian Countries. Dostupný z: http://intl.econ.cuhk.edu.hk/exchange_rate_regime/index.php?cid=7, dne 18. 4. 2010.

IMF Reports. Republic of Korea: Selected Issues. IMF Country Report No. 06/381, October 2006. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06381.pdf>

JOO JAE WOO. *Korea's New President Facing New Challenges: „Korea 747,“ „Pragmatismm,“ „Reciprocity“ and „New Diplomacy.“* EAI Background Brief No. 376, March 2008. Dostupný z: <http://www.eai.nus.edu.sg/BB376.pdf>

MOON, HYUNGPYO. *The Korean Pension System: Current State and Tasks Ahead*. Korean Development Institute. Dostupný z:

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN026124.pdf>

MOON, HYUNGPYO. *Demographyc Changes and Pension Reform in the Republic of Korea*. ADBI Working Paper Series, April 2009, str. 7. Dostupný z:

<http://www.adbi.org/files/2009.04.07.wp135.korea.pension.changes.reform.pdf>

OECD Economic Survey of Korea, 2001. Dostupný z:

<http://www.oecd.org/dataoecd/5/35/1831556.pdf>

OECD Economic Survey of Korea, 2005. Dostupný z:

http://www.oecd.org/searchResult/0,3400,en_2649_34569_1_1_1_1_1,00.html

Přílohy

Tabulky

- Tabulka 1. Objem průmyslové výroby mezi lety 1930-39
- Tabulka 2. Změny v hospodářské struktuře v rámci ekonomických plánů
- Tabulka 3. Vybrané makroekonomické ukazatele v rámci ekonomických plánů
- Tabulka 4. Výkon ekonomiky Jižní Koreje a naplnění plánů
- Tabulka 5. Úspory, úroková míra a míra inflace v letech 1961-75
- Tabulka 6. Komoditní struktura dovozů v letech 1957-68
- Tabulka 7. Giniho koeficient v letech 1965-96
- Tabulka 8. Podíl čebolů na tvorbě HDP
- Tabulka 9. Složení exportů podle regionu a země určení
- Tabulka 10. Import zboží podle regionu a země původu
- Tabulka 11. Korejské příjmy z Vietnamu, 1966-68
- Tabulka 12. Nástroje politiky podporu exportu v šedesátých letech
- Tabulka 13. Příliv kapitálu do Koreje
- Tabulka 14. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 1976-1987
- Tabulka 15. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 1988-2000
- Tabulka 16. Strukturální změny jihokorejské ekonomiky a vybrané makro indikátory v období 1953-94
- Tabulka 17. Souhrn finančních institucí ke konci roku 1998
- Tabulka 18. Vybrané indikátory třiceti největších čebolů
- Tabulka 19. Ziskovost výrobního sektoru mezi roky 1996-2001
- Tabulka 20. Vývoj nesplácených půjček
- Tabulka 21. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 2000-2009
- Tabulka 22. Výhled ekonomických indikátorů pro rok 2010
- Tabulka 23. Ukazatel HDP/ob. pro Jižní Koreu a vybrané ekonomiky
- Tabulka 24. Seznam prezidentů Korejské republiky

Grafy

- Graf 1. Systém ekonomického plánování
- Graf 2. Vývoj hrubého dluhu centrální vlády v devadesátých letech
- Graf 3. Vývoj porodnosti v Koreji, porovnání s vybranými zeměmi OECD
- Graf 4. Tvorba hrubého fixního kapitálu v letech 1995-2005

Graf 5. Podíl služeb na HDP a zaměstnanost v sektoru služeb

Graf 6. Vývoj směnného kurzu (korejský won vůči americkému dolaru)

Graf 7. Čtvrtletní růst HDP (2008-2009)

Graf 8. Vývoj tržní úrokové míry vybraných asijských ekonomik

Graf 9. Inflační trendy v letech 2008-2009 ve vybraných asijských ekonomikách

Tabulka 1. Objem průmyslové výroby mezi lety 1930-39 (v %)

Průmysl	1930	1936	1939
Textilní	12,8	12,7	13
Hutní	5,8	4	13
Strojírenský	1,3	1	4
Keramický	3,2	2,7	4
Chemický	9,4	22,9	34
Děvařský	2,7	2,7	3
Tiskařský	3,1	1,8	1
Potravinářský	57,8	45,2	22
Plynárenský a energetický	2,4	5,6	2
Ostatní	1,5	1,4	11

Zdroj: ECKERT, CARTER J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, MICHAEL, WAGNER W. EDWARD. Dějiny Koreje, s.224

Tabulka 2. Změny v hospodářské struktuře v rámci ekonomických plánů

Období		První plán (1962-66)	Druhý plán (1967-71)	Třetí plán (1972-76)	Čtvrtý plán (1977-81)	Pátý plán (1982-86)	Šestý plán (1987-91)	Nový ekonomický plán (1993-97)
Struktura hospodářství	Zemědělství, lesnictví a rybářství	34,9	27,0	23,7	17,2	11,5	8,0	5,7
	Těžba a výroba	20,5	22,3	28,6	30,0	32,6	28,6	25,9
	Služby a další	44,6	50,7	47,7	52,8	55,9	63,4	68,4
Výrobní struktura	Lehký průmysl	65,9	60,7	53,2	47,1	40,4	31,7	22,8
	Těžký a chemický průmysl	34,1	39,3	46,8	52,9	59,6	68,3	77,2

Zdroj: KIM, INCHUL. Korea's Economic Development. (Summaries of Class Notes), s. 16

Tabulka 3. Vybrané makroekonomické ukazatele v rámci ekonomických plánů

	První plán (1962-66)	Druhý plán (1967-71)	Třetí plán (1972-76)	Čtvrtý plán (1977-81)	Pátý plán (1982-86)	Šestý plán (1987-91)	Nový ekonomický plán (1993-97)
Ekonomický růst (v %)	7,80	9,30	8,00	5,60	8,80	9,60	6,80
Celková míra investic (v %)	15,10	26,40	27,80	35,50	29,40	34,80	35,20
Zahraniční dluh (\$ 100 mil.)	3,90	29,20	105,30	324,90	445,10	391,40	1544,00
Dluh/HNP (v %)	11,00	31,00	37,00	49,00	43,00	13,00	35,00
Míra růstu exportu (v%)	46,20	35,10	47,60	20,60	10,05	15,66	12,19
Podíl obchodu na HNP (v%)	26,20	36,40	57,50	70,60	62,90	52,50	64,20
Platební bilance (\$ 100 mil.)	-3,20	-26,50	-49,00	-151,90	-19,00	-181,60	-469,50
Inflace (v %)	16,30	7,80	19,70	19,30	1,00	2,60	3,70

Pozn.: Ekonomický růst představuje růst HNP. Údaje o růstu, investicích a exportu jsou roční průměry, ostatní údaje představují data na konci jednotlivých období.

Míra inflace je průměrný roční procentuální růst PPI.

Údaje o růstu, investicích a exportu jsou roční průměry, ostatní údaje představují data na konci jednotlivých období

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 153

Tabulka 4. Výkon ekonomiky Jižní Koreje a naplnění plánů (členěno podle jednotlivých režimů)

Prezident	Období	Pětileté plány	Plánovaný růst (v %)	Skutečný růst* (v %)
Pak Čong-hui	5/1961-10/1979	1) 1962-66	7,1	7,8
		2) 1967-71	7,0	9,6
		3) 1972-76	8,6	9,7
		4) 1977-81	9,2	5,8
Čon Tu-hwan	5/1981-2/1988	5) 1982-86	7,5	8,6
		6) 1987-91	7,3	10,0
Ro Tche-u	5/1988-2/1993	6) 1987-91	7,3	10,0
		7) 1992-96	7,5	7,0
Kim Jong-sam	2/1993-2/1998	8) 1993-97	7,5	7,0

* data jsou průměry za pětiletá období

Zdroj: KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development. (Summaries of Class Notes)*, s. 8.

Tabulka 5. Úspory, úroková míra a míra inflace v letech 1961-75

Rok	Celkové úspory	Úroková míra jednoletých vkladů	Změny indexu spotřebních cen*
1961	24,9	15,0	8,1
1962	39,1	15,0	6,6
1963	39,0	15,0	20,6
1964	43,1	15,0	29,6
1965	78,5	26,4	13,5
1966	120,9	26,4	10,3
1967	205,9	26,4	12,0
1968	373,1	25,2	10,7
1969	619,2	22,8	11,8
1970	789,7	22,8	16,3
1971	977,6	20,4	13,2
1972	1323,9	12,0	11,7
1973	1760,5	12,0	3,2
1974	2128,7	15,0	24,3
1975	2812,3	15,0	25,3

* index spotřebních cen v Soulu v 1961-65, index spotřebních cen v Koreji 1966-75

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 141

Tabulka 6. Komoditní struktura dovozů v letech 1957-68 (v miliónech USD)

	1957-1958		1959-1962		1963-65		1966-68	
	Průměr	%	Průměr	%	Průměr	%	Průměr	%
Jídlo, nápoje, tabák	92,3	22,4	36,9	10,7	84,2	17,9	112,1	10,6
Nerostné suroviny	66,2	16,1	74,2	21,4	108,8	23,1	217,8	20,5
Palivo, mazivo	40,4	9,8	29,8	8,6	31,4	6,7	59,8	5,6
Chemikálie	72,9	17,7	75,2	21,7	89,1	18,9	125,9	11,1
Výrobky zpracovatel. prům.	55,7	13,6	49,4	14,3	68,3	14,5	183,7	17,3
Stroje	39,6	9,6	48,5	14,0	81,6	17,3	338,4	31,9
Ostatní	43,1	10,6	32,2	9,3	7,6	1,6	22,4	2,1
Celkem	410,2	100,0	346,4	100,0	471,0	100,0	1060,1	100,0

Zdroj: COLE, David C. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 131

Tabulka 7. Giniho koeficient v letech 1965-96

Rok	Koeficient
1965	0,3439
1970	0,3322
1976	0,3908
1980	0,3891
1985	0,3449
1986	0,3368
1990	0,3226
1993	0,3097
1996	0,2954

Pozn.: údaje korejské statistické kanceláře

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 154

Tabulka 8. Podíl čebolů na tvorbě HDP (nezemědělském), v %

Chaeboly (pořadí)	1973	1974	1975
Top 5	5,1	5,6	7,1
Top 10	7,9	8,5	10,7
Top 20	10,9	11,8	14,7

Zdroj: KANG, DAVID C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 118.

Tabulka 9. Složení exportů podle regionu a země určení (v %)

Region a země	1960	1965	1968
Asie	73	49	33,4
Japonsko	62	25	21,9
Hong Kong	8	6	3,2
Vietnam	0	8	1,2
Amerika	11	37	55,1
USA	11	35	51,7
Evropa	13	12	8,0
Ostatní	3	2	3,5
Celkem	100	100	100

Pozn: Exporty do Vietnamu nezahrnují ty vývozy financované z amerických ekonomických asistenčních fondů.

Zdroj: COLE, David C. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 134

Tabulka 10. Import zboží podle regionu a země původu (v milionech USD)

Region a země	1958		Roční průměr 1967-68	
	Množství	%	Množství	%
Asie	79,2	20,9	699,1	56,7
Japonsko	49,9	13,1	533,6	43,3
Amerika	216,3	57,1	395,3	32,1
USA	209,0	55,2	374,7	30,4
Evropa	72,8	19,3	118,8	9,6
Ostatní	9,9	2,6	19,1	1,5
Celkem	378,2	100,0	1232,2	100,0

Zdroj: COLE, David C. Korean Development. The Interplay of Politics and Economics, s. 132

Tabulka 11. Korejské příjmy z Vietnamu, 1966-68 (v miliónech USD)

Druh příjmu	1966	1967	1968
Vývoz komerčního zboží	13,8	7,3	5,6
Prodej vojenského zboží	9,9	14,5	30,8
Konstrukční kontrakty a kontrakty na služby	12,3	43,5	58,4
Převody:			
civilisté	9,7	40,6	38,4
vojáci	13,2	30,0	34,4
Ostatní	0,0	8,8	4,6
Celkem	58,9	144,7	172,2
Celkové příjmy z exportu zboží a služeb plus soukromé transfery	558,0	744,8	993,0
Podíl příjmů z Vietnamu na celkových příjmech (v %)	10,6	19,4	17,3

Zdroj: COLE, David C. Korean Development. The Interplay of Politics and Economics, s. 135

Tabulka 12. Nástroje politiky podporu exportu v šedesátých letech

Prostředky	Základní obsah
Podpora odvětví pro export	Výstavba průmyslových komplexů Specializace exportního průmyslu Výběr a podpora společností vyrábějících exportní zboží Zajištění nerostných surovin pro export Propojení vydávání exportních a importních licencí Podpora dovozu zařízení potřebného pro exportní odvětví
Finanční podpora	Příspěvky na vývoz Poskytování většího množství úvěrů na financování exportu Nižší úrokové míry pro financování exportu Prodloužení splatnosti úvěrů poskytnutých na financování exportu
Daňové pobídky	Speciální režim odepisování zařízení pro exportní odvětví Daňové výjimky a nižší daně na nerostné suroviny užívané v exportních odvětvích Podstatné snížení daně z příjmu právnických osob a daně z příjmu vztahující se k devizovým příjmům Snížení daně z příjmu vztahované k výrobě zboží určeného pro export Snížení domácí daně na exporty a jejich inputy Snížení cel a nepřímých daní pro domácí dodavatele meziproductů určených pro exportní odvětví
Administrativní podpora	Umožnění zrychlení odepisování základního měni největších exportních podniků Reforma měnového kurzu systému mezinárodního obchodu (zjednodušení obchodní administrace, zřízení bank, které se specializovaly na zahraniční obchod) Založení Korejské obchodní asociace (KTA) a Korejské agentura na podporu obchodu (KOTRA) pro posílení marketingu a usnadnění výměny relevantních informací Poskytnutí finančních benefitů na dlouhodobé půjčky těm firmám, které splní roční plány Měsíční schůze, na kterých byl přítomen i prezident a které umožňovaly pružně reagovat na nové problémy Vytvoření fondu na podporu exportu Posílení kontroly exportu Slevy na železniční jízdné pro dopravu nerostných surovin

Zdroj: KIM, INCHUL. Korea's Economic Development (Summaries of Class Notes), s. 21

Tabulka 13. Příliv kapitálu do Koreje (v miliónech USD)

Rok	Zahraniční pomoc	Zahraniční půjčky		PZI (A)	Celkový příliv zahraničního kapitálu (B)	A/B (%)
		Státní	Komerční			
~ 1960	2935	x	x	x	2935	x
1965	131	11	28	11	181	6,08
1970	83	147	283	25	538	4,65
1975	1,2	476	802	69	1348	5,12
1980	0,36	1516	1402	131	3049	4,30
1981	0,24	1690	1247	152	3089	4,92
1982	0,06	1868	914	129	2911	4,43
1983	0,03	1494	973	123	2590	4,75
1984	x	1424	858	193	2475	7,80
1985	x	1024	964	236	2224	10,61
1986	x	880	1620	477	2977	16,02
1987	x	1109	1558	626	3293	19,01
1988	x	981	988	894	2863	31,23
1989	x	477	860	812	2149	37,79
1990	x	417	30	895	1342	66,69
1991	x	429	x	1396	1825	76,49
1992	x	486	150	894	1530	58,44
1993	x	643	x	1044	1687	61,89
1994	x	742	x	1317	2059	63,95
1995	x	464	39	1947	2450	79,47
1996	x	387	108	3203	3698	86,61
1997	x	5395	1302	6971	13668	51,00
1998	x	5172	1914	8852	15938	55,54
1999	x	3917	12161	15541	31619	49,15
2000	x	764	x	15217	15981	95,22
2001	x	311	x	11292	11603	97,32

Pozn: PZI - přímé zahraniční investice

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 309

Tabulka 14. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 1976-1987

	Růst HDP (%)	CPI	PPI	Balance běžného účtu (v mil. USD)	Obchodní bilance (v mil. USD)
1976	13,5	15,3	12,1	-313,6	-590,4
1977	11,8	10,1	9,1	12,3	-476,5
1978	10,3	14,5	11,7	1085,2	-1780,4
1979	8,4	18,3	18,6	-4151,1	-4395,5
1980	-1,9	28,7	38,9	-5320,7	-4384,1
1981	7,4	21,4	20,4	-4646,0	-3628,2
1982	8,3	7,2	4,7	-2649,6	-2594,8
1983	12,2	3,4	0,1	-1606,0	-1763,1
1984	9,9	2,3	0,8	-1372,6	-1036,4
1985	7,5	2,5	0,9	-887,4	-19,5
1986	12,2	2,8	-1,4	4617,0	4206,2
1987	12,3	3,1	0,4	9853,9	7658,8

Pozn.: CPI - Consumer Price Index - index cen spotřebitelů, PPI - Product Price Index - index cen výrobců

Zdroj: KRAUS, Lawrence B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945- 95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 128-32

Bank of Korea, *Economic Statistic System*, dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp, 6.4.2010 (růst HDP).

Tabulka 15. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 1988-2000 (v miliónech USD/%)

Rok	HDP		CPI	PPI	Balance běžného účtu		Směnný kurz		Investice		Export		Import		Index vývozních cen	Index dovozních cen	Obchodní bilance	Nezaměstnanost
		Míra růstu				% HDP	Nominální	Reálná	PZI	Portfóliové		Míra růstu		Míra růstu				
1988	182688,0	11,7	7,1	2,7	14 505,4	7,9	684,1	822,8	1 014,1	-607,4	60 696,0	28,4	51 811,0	26,3	86,9	91,1	8 885,0	2,5
1989	222440,0	6,8	5,7	1,5	5 360,8	2,4	679,6	810,5	1 117,8	-2,1	62 377,0	2,8	61 465,0	18,6	85,5	87,8	912,0	2,6
1990	250350,0	9,3	8,6	4,2	-2 002,8	-0,8	716,4	829,4	788,0	661,5	65 016,0	4,2	69 844,0	13,6	87,9	86,9	-4 828,0	2,4
1991	294940,0	9,7	9,3	4,7	-8 317,3	-2,8	760,8	840,0	1 179,8	2 905,8	71 870,0	10,5	81 525,0	16,7	91,3	86,6	-9 655,0	2,4
1992	315480,0	5,8	6,2	2,2	-3 943,5	-1,3	788,4	844,2	728,3	5 874,5	76 632,0	6,6	81 775,0	0,3	93,7	87,9	-5 143,0	2,5
1993	341207,0	6,3	4,8	1,5	989,5	0,3	808,1	850,3	588,8	11 087,8	82 236,0	7,3	83 800,0	2,5	96,0	91,0	-1 564,0	2,9
1994	402813,0	8,8	6,3	2,7	-3 867,0	-1,0	788,7	801,7	810,3	8 713,1	96 013,0	16,8	102 348,0	22,1	98,7	94,6	-6 335,0	2,5
1995	488879,0	8,9	4,5	4,7	-8 506,5	-1,7	774,7	774,7	1 775,8	14 619,3	125 058,0	30,3	135 119,0	32,0	100,0	100,0	-10 061,0	2,1
1996	511238,0	7,2	4,9	3,3	-23 005,7	-4,5	844,2	828,1	2 326,0	21 514,4	129 715,0	3,7	150 339,0	11,3	95,8	100,7	-20 624,0	2,0
1997	530338,0	5,8	4,4	3,8	-8 167,2	-1,5	1 695,0	1 629,4	2 844,2	13 308,1	136 164,0	5,0	144 616,0	-3,8	102,1	110,3	-8 452,0	2,6
1998	314859,0	-5,7	7,5	12,2	40 364,9	12,8	1 204,0	1 093,1	5 412,3	774,8	132 313,0	-2,8	93 282,0	-35,5	134,1	141,4	39 031,0	7,0
1999	406590,0	10,7	0,8	-2,1	24 476,7	6,0	1 138,0	1 047,4	9 333,4	7 907,9	143 686,0	8,6	119 752,0	28,4	108,8	124,2	23 934,0	6,6
2000	471273,0	8,8	2,3	2	11 404,8	2,4	1 264,5	1 176,4	9 283,4	12 697,0	172 268,0	19,9	160 481,0	34,0	107,7	133,8	11 787,0	4,4

Pozn.: CPI - Consumer Price Index - index cen spotřebitelů, PPI - Product Price Index - index cen výrobců

Zdroj: Bank of Korea, Economic Statistic System, dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp, 6.4.2010 (míra růstu HDP, inflace)
TCHA, MOONJOONG, LEE MINSOO, SUH CHUNG-SOK, "The Korean Economy. Triumphs, difficulties, and triumphs again?" in
Tcha MoonJoong, Suh Chung-sok (Editors). The Korean Economy at Crossroads, s. 8

OECD Statistics, Country statistical Profiles Korea, dostupné z: <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?queryname=18160&querytype=view&lang=en>

Tabulka 16. Strukturální změny jihokorejské ekonomiky a vybrané makro indikátory v období 1953-94

Indikátor	1953	1961	1971	1981	1991	1994
HNP (v mil.USD)	14	21	95	671	2920	3769
HNP/obyv. (v USD)	67	82	289	1741	6757	8483
Podíl hrubých domácích investic	14,7	12	24,8	29,9	39,1	36,1
Podíl hrubých úspor	13,1	11,7	16,1	22,9	36,1	35,2
Podíl exportů na HNP	3,2	6,3	16,1	37,9	28,8	30,1
Podíl importů na HNP	9,8	14,9	26,5	47	32	30,9
Struktura hospodářství						
Zeměd., lesnictví, rybářství	47,3	39,1	27,2	15,5	7,7	7
Průmysl	9	13,6	21,1	28,5	28,5	26,9
Služby	42,6	45,4	45,5	54,4	63,3	65,8
Průmyslová struktura						
Lehký průmysl	78,9	73,7	59,6	45,6	31,7	26,9
Těžký a chemický průmysl	21,1	26,3	40,4	54,4	68,3	73,1

Zdroj: KRUEGER, ANNE O., „Korean Industry and Trade Over Fifty Years,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century, s. 326.

Tabulka 17. Souhrn finančních institucí ke konci roku 1998

	Počet institucí na konci roku 1997 (A)	Řešení			Počet nově založených institucí (C)	Počet činných institucí ke konci roku 1998 (A-B+C)
		Uzavření	Sloučení	Celkem (B)		
Banky	33	5	3	8	x	25
Obchodní banky	30	16	x	16	x	14
Společnosti obchodující cenné papíry	36	6	x	6	1	31
Investiční společnosti	8	2	x	2	x	6
Investiční svěřenecké společnosti	23	5	x	5	x	18
Pojišťovací společnosti	50	4	1	5	x	45
Leasingové společnosti	25	10	x	10	x	15
Vzájemné záložny a finanční společnosti	231	22	2	24	4	211
Úvěrové společnosti	1666	69	14	83	9	1592
Celkem	2102	139	20	159	14	1957

Zdroj: AHN CHOONG YONG. Financial and Corporate Sector Restructuring in South Korea : Accomplishments and Unfinished Agenda. The Japanese Economic Review. December 2001, Vol. 52, No. 4, s. 452-470.

Tabulka 18. Vybrané indikátory třiceti největších čebolů (v %)

Rok	Poměr dluhů k vlastnímu kapitálu	Zaměstnanost (podíl na národní zaměstnanosti)
1992	402,6	4,15
1993	349,7	4,12
1994	355,7	4,2
1995	347,5	4,4
1996	386,5	4,56
1997	518,8	4,14
1998	379,8	3,66
1999	218,7	2,89
2000	171,2	2,99

Zdroj: KIM IN JUNE, CHA BAEKIN, SONG CHI-YOUNG, „Reform and the Risk of Recurrence of Crisis“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. The Korean Economy Beyond the Crisis, s. 327

**Tabulka 19. Ziskovost výrobního sektoru mezi roky 1996-2001
(v %)**

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Podíl běžného příjmu na celkovém majetku	0,93	-0,3	-1,52	1,38	1,24	0,35
Míra úrokového krytí	112,13	129,1	68,28	96,06	157,22	132,55

Zdroj: KIM IN JUNE, CHA BAEKIN, SONG CHI-YOUNG, „Reform and the Risk of Recurrence of Crisis“ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. The Korean Economy Beyond the Crisis, s. 329.

Tabulka 20. Vývoj nesplácených půjček (v trilionech korejských wonů)

		1998		1999		2000		2001	
		červen	prosinec	červen	prosinec	červen	prosinec	červen	září
Banky	Celkový dluh(A)	471,6	443,4	439,2	474,2	402,5	526,1	529,4	543,7
	NPLs (B)	40,0	33,6	37,1	61,2	56,5	42,1	30,2	27,4
	Podíl (B/A)	8,5%	7,6%	8,4%	12,9%	11,3%	8%	5,7%	5%
Nebankovní instituce	Celkový dluh(A)	153,2	133,9	120,9	116,7	105,0	95,3	92,2	92,4
	NPLs (B)	23,5	26,6	26,3	28,6	26,0	22,5	19,6	18,9
	Podíl (B/A)	15,3%	20%	21,8%	24,5%	24,8%	23,6%	21,3%	20,5%
Celkem	Celkový dluh(A)	624,8	576,5	560,1	590,9	607,5	621,4	621,6	636,1
	NPLs (B)	63,5	60,2	63,4	88,0	82,5	64,6	49,8	46,3
	Podíl (B/A)	10,2%	10,5%	11,3%	14,9%	13,6%	10,4%	8%	7,3%

Pozn.: NPL – nesplácené půjčky

Zdroj: CHUNG UN-CHAN, „The Korean Economy before and after the Crisis, “ in Chung Duck-Koo, Eichengreen, Barry. *The Korean Economy Beyond the Crisis*, s. 42.

Tabulka 21. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 2000-2009

Rok	HDP		CPI	PPI	Bilance běžného účtu	% HDP	Bilance veřejných financí	Nezaměstnanost	Příliv PZI
		Míra růstu							
2000	511659,0	8,8	2,3	2,0	12250,8	2,4	6527,0	4,2	9283,0
2001	481894,0	4,0	4,1	-0,4	8032,6	1,7	7268,0	3,8	3 528
2002	546935,0	7,2	2,8	-0,3	5393,9	1,0	22666,0	3,1	2392,0
2003	605352,0	2,8	3,5	2,2	11949,5	2,0	7642,0	3,4	3526,0
2004	681227,0	4,6	3,6	6,1	28173,5	4,1	5222,0	3,7	9246,0
2005	791572,0	4,0	2,8	2,1	14980,9	1,9	3501,0	3,7	6309,0
2006	888267,0	5,2	2,2	0,9	5385,2	1,8	3646,0	3,5	3645,0
2007	1049239,0	5,1	2,5	1,4	5876,0	0,6	33823,0	3,3	1579,0
2008	929124,0	2,3	4,7	8,6	-5776,3	-0,6	11880,0	3,2	N/A

Pozn.: CPI - Consumer Price Index - index cen spotřebitelů, PPI - Product Price Index - index cen výrobců

Zdroj: Bank of Korea, Economic Statistic System, dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp, 6.4.2010 (růst HDP).

International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, dostupné z:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx>

Tabulka 22. Výhled ekonomických indikátorů pro rok 2010

	Jednotky	2009			2010		
		1.p.	2.p.	Roční	1.p.	2.p.	Roční
Růst HDP	%	-3,2	3,4	0,2	6,0	2,9	4,3
Soukromá spotřeba	%	-2,6	3,1	0,2	4,3	2,0	3,1
Fixní investice		-5,1	0,7	-2,1	5,5	3,2	4,2
Investice do zařízení		-19,5	-2,2	-11,1	11,0	5,7	8,2
Investice do výstavby		2,8	2,6	2,7	2,5	1,8	2,1
Export		-7,0	3,0	-2,1	10,8	6,3	8,0
Import		-15,9	-2,6	-9,4	13,3	10,0	12,5
Spotřebitelské ceny	%	3,3	2,1	2,7	2,6	3,2	2,9
Míra nezaměstnanosti	%	3,8	3,6	3,7	3,5	3,4	3,4
Běžný účet	bilióny USD	21,8	17,9	39,7	13,2	5,5	18,7
Obchodní bilance	bilióny USD	20,2	18,6	38,8	14,3	6,3	20,6
Množství vývozu	bilióny USD	165,3	197,5	362,7	198,4	217,0	415,3
Míra růstu exportu	%	-22,8	-5,1	-14,0	20,1	9,9	14,5
Množství dovozu	bilióny USD	145,1	178,9	324,0	184,1	210,7	394,7
Míra růstu dovozu	%	-34,3	-16,6	-25,6	26,9	17,7	21,8
Směnný kurz (Won/Dollar)	won	1351,0	1201,0	1276,0	1130,0	1070,0	1100,0

Zdroj: Back On Track : An Outlook for The Korean economy in 2010 prepared by the Samsung Economic Research Institute. Invest Korea Journal. January - February 2010, 28, 1, s. 34-37

Tabulka 23. Ukazatel HDP/ob. pro Jižní Koreu a vybrané ekonomiky (v USD v běžných cenách)

Rok	Korejská republika	Indie	KLDR
1953	67	N/A	N/A
1960	94	N/A	N/A
1965	114	N/A	N/A
1970	283	111	345
1975	618	162	503
1980	1704	267	573
1985	2385	292	645
1990	6137	379	730
1995	11581	387	223
2000	11020	449	471
2005	11638	715	554
2006	18591	793	582
2007	19949	980	622
2008	17591	1061	N/A

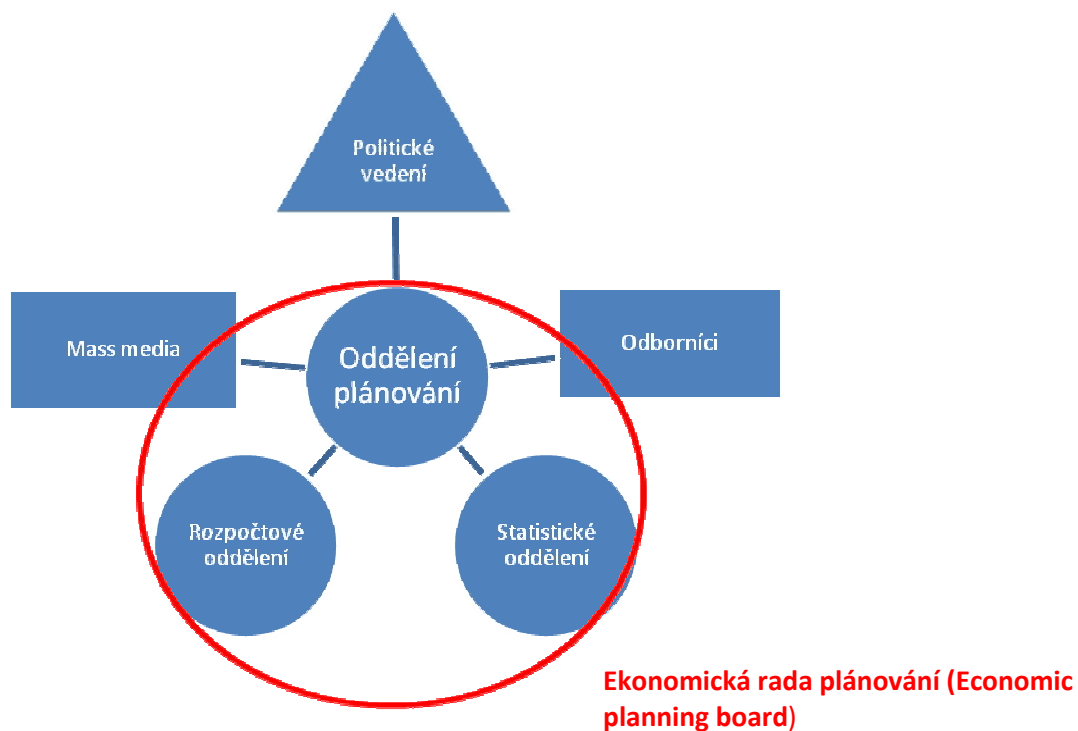
*Zdroj: UNCTAD Handbook of Statistics 2009. Dostupné z:
<http://stats.unctad.org/Handbook/TableViewer/tableView.aspx>*

STEINBERG, DAVID. The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change

Tabulka 24. Seznam prezidentů Korejské republiky

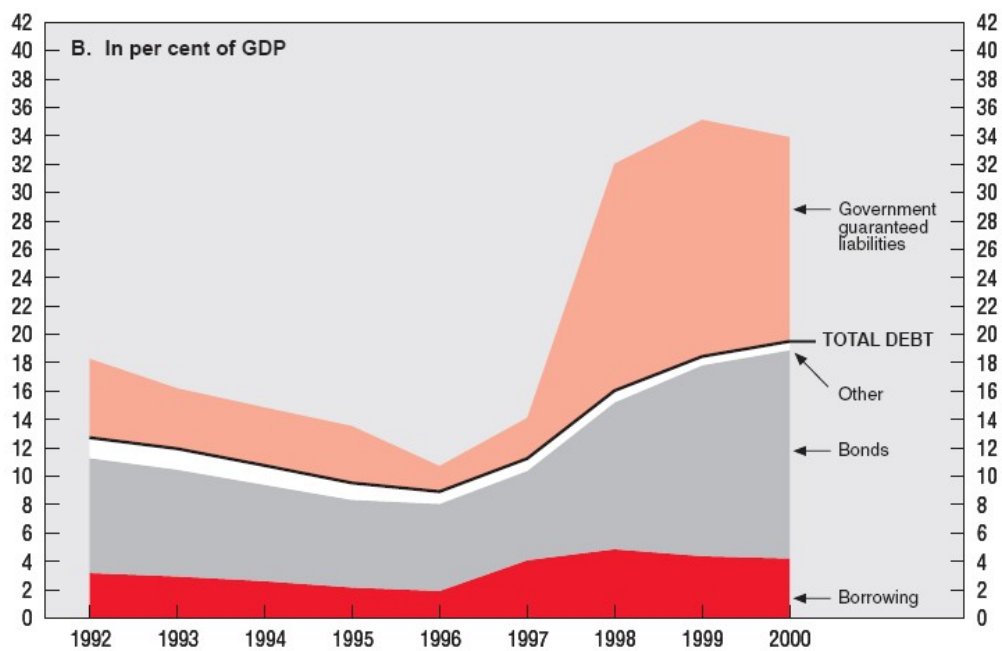
1. I Sung-man (1948 -1960)
2. Jun Po-son (1960-1962)
3. Pak Čong-hui (1963-1979)
4. Čchö Kju-ha (1979-1980)
5. Čon Tu-hwan (1980-1988)
6. Ro Tche-u (1988-1993)
7. Kim Jong-sam (1993-1998)
8. Kim Te-džung (1998-2003)
9. Ro Mu-hjon (2003-2008)
10. I Mjong-pak (2008-2013)

Graf 1. Systém ekonomického plánování

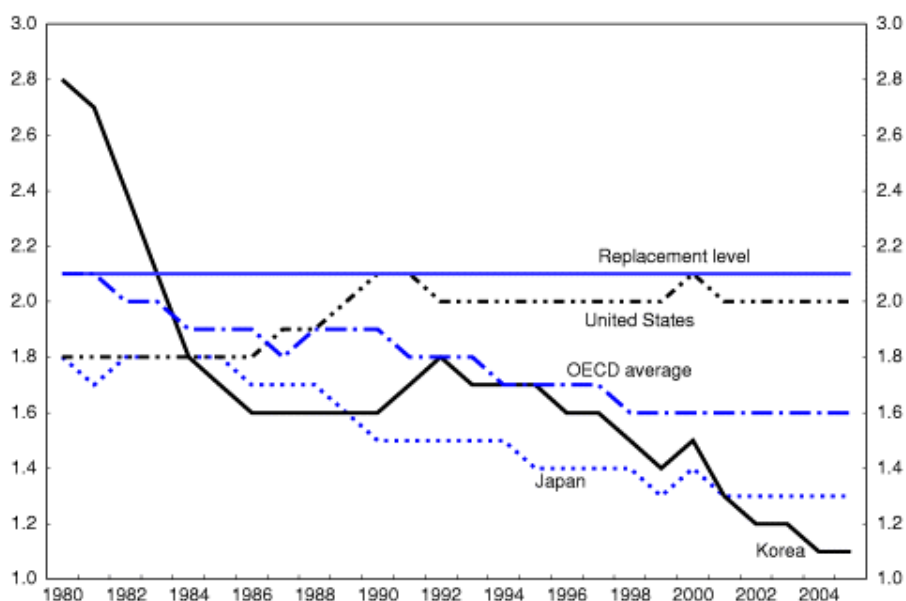
Zdroj: KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development (Summaries of Class Notes)*, s. 14

Graf 2. Vývoj hrubého dluhu centrální vlády v devadesátých letech (% na HDP)

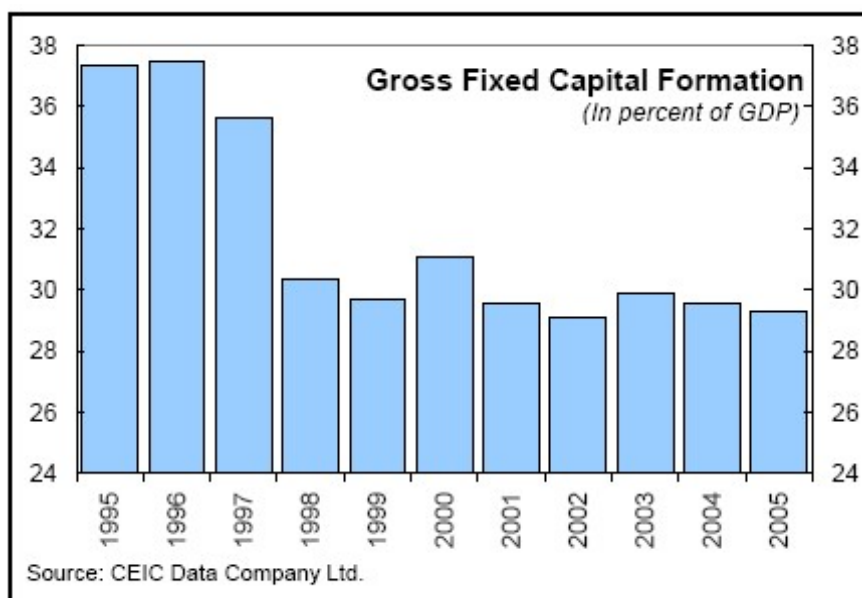
Zdroj: OECD, *Economic Survey of Korea 2001*, dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/35/1831556.pdf>

**Graf 3. Vývoj porodnosti v Koreji, porovnání s vybranými zeměmi OECD
(počet dětí na ženu)**

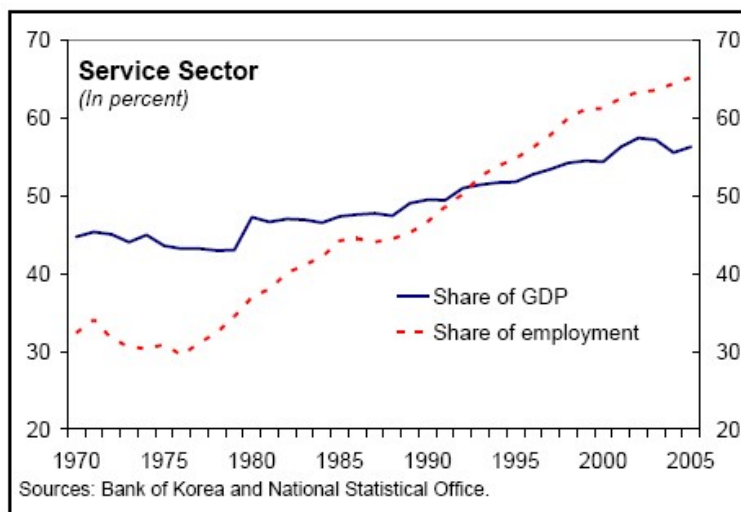
Zdroj: OECD Economic Survey of Korea, 2007. Dostupný z:
http://www.oecd.org/document/50/0,3343,en_2649_34569_38794482_1_1_1_1,00.html

Graf 4. Tvorba hrubého fixního kapitálu v letech 1995-2005 (v % HDP)

Zdroj: Republic of Korea: Selected Issues. IMF Country Report No. 06/381, October 2006. Dostupné z:
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06381.pdf>

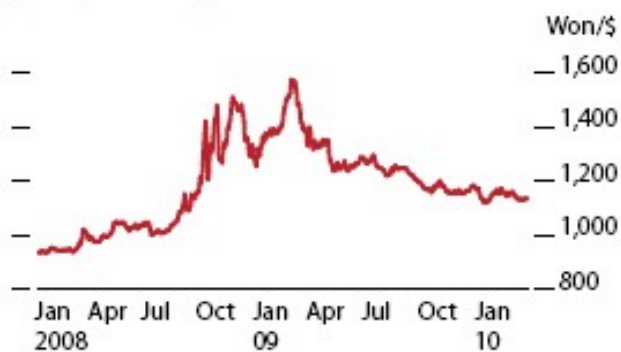
Graf 5. Podíl služeb na HDP a zaměstnanost v sektoru služeb (v%)

Zdroj: Republic of Korea: Selected Issues. IMF Country Report No. 06/381, October 2006. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06381.pdf>

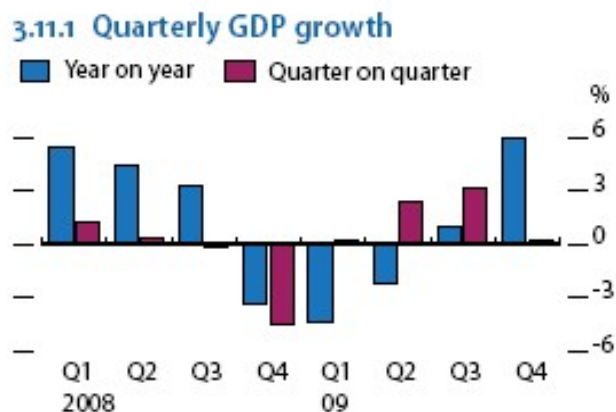
Graf 6. Vývoj směnného kurzu (korejský won vůči americkému dolaru)

3.11.4 Exchange rate

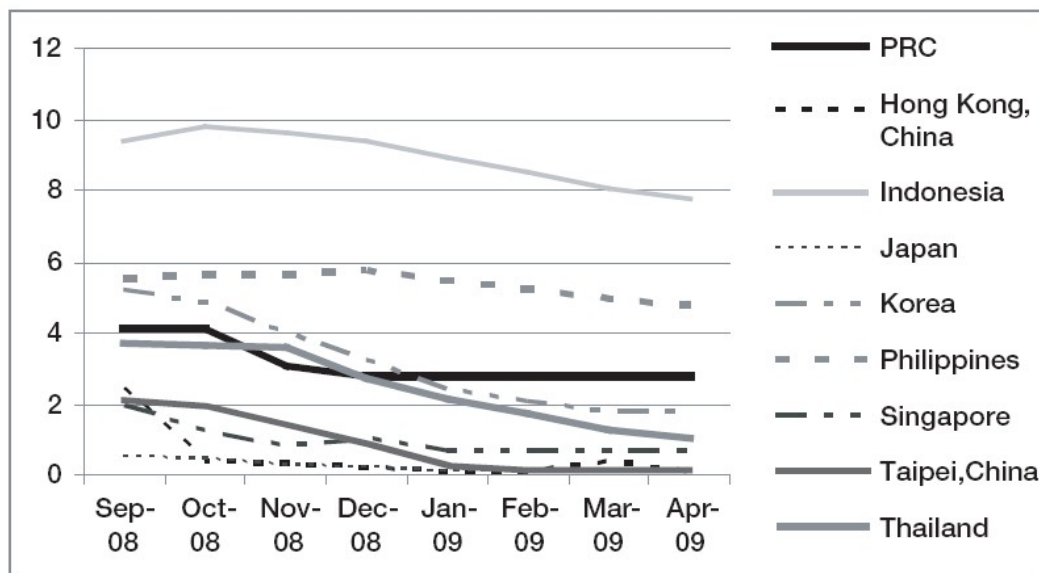
Zdroj: Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis. Asian Development Bank Publication, April 2010. Str. 162. Dostupný z: <http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>

Graf 7. Čtvrtletní růst HDP (2008-2009)

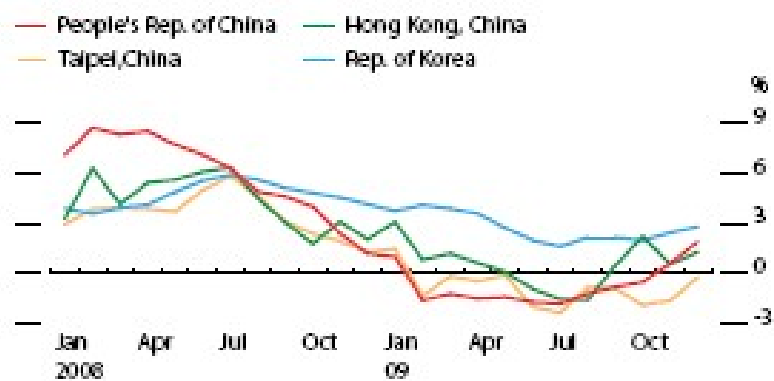
Zdroj: *Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis*. Asian Development Bank Publication, April 2010. Str. 162. Dostupný z: <http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>

Graf 8. Vývoj tržní úrokové míry vybraných asijských ekonomik

Zdroj: TAKAJI SHINJI. *The Global Financial Crisis and the Macroeconomic Policy Issues in Asia*. ADB Research Policy Brief 32, December 2009. Dostupný z: www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/122308.pdf

Graf 9. Inflační trendy v letech 2008-2009 ve vybraných asijských ekonomikách

Zdroj: *Asian Development Outlook 2010: Macroeconomic Management Beyond the Crisis*. Asian Development Bank Publication, April 2010. Str. 162. Dostupný z: <http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2010/ado2010.pdf>